

УДАРНІК

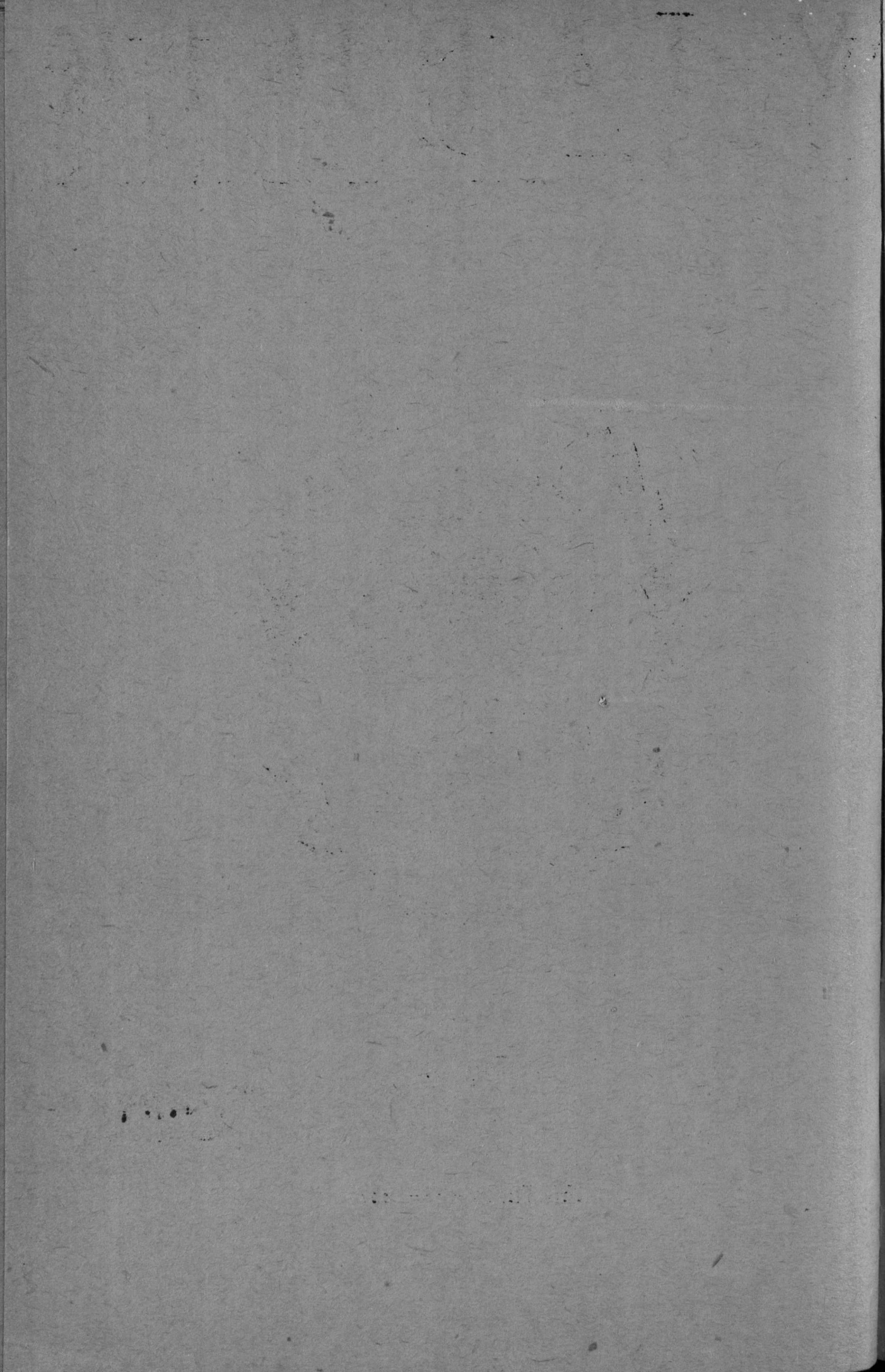
НМ 297
5

№ 4

СЫКТЫВКАР — 1937

ОТДЕЛ
НАЦИОНАЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

У д А Р Н Ы К

ИИ 29-1
5

ХУДОЖЕСТВОА СӨВЕТСКОЈ ЛІТЕРАТУРА КОМИЖУРНАЛ

Опечаткајас

		Печатајтөма	Колө лыддыны
6-өд ыстбожын	высаңыс 13-д строкаын	выше	ваше
21-өд "	" 22-өд "	паныдасөмыс	паныдасөмыс
31-өд "	" 10-өд "	сөмөн	самөн
45-өд "	уваңыс 11-өд "	ескам-на	ескаи-на

№ 4

АПРЕЛЬ 1937 ВО

У д А Р Њ И К

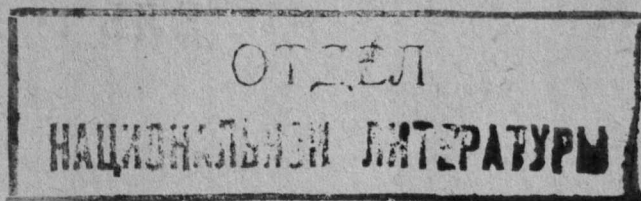
21129-1
5

ХУДОЖЕСТВОА СÖВЕТСКÖЈ ЛѢРАТУРА
К О М И Ж У Р Н А Л

ЛЕЗÖ СÖВЕТСКÖЈ
ПИСАТЕЛЈАС СОЈУЗЛÖН
КОМИ ПРАВЛЕЊИЈЕ

№ 4

АПРЕЛЪ 1937 ВО

У Д А Р Н И К

КОМИ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛ
ОРГАН КОМИ ПРАВЛЕНИЯ ССП

ПОД РЕДАКЦИЕЙ:
М. ДОРНИНА (отв. ред.),
П. ШЕБОЛКИНА и И. ИЗЮРОВА

№ 4

АПРЕЛЬ 1937 ГОД

СУЛЕЈМАН СТАЉСКИ

СТАЉИН

Кѳрт лѳмѳн пасјин те став лок,
Странаын быри курыд шог,
Сен кыа ворсѳ уна ног,
Ставмувыв зодчїј, Стаљин!

Те виѳан Лењинлыг завет,
Ас кїад кутан, кыѳї свет,
Гѳль јѳзѳс увтыртны он сет,
Мїр југдѳдїг, вожѳ Стаљин!

Те кывјын мудрост кылѳ тыр,
Мед ѳїкѳѳ путкылтны важ мїр,
Те нуан партїјаѳс пыр,
Став торсѳ веныс, Стаљин!

Руљ дорын пыр те, мїјан бат,
Тед муыс кывзыны век дас.
Прав Сулејман, кор шуѳ таѳ:
Шуд сетыс—дона Стаљин!

Комїѳдїс *Выл Паш.*

БУШКОВЫН ЧУЖЫГЈАС

КОЛМӨд ГЛАВА 1)

Парклөн гырыс чугуннөј воротаыс ез пөдласгыв—сеті өтi бөргә мөд пыралісны екіпажјас. Могельницкijјас југыд палаццо подјезд дорын дугдывтөм ветлөм—воалісны корөм јөз. Вестібјулын лакејјас пөрччалісны на вылыс вылыс паскөмнысө.

Гостінөјө пыранінын воысјасөс встречајтисны Стефаніја да Владіслав. Балнөј сөд платө топөдіс Стефаніјалыс кыз тушасө, коліс восаөн пелпомјассө да кіјассө. Сылөн чужөмыс вөлі гажаа нумјалө. Сijө встречајталіс гөстјасөс сещөм мелі нумөн, сещөм лубезнөја, мыј посні шляхтјас, кодјас первој здукас шөјөвошлины графскөј керка мичлуныс да ташөм мича обшществосыс, лоіны збојжыкөс да повтөмжыкөс.

Владіслав, волнужтчөмысла да прамөј арістократөн лоны көсјөмысла, вөлі гөрд. Сijө көсјіс, мед тајө посні сошкаыс, кодјасөс татчө леґисны політјическөј соображеніејас вөсна, пыр-жө азґисны сыын граф Могельницкijөс. Мелкопоместнөј двор'аналы сijө муртса нужөдлывліс кык чуң, гырыс помешщјкјаслы шуаліс кымынкө чолөмалана кыв. I сөмын кор воіс княз Замојскіј семјанас, сijө шыбытчіс сылы воча.

Ыжыд залсаң кылісны лөсөдан інструментјаслөн шыјас.

— А со і пан Баранкевіч гөтырыскөд!—шөпнїтіс Владіслав Стефаніјалы.

На дінө матыстчіс ыжыд тушаа морт, сещөм-жө кыз, кущөм вөснi вөлі сылөн гөтырыс, кодөс сijө кутіс кіөдыс. Җескыд крахмалнөј воротнык увсыс тыдаліс кыз гола. Сылөн раклөн коф былалөм сінјасыс сувтісны Стефаніја вылө.

— О-о-о! Вельможнаја пані талун ослепітельнөј! Ме-кө ескөн ардас вылө вөлі томжык... ге... умм... да!—горөбтіс сijө пөдөм басөн.

Сылөн гөтырыс, пані Ањела, курыда нумјаліс. Владіславлы кажітчіс, мыј сахарозаводчкјлөн жылетка кізјасыс пыр-жө орасны, оз вермыны кутны ыжыд кынөмыслыс зелөдөмсө.

Баранкевічјас мунісны гостінөјө. Лакеј вiсталис Стефаніјалы, мыј воіс автомобиль господа немецкөј офіцерјасөн. Владіслав суса вiзөдіс Стефаніја вылө.

— Те ен вунөд, Стефа, мыј Едвард коріс тенө не леґны сін увсыд немецјассө? Најөс колө нуөдны ічөт гостінөјө. Чукөртны сетчө

1) Заводітчөмсө вiзөд 3-д номерыс.

немецкөй ногөн сорнитыс паёнкажасос, а медсаыс—не жалитны вина,—
ödjö шуис сижö.

— Töda... Со і најö. Ме најос встретита, а те мун выlö Едвард
динö да вистав најö воём жылыс... I мед Лудвига воас меным отсöг
выlö. Быдөн-нин жуасöны сы жылыс...

Владислав воші. Стефаніја встретитис немецјасос мелі нумөн.
Зонненбургкөд орччөн мунис ез-на пöрыс полковник, карса гарнизон-
ныс начальник. На бöрса кујим офицер, на пöвсын—Шмултке. Зоннен-
бург төдмөдис најос Стефаніјакөд.

Полковник инмөдчыліс шылөдөм усјаснас сижö кі динö.

— Зев атёала, графіна, бура корөмныд выlö да рад тижанын
аззыны немецкөй арміјаса öтi офицерлыс гөтырсö,—шуис сижö.

— Надејтча, выше превосходітельство, тижаны оз ло гажтөм мијан
обществын.

— О, мыј ті, мыј ті!—паныдаліс полковник.

Офицерјасөн кышалөм Стефаніја мунис залö.

Зонненбург кутіс Шмулткеос.

— Господин лейтенант, ті сувтөдид караулсö усаба гөгöрыс?

— Так точно, господин мајор!

Едвард кабинетын пукалісны кымынкö морт. Тани вöліны: Едвард,
кодi төрыт воис Варшаваыс, отец Іеронім, княз Замојскіј, Баранке-
вич, викарнөй јепіскоп Бенедікт да нöшта кујим том морт штатскöјаос.

Лудвига апартаментјасö пыранінын сулаліс Јузеф.

Кор лакејөн кутөмөн локтіс пöрыс княз Могельницкіј, Јузеф улöз
копыртчылөмөн востіс сы возын öзөссö да пыр-жö пöдлаліс сижос-
зік лакеј ныр возын.

— Верман мунны. Ме кора, кор ковман.

Пыс гөгöрвотөг топөдліс пельпомјассö да кутіс леччыны пос куза.

— А көні есіјö брөбага Мечіславыс? Те сы бöрса вiзөдлыштав,
Адам. Со нöшта јенсаң наказаніјейд!..

Адам сувтіс да гажтөма вiзөдліс бағыс выlö.

— Төрыт рытсаң, сы бöрын, кызі сижö нөјтіс Франціскаос, ме ег
аззыв сижос. Висталöны, мыј мунöма фөлваркө салдатјас динö.

Бағыс пырiгөн Едвард сувтіс.

— Но, öні, кажитчö, ставөн чукөртчісны. Кытчöз сен, улиас, ку-
тасны гажөдчыны, ми мыј-сурö жылыс удітам сорнитыштны. Төдмас,
бағ,—шуис Едвард, кор Казімір Могельницкіј сувтіс сылы паныд кы-
пөдчыс төдтөм мортјас возын.

— Капітан Врона,—вистагіс öтiк на пыс, блед, висан сінјаса.

— Лейтенант Варнері,—шуис мөд, стрөјнөј, лөз сінјаса.

— Поручік Заремба,—пыдi басөн шыагіс којмөд, кызінік, жеңы-
да щöщөдөм усјаса.

Комнатаö термасөмөн пырiс Владислав.

— Едвард, воисны немецјас—полковник, кымынкö офицер... Луд-
вига леччіс улö. Кылан, ворсöны туш? Тенгыд став щөктөмјастö
вöчöма. Те лежан меным колчыны татчö?

— Ог. Мун улö, гажөд гөстјассö. Час жын мыстi локтан,—коса
вочавізіс Едвард.

Владислав вöчіс дөзмөм чужөм, но бергөдчіс војеннөј ногөн да
петіс. Талун асыв сижос вöлі „лептöма“ подпоручікө да индöма взво-
дö командiрөн Едвардөн котыртан полскöј лејонын.

— Панство-кõ разрешитас, ме заводита,—шуйс Едвард, кодыр пук-галісны ставõн.

Улысаң кылісны мазуркалõн шыјас.

— Аскомыс ми шуим выступитны. Воґõ нужõдчыны оз поґ. Австријецјас пышјõны гортаныс, шыблалõны ставсõ. Талун ми кывлім Германіјаын револуціја јылыс. Мијан положеніјеным зев сõкыд. Пыш-јыс немецјас бõрса вõtчõны партизанскõј отр'адјас. Најõ регыд во-асны татчõ. Пан Зајончковскіј вiстало, мыј налõн сiктјасын заводитчõ-нын... Кыґи ти тõдад, нојабр сiґимõд лунõ Лублынын котыртõ-ма польскõј правителство, пепеесовец дашинскіј журнуõдõмõн.

Баранкевич чорыда шеныштіс кiнас.

— Тајõ абу сiґ страшно,—лõнõдiс сiґõс Едвард.—Збыль, дашин-скіј уна кõсјыґiс аслас декларацијајасын: всеобщõј, вескыд да гуса бõрјысан право, кõкјамыс часа ужалан лун да весiґ крестаналы му сетны,—iґдевајччõмõн воґõ вiсталис Едвард,—но ставыс тајõ талунја лун кежлõ колана декларацијајас. Најõс мијанлы кокни шыбытны, кор мијан лоõ вын. õни-жõ, дашинскіјõн сетõм тајõ кõсјысõмјасыс вõсна, мужiкјас агныс вiґõны именіјејассõ: народнõј достојаніје, кыґ-нõ! Колõ õтiк тор: медем õружјõа выныс вõли мијан кiын. Мијан õни ем со кымын морт. Тајõ тырмымõн, ме д бостны кар. Карын австријаса гарнизон чiни. ґiк õтiк вын ем—немецкõј драгунјаслõн ескадрон... Но немецјасыдкõд ми сорнитчам. Торја-нын, кор налõн асланыс регыд оз кол весiґ õтiк салдат.

— Кыс ти бостид сiґõ со мортсõ?—чуңјаснас четки бергõдлiґ, јуа-лис јепiскоп, мошщi моз когмõм старiчок.

õнõґ сiґõ кутчыґис немецјас дор, а õни кõсјiс тõдмавны, кущõма збыль став тајõ заводитчõмыс, кодõ сещõма кыскiс сiґõс отец Iјеронiм.

— Тајõ—австријаса армiјаыс расформiрујтõм польскõј леґиõныс салдатјас да местнõј польскõј военнõј организацијаыс шленјас. Но, сесса—бур семјаясыс томјõз. Мõд луннас карсõ бостõм бõрын ми-јан лоõ кујiмпõв унжык... Пан дашинскіј, ковмас-кõ, кõсјысõ ысты-ны сõн котыртõм народнõј милицијалыс отр'ад.

— Ге... умм... да!—скõрыс шыаґис Баранкевич.—Ог радејт став сiґõ социалистјассõ да мукõд мазуријассõ!.. „Народнõј милиција!“ Вiс-талõј, пõжалујста! Меõґ-кõ, меным лõгыджык „жандарм“ кыв.

— Аґґõала комплиментгыд,—аслас пельõсгаң шыаґис капитан Врона, нуммунõм пыґґи чужõмсõ локыс векиштлõмõн.

Кор Врона нумјалис, кажитчiс, мыј кулõм морт жерјõдлõ пиґсõ—сещõм вõрґывтõм-кынõс вõлины сылõн чужõмыс да гудыр вiнјасыс. Переворот бõрас Вроналы колõ вõли лоны жандармјаслõн шефõн.

— Код-нõ лоас карса голованас?—јуалис јепiскоп.

Едвард бурыс нуммунi.

— Власт лоõ мијан, округса штаблõн. А магистратын кутасны пу-кавны адвокат Сладкевич коґґем марiонеткајас... Вежонõн жынјõн мыґґи ми чукõртам кык сурс кымын салдат. Тајõ-нын лоõ iчõтiк армiја.

Јепiскоп небыґиґа орõдiс сiґõс:

— Ти чајтад, мыј тајõ тырмымõн?

Капитан Врона наґõник шõпнитiс Варнерилы:

— Тајõ когмõм ковјыс абу-нын сещõм јõј.

Пõрыс Зајончковскіј друг кыпõдчiс улõс вывгыс.

— Меным кажитчõ, јего преосвященство оз гõгõрво кадыслыс став серјозностсõ. Ти-кõ, карын олысјас, кõни пыр сулалõ кущõмкõ

гарнізон, кылад аснйтö кушöмкö безопасностын, то мiянлы асланым iмeнiејасын вескыда лoö коллавны војјассö узылвтöг! Гөгөр-öд мужiкјас. Дас украинец вылö—öтiк полак... Сiјö холопјасыс узыны да вöтасöны, кызи ескö налы öтувтчыны партизанјаскöд...

— Вескыджык—мырддыны мiянлыс му,—содтiс Замојскiј,—нацiональнöј вoпpосыд тани сöмын содтöд вылö.

— Му—крестаналы, заводјас—рабочöјјаслы, панјасöс—стен бердö, а ксeндзјасöс—öшöдны. Кажитчö, тази налөн?—лöна шуис Врона.

— Огö кутö кежласны, панове,—сувтöдiс сiјöс Едвард.—I сiз. аскомыс мi бoстам карса комендатура, управа да вокзал. Jöзöдам војеннöј положeнiе да доброволецјасöс öктöм. А сeгга вiзöдлам, кызи мöдасны делöјасыс.

Јепiскоп локыс нуммуни.

— Мед пан граф менö извiнитас, мыј ме сiјöс торка. Но ме кöсја мыј-сурö стöчмöдны,—назöник шуис сiјö да, четкiсö еновтöмөн, сашкiс ассыс сiнјассö Едвард вылö.—Сöмын-на пан Зајончковскiј шуис, мыј ме ог артав кадыслыс став серјозностсö...—тајö кывјассö назöник шуöмас ез еща вöв јад.—Но ме чајта, мыј тајөн грешита ог ме. Ме комын вiт во служита јенлы тајö крајас, i меным кад тöдны збыл положeнiјесö. Ме абу воiн, а сöмын јенлыс кыв проповедујтыс. I меным, öтец Iјеронiмкöд, весiг абу места тајö совешщанiе вылас. Но вiчкоын служитысјас мукöд дырјыс воывлiсны војеннöј сöветјас вылö, мед öлöдны вывти збој војеводајасöс опасностјас јывсыс, кодi сувтö на возын најö походјас дырјi... Ti ставныд зев бур католикјас. Меным, кызи тiјан пастырлы, лoö шуны, мыј ме мöвпала став тајö јывсыс.—Јепiскоп вöчiс бура ыжыд кост.—Ен вунöдöј, панове, мыј мi тiјанкöд олам зiк русско-австријскöј граница вылын. Öнi тајö границасö чышкыштöма. Сiјö украинецјасыс, кодјас вöвлiны Россијаын, тöдöны-нын, мыј лoö револуцијайд. Ti, надејтча, ен вунöдöј, кыз најö вöтлiсны ассыныс помешщiкјассö? Немецкöј оккупација мыјкöдыра кежлö пöдтылiс најöс. Мукöд украинецјасыс, кодјас олöны тан-жö орчöн, Галицијаын, ез вöчны тајöс сöмын сы вöсна, мыј јен мiлöстөн ыжыдалiс австријаса император да сылөн вöли пöрадок кутыс армија... Öнi-жö абу нi императорыс, нi армијаыс. Ti лöсöдчад бостны асланыд кiö власт крајын, кöни јöзыслөн öкмыс-дасöд јукöныс—украинецјас. Пан Едвард лыддiс меным пiсмöјас граф Потоцкiјлыс да княз Радзiвiллыс. Налөн iмeнiејасныс да помешщiејасныс став Подолiја да Волян пастаын. Најö сiз-жö лöсöдалöны ассыныс отр'адјас да лöсöдчöны бостны власт. Најö вiччысöны тiјанлыс отсöг... Мыј тајö лoö, панове? Тајö лoö, мыј полскöј государство чужтöзыс-на мöвпалö Украинакöд да Белоруссiјакöд војна јылыс. Тiјанлы-öд ковмас војутны став јöзыскöд, кодi кутас тышкасы тiјанкöд, кызи мукöд муса оккупантјаскöд, да кызи помешщiкјаскöд... Öнi артыштöј, вермас-ö том государство мунны тајö, прöстiтöј јос кывсыс, авантура вылас, ачыс пöгибнiтны рiскујттöг? Мiјан-кö Польшаын ем нацiональнöј бoлшiнство, кодöс пöзö кыпöдны аслас отчiзна вöсна тыш вылö москалјаслы да холопјаслы паныд, то кызи тi кыпöдад украинецјасöс да белоруссјасöс украинецјаслы да белоруссјаслы паныд, полскöј помешщiкјас дор? Јенмыс аззö, менам кöсјöмöј—став мiрын католикескöј вiчколөн вермöм! Но, панове, мi абу чeлaд. I мiянлы колö тöдны, мыј немецјаслы Украина оккупiрујтöм вылö ковмiс кујим со кыз сурс салдат! А тi сöмын кык тöлыс мыгтi кöсјад лöсöдны кык сурс... Ме чајта, панове, мыј мiянлы колö жертвуйтны Потоцкiјјас,

Радзівіллјас, Сангушкојас да мукѡд вѣт-квајт магнатјас інтѣресјасѡн да јонмѡдны польскѡј королевствоѡс сені, кѡні мѣан ем подув...

Княз Замојскіј, кодлыг нѣмсѡ јепіскоп дѣпломатѣчноја ез шу магнатјас лыдас, локыг курччѣс парсѡ.

— Ге... умм... да!—лезѣс Баранкевіч, ассѡ пѣзѡсас кучкѡмѡн (сѣјѡ муртса кутѣс ассыс скѡрлунсѡ). Баранкевіч пыр повзѡдлывлѣс кывзысјасѡс аслас гораа кызѡктѡмѡн, кодѡс пыр ѡтмоза помавлѣс „да“ содтѡмѡн.—Кора прѡстѣтны, ваше преосвјашценство! Сѣзкѡ, тѣ мем сѡветујтад шыбытны ассым заводѡс да пышјыны Варшаваѡ? І таяѡс-жѡ вѡчны быдѡнлы, кодѣ тан пукалѡ? Еновтны ассыным іменѣјејас, став ембур, мунны Варшаваѡ корысјасѡн да сені „јонмѡдны“ польскѡј королевство? Аѣтѡ! Но мѣ думаятам мѡд ногѡн! Мѣ кутам тышкасны медбѡрја лов шыѡз... Но мед мѣ асным сетѣм ассыным став озырлуннымѡс велмѡм руд скѡтлы! Код пыдѣ-нѡ тѣ мѣанѡс сѣзкѡ лыдѣад?

Јепіскоп скѡрыг топѡдѣс парјасѡ.

— Пан Баранкевіч вѣзѡдѡ став муан торјас вылас аслас заводса труба вывсан, кысан тыдалѡ сѡмын вѣт кілометр гѡгѡр, і Польшалѡн, кызѣ нацѣјалѡн, інтѣресјасыс сылы чуждѡјѡс.

— Но абу ѡмѡј быд шляхѣчлѡн ідеал—ыжыд Польша моресан да мореѡз?—горѡдѣс Заремба, места вывсыс чеччыштѣг.

Јепіскоп весѣг ез бергѡдчыс сыла.

— Омѡл прѣмер, госпѡдѣн поручѣк! Сурс сѣзім со сѣзімдас кыкѡд вога ыжыд Польша, кор сѣјѡ кутлѣс Україналыс, Лѣтвалыс да Белоруссѣјалыс јукѡнјасѡ (колѡ шуны, Польшалѡн граңцајасыс весѣг секѣ вѡліны ылынѡс Чорнѡј мореыс), погѣбнѣтѣс сы вѡсна, мѣ быд ујезд тѡждысѣс сѡмын ас вѡснаыс, быд војевѡда бостлывлѣс кыз поѡ унжык му, мед содтыны сѣјѡс аслас владѣнѣјејас дѣнѡ, сы вѡсна, мѣ нѣѡтѣк магнат ез мѡвпавлы государство јонмѡдѡм јылыс, а сѡмын аслас інтѣресјас јылыс... Ташѡм кодѡс-жѡ тѣ кѡсјад вѡчны ѡнѣ,—кѡзыда вочавѣзѣс Зарембалы јепіскоп.

— Тешкод, но јего преосвјашценство ез сулав паныд, кор не-мецјас бостѣсны Україна,—скѡрыг лезѣс княз Замојскіј.

— Сѣјѡ вѡлѣ тыдалана вын... ѡнѣ кѣсѡны імперѣјајас, гылалѡны коронајас... Россѣја бѣ пыщкын! І мѣанлы, огѡ-кѡ мѣ кѡсјѡ пѡгубѣтны аснымѡс, колѡ лоны сугжыкѡн. Ме сы дор, мед јонмѡдчыны сені, кѡні ем подув! Ме—вѣччысѡмѡнжык олѡм дор! Јенмыс азѡ, мѣ тѣјан-кѡ ескѡ вѡлѣ вын, то ме благословѣтѣ тѣјанѡс ег сѡмын Польшыс проклатѡј болшевікјасѡс вѣалѡм вылѡ... Ме муна, но мед панство помнѣтас, мѣ мѣан тан, асланым гортын, емѡс абу еща јѡз, кодјас кодјѡны-нѣн мѣанлы гу. Помнѣтѡј, мѣ весѣг Польшаын, дашѣнскѣјлѡн правѣтелство кынѣ, кѡн-сурѡ емѡс-нѣн і сѡветјас!

Јепіскоп кыпѡдчыс, копыртчыліс да петѣс. Оѣец Іјерѡнѣм, кодѣ ез лезлы кыв, щѡщ-жѡ сувтѣс да петѣс сы бѡрга. Најѡ леччѣсны сѡд пѡс куза, мед некѡд ез казавлы. Кыв шутѡг мунѣсны паркѡ, кѡнѣ сулалѣс јепіскоплѡн тупкѡса коласка, кыв шутѡг пуксѣсны екіпажѡ. Сѡмын кор-нѣн матыстѣсны карла, јепіскоп бергѡдчыс оѣец Іјерѡнѣмла, да наѡнѣк шуѣс.

— Тѣ, дѣрт, бергѡдчад сетѡ, оѣец Іјерѡнѣм? Но, сѣзкѡ тѣ аскѣ пыралѡј ме орѡдѡ да вѣсталѡј став јывсыс. Зѣлѡј дѣјствуйтны граф вылѡ, мед сѣјѡ ез ышты Замојскіј да Потоцкѣј вѡзјѡмјас вылѡ. Наѡн лѡсѡдѡм став отр'адјасыслы колѡ колчыны татѡ, а не мунны Україна пыщкѡ. Сесга ме кывлѣ, мѣ тѡрыт тѣјан ордын вѡліны тат-

чөсса кендзяс... Ме чајта, мөдыг ті чукөртчад ме дырји. Ме карас
лоа лун дас. Ті, дерт, төдад, мыј ме вужа краковскөј јепіскопст-
воө. Но кытчөз ме тани, кора метөг Һинөм Һе вөчны... Ен вунөдөј,
отец ІјероҺим таг-кө ставгыс Һинөм оз артмы, ті он лоөј вікарнөј
јепіскопнад. Сы вөсна оз ков пышјавны менам отсөггыд да сөвет-
јасгыд... Ен вунөдөј, мыј вічысөмыд—медга бур тор!

Отец ІјероҺим курччаліс парјассө. Сіјө кыліс агсө ічөтік школ-
Һикөн, кодөс Һещкөны пелөдыс кушөмкө мыж вөчигөякутөм бөрын.
„Кытыг тајө пөрыг ручыс ставсө төдө? да, тајө сутанаа фавөлыс-
көд колө лоны сугжыкөн!“

Екіпаж сувтіс карса кендз керка дінө. Отец ІјероҺим востіс
өзөссө, отсаліс јепіскоплы петны.

— да благословітас тіјанөс јен!—шуіс сіјө прөщачтчігас.—Кучер
тіјанөс бөр нуас.

А столөвөјын кіссіс віна, троҺакылісны бокалјас.

Сені уна јуісны да сојісны. ГорҺітісны ставөн өтпырјө, мөда-
мөдлыс кывзытөг. Венҗісны, віставлісны, доказывајтісны.

Лакејјас угіны кок јывгыныс.

Јузеф сөлөмсө кутөмөн візөдіс, кызі сојөны дасвіт сурс марка-
сө, кодөс сетіс Едвард.

Олөмажык дамајас лөсөдчісны фіван вылө гостінөјө да музлытөг
јігрөдлісны лыјассө асланыс матысајаслы.

Спортівнөј комнатаын Владіслав гөгөр чукөртчөмаөс томјөз.
Поручік Заремба, патріотічөскөј прізывјасөн тыр реч бөрын, заво-
фітіс гіжавны добровөлецјасөс. Став кандіатјассө вөлі індөма воҗ-
выв. Вербујтөм піыг быдөнлы сетлісны індөд да інструкціја. Ору-
жіје тыра јашщікјас вөлі вәјөма-Һин, і аскі рытнас став өружіјесө
колө разөдны. Код-сурөјас полісны, но тајөс ез петкөдлыны. Владіс-
лав ошҗысіс шкафыс кыскөм офіцерскөј нашівкајаса мундірөн, ко-
дөс сылы вөчісны вокыс мундірыс. Гіжсөм бөрын сөлөм кыпөдөм
могыс сылісны „Еще Польша не сгинела“ да чукөрөн петісны залө.

Һемецјас ворсісны картіөн пөрыс граф кабинетын. Најөс зіла
гөстітөдісны вінаөн. Стефаніја унаыс воывліс сетчө, мед візөдлы-
ны, тырмымөн-ө пызан вылын вінаыс да важ мозыс-ө офіцерјас ыла-
лөмаөс ворсөмнас. Каҗаліс, мыј вінаыс колөма еща да шуіс Владіс-
лавлы:

— Щөкты вәјны кабинетө бургундскөјөс.

Владіслав-Һин уна јуіс да вөлі јона код. Первојја служанка, коді
сылы угі сін улас, вөлі Хөла.

— Котөрт өдјөжык пөгребө да вәј көрҗина бургундскөј! Ödjö!

— Ме ог гөгөрво вінајасад, јасновөлможнөј паҺе. Ме кора ба-
төс, сіјө вәјас.

Мыјкөдыра Владіслав візөдіс ныв вылө.

— Колө пыр-жө! Мунам, ме ачым бөрја.

Пөгребө леччөм бөрын Владіслав наҗөнык пөдлаліс өзөссө. Хөла,
коді муніс сы воҗын сіскөн, Һинөм ез каҗав.

Көрҗинасө суліјасасөн тыртөм бөрын сіјө копыртчіс, мед кыпөдны
сіјөс. Но Владіслав лөкыс тојыштөмөн лічкіс нывсө жоҗө.

Выліын празнічајтөм воҗө муніс...

Влаҗек вічысөмөн востыштіс пөгреб өзөссө—Һекод. Сіјө кыскіс
көрҗинасө пос вылө, камгіс өзөссө да, гөгөр гоҗјалөмөн, кутіс

јігнавы сїјос клуч вылѡ. Вылыган сылы кажїтчисны кодлѡнкѡ восковјас. Бокаса ѡѡсѡд сїјѡ петїс дворѡ, клучсѡ колїс томанас. Кызї пакѡгт вѡчыг пон, сїјѡ мунїс буфетнѡјѡ да ѡтпырјѡн јуїс портвејн стѡкан.

Буфет пелѡсын пукалісны кык гѡгт, кодјас кылісны агнысѡ тани ез зїк асаныс. Тајѡ вѡліны: вурсан мастерскѡјјас кутыг Шпїлман, ічѡтїк, вертлан пѡрыг морт, да коммерческѡј банка дїректор Абрамахер, ыжыд плеша кыз морт. Најѡ ез казавны Владїславѡс да воѡнуѡдїсны ассыныс сорнїсѡ:

— Тї гѡгѡрвоад, господїн Абрамахер, кызї ставыс тајѡ меным мѡрччѡ? Кор менам Ісаак кѡсјїс гїжгыны, то сылы шуїсны, мыј „жыдјасѡс“ оз боставны. Тајѡ, тѡdad-кѡ, полскѡј арміја!

— Но і мыј-жѡ?

— Ісаак скѡрміс. Ме кутї Баранкевїчѡс да шуа сылы: кывзѡј, ме сетї тајѡ фелѡ вылас дас сурс марка, ме нѡшта сета кујїм со комплект војеннѡј обмуѡдїрованїе. Но оз ѡмѡј поѡ Ісаакѡс індыны каптенармусѡн лїбѡ кушѡмкѡ офїцерскѡј должностѡ хоѡајственнѡј уж куѡа? Сїјѡ, слава богу, помалїс коммерческѡј учїлішце да абу јѡјжык сїјѡ панокјас сергыс, кодјаслѡн зептаныс грѡш абу! Бурѡмѡј, мїса, сїзї вїѡдны сојузникјас вылѡ сѡмын сы вѡсна, мыј најѡ јеврејјас?

— Но, і мыј-жѡ?

— Но, Баранкевїч ставсѡ вѡчїс. Ісаакѡс бостїсны хоѡајственнѡј вїз куѡа. Сѡмын офїцерсѡ најѡ сылы век-жѡ ез сетны. Ѳнї сїјѡ—сержант. Но тајѡ нїнѡм! Ісаак—вежѡра морт, і ставыс-кѡ мунас бура, сїјѡ век-жѡ лоас офїцерѡн! Мед тајѡ сувтас меным нѡшта дас сурс!

Абрамахер казалїс Владїславѡс да тувкнїтїс Шпїлманлы бокас. Најѡ вужїсны шѡпкѡдчѡм вылѡ.

— Сїзкѡ, тї чајтад, господїн Шпїлман, најѡ бостасны властсѡ?

— А тї кыз чајтад, мыј вѡсна тајѡ ставыс вѡчсѡ?

— Но, і кыз тї та вылѡ вїѡdad?

— А кыз меным вїѡдны, господїн Абрамахер? Ме чајта, і тї сѡгласїтчад, сѡвет власт доргыд панјасыд буржык. Ѳд голытбаыд-кѡ вермас панјастѡ, то нї тїјанлы, нї меным најѡ нїнѡм оз колны. І, код тѡдас, гашкѡ і јурјаснымѡс... Ме тѡдмалї, мыј менам рабочѡј-јас пѡвсын тѡрыт ташѡм сорнїјасыд вѡліны-нїн: мед сѡмын локтас сѡвет властыд, мї сїјѡ вїрјуыг Шпїлманыслы ставсѡ казтыштам... Ёпу, лок кывјас! Ме сїјѡ корысјассѡ верда, і аѡтѡ пыѡды—„вїрјуыс!“ Ем, вїсталѡј, свет вылас справедлївостыс?!

— Тї тѡdad, кодї тајѡс шуїс?—јуалїс Абрамахер.

— Но кыз-нѡ! Менам емѡс аслам јѡз. Шуѡма Сарка, сапожнїк Мїхельсонлѡн нылыс. Сїјѡ, кажїтчѡ, олѡ тїјан керкаын? Ме, ферт, сїјѡ драґсѡ аскї-жѡ вѡтла. Но сїјѡ ѡмѡј сѡмын ѡтнас! І колѡ вѡлї австрїејцјаслы пуны тајѡ роксѡ! Буракѡ, пѡрадошнѡј јѡз, і на теныс—революцїја!

Абрамахер терпїттѡг торкїс сїјѡс:

— Сїзкѡ, тї аскї бостад меным іностраннѡј валутасѡ асланыс шѡѡтыс? Ме чајта, ставсѡ тајѡ колѡ ылѡжык зѡбны. Ѳнї сїјѡс, колѡ шуны, некытчѡ оз поѡ вужѡдны нї петкѡдны.. Сїзкѡ, тї термагыштѡј, а то, код тѡдас, мыј сес артмас! Ен вунѡдѡј, мыј тајѡ-Могельнїцкїјас вермас пуктыны лапасѡ і мїјан банк вылѡ. Мыјлаескѡн і оз?

— Ті зарні морт, господин Абрамахер! Ті аґад му пыщыс нол аршін выло. Ескөј мем, сурис-кө ескө сещөм јөј морт, код һсбіс менсым мастерскөјјасөс да керкајасөс, ме ескөн сінмөс чіткыртлы-төг талун-жө ставсө вузали. І жын донгыс, јей богу! Сещөм лок поло-женіјеыс!..

Палаццоө сіјө-жө чорнөј ходөдыс бөр пырігөн оґец Іјеронім пөґреб оґөс сажыс кыліс пөдөм горзөм шыјас. Сіјө сувтіс.

— Востөј! Раді бога! Ме пола!

Тажө горзіс нывбаба. Ключыс чүрвізіс томанас. Оґец Іјеронім бер-төдіс сіјөс. Пемыдас јөјмөм Хелалы кажітчіс, мыј аґзіс сіјө ґавөлөс.

— Језус Хрістос! Свента Маріја! Мездөј!—локыс горөдіс сіјө.

— Мыј текөд, менам нылөј? Ен пов! Те өмөј ен төд оґец Іјеро-німөс?

Хелалөн јітчытөм кывјасыс вігталісны сылы ставсө. Сіјө бөґтіс нылөс кіөдыс.

— Мунам мекөд...

Сіјө таркнітөм выло вылі судтаө оґөссө востіс Сґефаніја, коді бурещ вөлі тани.

— Мыј сещөмыс, оґец Іјеронім?—повзөмөн јуаліс сіјө, Хелалыс вежсөм чужөмсө аґзөм мыґт.

— Прөстітөј, графіна, меным колө сорнітны тајө кагаыскөд ас жежын. Лезөј мунны тіјан будуарө?

— Пөжалујста, но мыј лоі?

Оґец Іјеронім вөчіс сылы кінас пас, пыртіс Хелаөс комнатаө, пуксөдіс ґиван выло да бөр петіс Сґефаніја діно, ас бөрсаяс оґөссө тупкөмөн.

— Лоөма зев мігтөм тор. Колө вөчны сіґ, мед сіјөс ез кутны төдны. Мунөј асланыд спалнаө да кывзөј. Ті меным ковмад-на,— өдјө шөпкөдіс оґец Іјеронім.

— да, ґітаөј менам, сіјө, мыј те віставлан, ужаснө, те-кө збы-лыс вісталан. Те көсјан віставны та јылыс баґ-мамыдлы? Оз ков тајөс вөчны! Те ачыд аґтө пөгубітан. Господа вөтласны теныд баґ-мамтө улыч выло, а тенө пуксөдасны турмаө клеветаыс. Те-өд ачыд шуін, мыј тіјанөс графкөд һекөд ез аґзыв. Кывзы менсым, ас-лад духовнөј баґлыс. Ачыс јенмыс щөктө прөшщажтны өбідаяссө аслас враґјаслы! І теныд уна лыдґысґас тенад хрістіанскөј посту-покыс, те-кө вунөдан став јывыс... Те-кө сөтан кыв чөв овны, ме вістала тенад өбідаялыс графіна Сґефаніјалы. Сіјө бур католичка да оз жаліт зарнісө, мед көґ һеуна вештыны мыжсө јен возын тенө өбөдітыслыс. Кланітчы-жө, менам ґітаөј, прөсватаја Маріја һімөн, мыј те һекөдлы та јылыс он вістав. Ескы, мыј ме теныд көсја сө-мын бур. Ме кевма теныд благословеніје. Јандыгтөм мортыс-жө оз пышјы јен накажітөмыс!

Оґец Іјеронімлөн сінјасыс гіпноґізірујтісны Хелаөс да сіјө мурт-са кывмөн шөпнітіс:

— Ме ог вістав.

Оґец Іјеронім меліа пуктіс асґыс сөкыд кісө сіјө јур выло, шөп-көдіс молитва кывјас.

Орчча комнатаын Сґефаніја, јанзімысла гөрдөдөм, мыј сылы, оґец Іјеронім мілөґт куза, лоө ворсны став тајө історіјаас сещөм мігтөм роль, бөрјіс аслас шкатулкаыс посні зарні вешціјас...

Рытывбыд Лудвіга вöлі жона кыпыд, гажа. Ставлөн вніманіе, німкофасом, ассыс мічлунсö гөгөрвоом, Едвард воомыс шуд, сіјос волнујтыс чувствојас, мыј сіјö—медга первојја тајö гажа обществас,—колмөдісны сылыс јурсö. Медга бур семејствоыс томјöз лыддылісны честөн корны сіјöс мазурка лібö краковјак вылö. І сіјö танцујтіс јур бергөдчытöзыс націоналној танецјас, ваядöдіс восторгö і çор усјаса старікјасöс, і том панјасöс.

— Сіјö зев міча!—шуіс Варнері, коді ез вештыс німкофасан сінјасö танцујтыс Лудвіга вылыс.

Сіјö капітан Вронакөд леччіс залö, Едвардöс княз Замојскіјкөд колөмөн. Пос бөрја шупөдјасан тыдаліс став залыс.

— Нывбабас—абу менам стіхіја, моҗе Варнері! Кокаін чепел меным сөлөм вылö воö јонжыка став тајö патентованној красавіцас доргыс,—французскöј кывјасö локыс вежньөдлөмөн шуіс Врона. Варнері містөма чукыртчыліс.

— Вкусјасјылыс оз вензыны... Кыз ті чајтад, лөсыд лоö, ме-кө сіјöс кора валс тур вылö? Ог соссы, ме пöшти радејта!

— Ме чајта, корны позö, ті-кө сещöма-нін он терпітöј. Но сöмын помнітöј, бокөвöјјаслы ті—Замојскіј ічөтжык пілөн гуверньер... Сіа успех! Көт та вылö надејас і некущөм абу,—вескода шуіс Врона.

Ічөтк тушаа вахмістр чорыда коріс Јузефлыс вівставны ас јывыс лејтенант Шмулткелы. Старік аззіс, мыј вахмістр пырас і сізі, да муніс вівставны.

Кымынкö мінут мыгті локтіс Шмултке, Стефаніјаöс кіöдыс кутөмөн. Обер-лејтенант вöлі гажа. Вахмістрöс аззөм мыст сіјö скöрыс вөрзөдіс а-ла Вілгелм усјаснас.

— Мыјын делöыс, зуппе? Ме-өд шулі, мед менö весшөрö ез дөзмөдны.

Шмултке ез лез Стефаніјалыс кісö, і сіјö ез термас мунны. Вахмістр ез лыст сорнітны сы дырјі, но лејтенантлөн усјасыс сещөм скöрыс вөрісны, мыј сіјö термасіс вівставны:

— Лыста јуөртны, господін обер-лејтенант, ме куті фолваркыс тіжанөн өтчыд арестујтлөм-нін Мечіслав Пшігодскіјöс, коді шуö ассö воєнноплєннојөн да коді пышјіс мукөд арестантјаскөд дефертірјасөн вокзал вылö ускөдчылігөн...

— Арестујтөма-і бур! Вермін та јылыс вівставны і аскі.

Вахмістр падмөмөн вежіс кокјасö.

— Но тајö мортыс ызјөдіс салдатјасöс... Таыс кынзі, фолваркө воіс господін мајорлөн код деңшщік да вайіс кыскö көрзіна тыр віна. Сіјö кутіс вівставлыны салдатјаслы, бытö сіјö төдö, мыј Германіјаын лоі... вахмістр жөмдіс да сізі і ез шу страшнөј кывсö.

Шмултке лезіс Стефаніјалыс кісö.

— Мыј сещöмыс?

— Секі сіјö воєнноплєннојыс кутіс ызјөдны салдатјасöс арестујтны господа офіцерјасöс.

— Тырмас! А те көн вөлін? Прөстітöј, графіна, меным колö мунны.

Повзөм Стефаніја термасіс выліö, Едвард дінö. Термасөмөн вівсталіс öзöс дорын пукалыс Јузефлы пісö арестујтөм јылыс. Старік өдјö леччіс улö.

Стефанијаџс кывзџм бџрын Едвард жуалис пырыс Вронаџс:

— Пџрыс Жузефыслыс мџд писџ ти вербујтид?

— Егџ. Сіјџ тешкод м рт. Асывнас менам вџзјџм вылџ вочаві-
ріс, мыј сылџн тышкассіс да сыгаң тырмас.

Пыс кабинетыс петавтџм Казімір Могельніцкіј очміс вугралџмсыс.

— Колџ, мед Шмултке ез леґ сіјџ негџџајсџ аслас кігыс... Кха-
кха-кха... Зев подозрітєльнџ, кыс сіјџ воіс.—Сіјџ бара кызџктіс.—
Тажџ мортыс вермас мунны лубџј мыж вџчџм вылџ.. Ме сџмын та-
лун тџдмалі, мыј сіјџ тани. Сіјџ вџлџм нџјтџма Франціскаџс. Кора
тенџ, Едвард, пріміт мера!

— Ен пов, батџ, немецјас і міјантџг ідраласны сіјџс кытчџ колџ.
Тажџ ставыс міјанлы јона ківыв... деңшщікыс, тыдалџ, лыдџывлџма
мајорыслыс гуса бумагајассџ, і бур, мыј салдатјасыс тџдџны рево-
луціја јывгыс. Нїнџм, Стефа, ставыс тајџ пугтак. Мунамџ, княз,
віґџдлам, кыґі томјџзыс гажџдчџны.

Тажџ рыт чџжыс Франціска ужалис кухняын. Сіјџс ез леґны гџст-
јас бџрса ухажівајтны, чужџм вылас кык лџз чут вџсна. Кор Жузеф
вісталіс сылы верџссџ арестујтџм јылыс, сіјџ первојсџ шџјџвошли,
а сєсса скџрыс мџдіс грымакывны тџрелкајаснас.

— Но і мед! Кущџм мем делџ? Абу верџс сіјџ меным! Мед пут-
кылтчас тащџм олџмыд! Мед сіјџс кџџ џшџдасны, меным абу жал.

Сінваыс ез леґ сылы горнітны. Сылы вџлі жал ассџ, асгыс вош-
тџм том кадсџ. Казтывліс став оскорбленіјєсџ, џбідаяссџ, кодјасџс
сіјџ тєрпітліс тајџ керкаас. І медыжыд џбідаяс век-жџ вџлі Мечіс-
лав вылџ, коді нџјтіс сіјџс воан луннас. І кущџм пєж кывјаснас
сџмын ез шуав сіјџс. Сінваыс мџдіс јонжыка. Вџлі жал ассџ, жал
сіјџс. Мыј сіјџ сен вџчіс? Мыјџн сіјџ помагас? І сы вџсна, мыј Ме-
чіславлы грџзітіс лок, сіјџ поліс. Сіјџ ез кџсјы віставны, мыј поліс
сіјџ судба вџсна, мыј сіјџ сылы вџлі пыр-на дџна.

Стефанија жалітџмџн віґџдліс Франціска вылџ. Горнічнџј, сінвасџ
кутџмџн, гартіс партук помсџ.

— Ме џдвакџ верма мыјкџ вџчны. Пџрыс граф зєв оз радејт
тенгыд верџстџ, дај кадыс џні сєщџм.

— Ті ставсџ вермад, јасновєлможнаја паңі. Кора тіјанџс! Тіјан-
лы сулалџ сџмын горнітыштны госпџџн офіцєрыскџд, і сіјџ леґас,
—шџпкџдџмџн коріс Франціска.

Стефанија шєныштіс кінас.

— Ог, ме џні ог вермы віставны лејтєнантлы тајџс! Сєсса, те
менџ шєнџџдан—морт тенџ нџјтџ, а те...

— Но мыј-нџ! Нџјтџ—сіґ-кџ, радејтџ...

— Со кыґ!—Стефанија гџгџрволіс, кущџм рџл тајџ делџас вор-
сіс пџрыс граф да ез лыдџы позанаџн воґџ нуџдны сорнісџ. Кущџ-
макџ кџсјысџмџн горнічнџјлы надеја сєтџмџн, сіјџ корідорыс пыріс
залџ.

... Хєла јірмџггыс гартчіс ешкынџ.

Повзџм мамыс пукаліс орчџн.

— Гашкџ, мџдџдны докторла, сіта?

— Нїнџм, мамуш, прџјґітас. Ме неуна кынмышті. Кол менџ џт-
намџс...

— Но, öни те мейс он мын, каналла, кызи первоыгстö! Сиз-кö те шуан—арестуитны офицерясöс? Ми öни вермам-на жеъмöдны те-над пен олöмлыг сроксö... Но, виставлы, ставсö, а то...—Шмултке кучкис парабеллум дулонас пызанö.—Ним, ов?

— Пшигодскй Мечислав...

Ыжыд залын танцуитисны мазурка. Шапа пукталисны каблукяссö паняс, лöсыда шлывжалисны нывбабаяс.

— Ме сафöс вошти тйан вöсна, графйна!

Людвйга нумялис. Сйö Варнерй пельпом вомöн вйзöдйс хоры вылö, көни сулалйс шап да ассö кутыг Едвард. А лейтенант чайтйс, мый сйö нумялис сылы...

— Мед олас великöй Польша моресаң да мореöз! Мед олас великöй польскöй двор'анство! Смерт мйан враяяслы!—горзйс Владйслав, вйнасыс яурсафсö воштöмөн.

— Виват!—вочавйзйс сылы зал, здук кежлö оркестрсö вевтöмөн.

НОЛЬÖд ГЛАВА

— Тате, вйзöд, шондйс гöстйтны войс!—Мойше куталö кйяснас найт жожыг зарны яугöряс.—Тате! Ме теныд важа неуна шондйсö... Сйö пышйö, оз көсы...

Мойше чйткыралö гйняссö. Öтка яугöр вйзöдлйс сылы чужöмас. Сйö тöдö, мый шондйс öни мунас узны, сек лöö зйк пемыд. Öни федушка да тате öдйö-öдйö кутасны тощкöдчыны мөлөтясөн. Найö пыр сйз вöчöны, кор шондйс унмовсö, сы вöсна, мый налөн карасйныс абу. А налы колö вöчавны сапöгяс. Аскй воас скöр фадö вöң костас ыжыд пуртөн да кутас горзыны фед вылö. Мойше оз тöд, мый жылыг фадöыс горнитö федыскöд, а федыс тöдö да щöщ вйстало сылы мыкö гөгöрвотöмöс. Федыс быдтор тöдö. Көф мый жылыг Мойше сылыг оз яуав, пыр вочавйзас... Со-нын бабушка öзтö бй тренога улö. Регыд кутам сожны! Мойше казтывлö, мый сйö важөн нын шыг. Важөн-нын сйö ез сожыв нынöm чöскыджык тор. Пыр выйтöм фасоль. Кор баблы дышöдас сйöс пуныс? Гашкö, Сарра тöтка ваяс сылы яблөг лыбö кампет? Мойше рафейтö кампет да Сарра тöткаöс. Сарра тöтка мелй, бур. Сйö пыр ворсö Мойшекöд, кор оз вурсы. Мойше аззылыс сйö керкасö, көни уна тöткаяс мыкö вурöны. Гйнясыс Сарра тöткалөн гырысöс-гырысöс! Вакса коф сöдöс. I сес Мойше аззö ассö... Мойшелөн ем-жö аслас пельöс—пызан улын. Таны сылөн став озырлуныс—скамя, кучйк торяс, йчöфйк мөлөт, тателөн пöдаркй, пу тувяс. Мойше сйз-жö вурö сапöгяс, сöмын акаңяслы.

Мойшелөн пызан улас лöсыд. Таны сйö некодлы оз мешайт, й мамыс оз горзы сы вылö, мый сйö мешайтчö кок улын.

Тате да фед ужалöны мöд пельöсын, пötөлökö вöчöм öшйң вестын. Сет шондйс гöстö воыввлö зев шоча дай воыввлö регыд кежлö. Мойше оз-на уфйт ворсыштны сыкöд, кыз-нын сйö абу.

Нöшта пельöсын пач—сенй мам да пöч. Нöшта пельöсын крöват. Бабушка узö паччöрын. Сарра тöтка узлö сундук вылын. Фед—кучйк тыра яшшйк вылын. Тате да мамö крöват вылын, а Мойше быдöнкöд öчередөн. Керкаын ноль пельöс, а сылы ноль арöс. Тате тöрыт вйставлйс федушкалы... Мойше ез уфйт казтыштны, мый шуйс тате.

Өзөс зуртыштіс. А-а-а! Сарра тётка! Мойше весіг чеччыштліс німкофысла.

Сіјө кватітіс-нін кіјаснас Сарра тёткалыс пізөсјассө. Өні сіјө төд-малас, вајіс-ө сіјө сылы гөснеч... Мойше төдө, көні рытнас медбур пукавны,--Сарра тётка пізөсјас вылын. Сылөн куз, сөкыд көсајас. Помјасыс налөн небыдөс, і сещөм лөсыд наөн гилөдны ныртө.

Өдјө кошкөдчөны мөлөтјас... Рытыс регыд тупкас өшіңсө сөд шапкаөн. Сөмын тренога улын бі кутас југдөдны комната пыщкөссө...

Мамыс вундалө һан. Тате да дед мыскөны кі.

— Мыј те чөв олан, Саррочка?—јуаліс тате.

— Менө Шпілман вөтліс мастерскөјсыс.

— Мыыс?—горөдісны ставөн пөшті өтщөщ.

Сөмын Мойше чөв оліс.

— Сыыс, мыј ме сіјөс шуі вірјуысөн.

Мойше оз төд, мыј лоө „вірјуысыс“, но сіјө, колө лоны, страш-нөј тор.

— Мыј-нө, те чајтін, сіјө теныд таыс жалөванјетө содтас?—мам-лөн гөлөсыс лок. Сіјө оз радејт Сарра тёткаөс.

— Те ногөн, фіра, меным колі чөв овны? Сіјө быд төлыс мјан-лыс чінтө уждон, щөктө ужавны дасноль часөн лун. Ачыс озырміс, а мјанлыс грөшјас мырдфаліс. Гафіна!

— Кыз-нө өні лоны? Мі көсјім тенад жалөванјеөн локтан төлы-сө Абрамахерлы патераыс мынтысны,—повзөмөн шуіс дедушка.

— Кущөм сылы таөз делө? Сіјө олө аслас јурөн, сылөн аслас ныр... Муртса абу велможнөја паңі! Сіјө лезө аслыс лока сорнітны көзаінкөд, а аскі сылы сојнысө нінөм лоө. Алі те надејтчан, мыј тенө вокыд батыдкөд вердасны?—горзө мам.

Мойше повзөмөн візөдө сы вылө. Сіјө омөлік. Нырыс сылөн јос. Мам пыр висө да скөралө.

— Оз ков відчыны, Фіра. Керкаын-кө һесчассө, відчөмгыд сіјө оз чін.

Тайөс шуө дедө. Сіјө радејтө Сарра тёткаөс да Мойшеөс. Дедө пөрыс. Тошкыс сылөн куз, жежыд. Гінкымјасыс скөрөс, а гінјасыс бурөс. Дедө пыр пукалө копыртчөмөн, сы вөсна мышкыс сылөн гөрбыла.

Кодкө јігөдчө өзөсө. Со сіјө вөссө, і Мойше аззө скөр Абрама-хер дадөс. Ставөн сіз-жө візөдөны сы вылө да чөв олоны.

дырөн дед заводітіс:

— Бур рыт, господін Абрамахер! Пуксөј, пөжалујста! Фіра, өз-ты сістө.

Мойшелы окота јуавны дедыслыс: талун өмөј суббөта? Но сіјө полө скөр дадыс.

— Ме пырі јуавны тіјанлыс, Міхелсон: көсјад-ө ті мынтысны па-терасыныд алі меным колө примітны мукөд мерајас?—шуіс скөр дадө.

— Ті-нін віччысыштілөј һеуна, господін Абрамахер. Зік мынтам. Сөмын сөмыс өні абу. Весіг марка! Асныд төдад, сөкыд өні овны гөль мортлы. Мыј најөвітан, сіјөс і сојан. Со думајтлім, Сарра бос-тас жалөванје, но сіјөс господін Шпілман вөтлөма...—назөнік во-чавізө дед.

Дадө візөдліс Сарра тётка вылө. Сіјө зік щөгөм каңкод, коді пукалө пощөс вылын да кыјөдө пышкајјасөс. Муфөр каң! Кажітчө, мыј сіјө узө, а сіјө ставсө аззө. І муртса пышкајыд пуксас пощөс

вылад, сiјö—шап сiјöс лапанас!... I усјасыс дафöлөн канлөн кодöс.

— Менö ставыс тајö омöла интересујтö. Ме јуала: кор ти мынтыс ад патерасыныд?

Сiјö шапкаасö. Ödjöжык көт меd сiјö мунис!

— Ти-кö аски онö мынтöј њолнан тöлыссыс квајтымын марка, то аскомыс кутаd-нын овны улiч вылын.

— Кызi улiч вылын? Öни-öd төв! Полöј јенгыс, господiн Абрамахер. Ем-жö тiјан сöлöм! Ти-öd јевреј-жö!—böрдiс пöчö.

— Ме меdса первој—керкаыслөн көзaiн. Јенлы да корыс јевреј-јаслы ме быд тöлыс сета њеуна унжык сыыс, мыјдта ти меным уж-јöзаöс. Но ти-кö чајтаd, мыј јевреј јеврејлы вермас ње мынтыны патерасы, то јона ылаланныд,—шуö Абрамахер.

— Кушöм сен патера? Тајö-жö гроб!—горöдiс тате сiз, мыј Мојше здрöгмунi.

— Ха! Гроб? А ти даcвiт марка вылад дворецын көсјад овны?.. Но, ме ставсö вiстали. Аски сöм меd вöли! Таыс кынзi, корсöј аслыныд выл оланiн. Ме ог көсјы вiзны ас ордын сöлöмтöм грубјанјасöс. —I Абрамахер бергöдчiс öзöслањ.

Мам ускöдчiс сы бöрса.

— Вiччысыштлöј, господiн Абрамахер! Ен скöрмöј верöс вылö сiјö кывјассыс. Ми јöз велöдчытöмöс, гашкö огö—i кужöј шунысö, кызi колö. Ти-нын прöстiтöј, господiн Абрамахер. Ферт, ми мынтам!.. А гашкö мыкöмында доныс ми ужыштам тiјанлы? Ти, шуам, медалад-жö песласысöс. Ме верма тiјанлы мыскавны көлујнытö... Гашкö мыкö колö вурны госпожа Абрамахерлы да нывјасыдлы? Сарра сiјöс вермас вöчны,—кевмысiс скöр дафöлы мам.

дафö нöшта öтчыд вiзöдлiс Сарра вылö да вочавiзiс:

— Сiзi i лоны, ме вiччыса кымынкö лун... Меd сiјö,—Абрамахер чуњнас iндiс Сарра төтка вылö,—аски локтас ме ордö контораö. Вермас лоны—сылы сурас уж... Но сöмсö тiзвек-жö дагтöј...—I скöр даф мунис.

Мојшелы зев окота вöли сы бöрса њужöдлыны кывсö, но мамыс-кö аззылас, сiјö бара њещкас сiјöс пелöдыс, кызi асывнас, кор сiјö кан бöжö көртавлiс гвоzfика тыра көрöбка.

Сöмын сöд војнас воывлiс Сiгiзмунд Рајевскиј iчöтик комна-таас. Јадвiга полöмөн вiзöдiс сы бöрса. Војнас, сiјöс кутлиг, шöп-кöдiс:

— Ме тенö зев шоча аззыла... Бара, Зiгмунд, ставыс секса моз! Абу местаын менам сöлöмöј—пола ме те вöсна! Сiз-нын, тыдалö, менам рöд вылын гiжöма... Кор воiн, аслам шудлы ег ескыв. Öд сы мында во—гöгöрво, Зiгмунд, сы мында во!—öтнам тетöг...

Сiгiзмунд кыв шутöг пунктiс ассыс ыжыд кiсö сiјö пелпом вылö. Тајö iнмöдчылöмыс сылы вöли донажык мелi кывјассыс. Ез кужлыв вiставлыны сiјö сещöм кывјассö i војдöр. Но сылы-ö ње тöдны, кушöм пöса, кушöм мелiа вермö радејтны сiјö? Сiјö паметын усi налөн первојја аззысöмыс Варшаваын гуса собрaнiје вылын. Сылөн секи-нын вöли партијнöј њим—Хмурыј јорт.—Јадвiга мунис тајö собрaнiје вывгыс Польшаса социал-демократическöј рабочöј партијаса шленöн. Зiк горт дiнöзыс колльöдiс выл јортöс водопроводын ужалыс куз слесар, комiтетса шлен Хмурыј јорт. Сiјö војсањыс заводiтiсч налөн дружба, а сесса радејтöм...

— Меным страшно мөвпыштны, җигмунд, мыҗ тижанос вермасны мырддыны менгым. Ме шуа—тижанос, сы вөсна, мыҗ пид лоі тенад вужорон. Сижо оз вештыв те вылыс гинсө... Ме тода, мод ног оз і вермы лоны. Но гогорво, кушом менам голөмлы? Кот мед коні ме ег вөв, кот мед мыҗ ег воч—мөвпөҗ пыр тижан жылыс! Ме сы мында страдајти, сы мында нуі ас вывти, мыҗ ог терпит сижо воштөмсө...

Бытто сижос сувтөдөм могыс, Сигзмунд топөдис чуңјаснас сылыс пелпомсө.

— Сиз оз поз, Јадҗа! Ме гогорвоа ставсө. Ме сиз-жө гогорвоа, мыҗ сижо дожд. Мамыдлон тајө җерт јонжык. Но мыҗ-нө вочан? Теод вө-лин партијаын. Те бура тодан, мыҗ тышкыд-кө заводитчис-нин, то целыс өти--жугөдны врагос, кот мыҗ тајө ез сулав, гашкө медга донаторјыс.

Сижо кыліс аслас морос вылыс гөтырыслыс јурсө да гинвагыс кө-тагөм шөкасө. Сижо кывзис верөссө шөјөвошөмөн да падмөмөн.

— Ме ог көсјы өні тенө осуждајтны партијаыс торјөдчөмыс. Ов-лывлө, мыҗ слабөјјас оз вермыны нуны тышыслыс сөкыдлунсө. Ез быдөн тајө војасас кияныс кутны партијнөј знамја. Отијас вешјисны —ассыныс став вынсө да төждысөмсө сетисны семјалы. Налы семјал-лөн гібелыс—асланыс гібел. Но позө өмөј став олөмтө төрөдны тајө комнатаас? Мөвпышт, Јадҗа! Те воан мијан динө, менам донаөј, і сы-ын бара аҗған аслыд шуд... Мыҗ кот мед ез ло мијанкөд, тенад пыр колө олөмыдлөн цел, медга мичаыс, медга бурыс, кушөмөс сөмын төдө человечество.

Јадвигалөн парјасыс меліа инмөдчылісны сижө морос динө, коні ти-пиктө голөм. Ыжыд мелілунөн бостөм-шымыртөм, сижө кыскис гөтырсө асланыс...

А комната мод помас, кижассө паскыда шевгөдөмөн, чорыда узіс пыс. Сижө аҗзис вөт. Најө багыскөд сулалөны жужыд нөрыс жылы. Гогор помтөм степ. Вој. А сені, коні асыввыв, јар кыа. І кажитчө, мыҗ степыс өзјө. Төв вајө воыс төвнырлыс грөз шыалөмсө. Ылөз, кытчөз гинмыд сузө, вөрөны помтөм уна јөз. Јар шонди воҗын биыс јаржыка өзјалөны знамјас. Җирдалө стал. Дрөжитө муыс вөв кокјас улын. І тајө став вылас гартчө да паскалө вына сыланкыв. „Тајө, піө, мијан лөктөны. Мунам воча“,—шуө багыс да бостө сижос кидыс.

Рајевскијјас садмисны воҗ асывнас. Вөлі вөскресенна. Талун во-докачкаса машинист керкаын, станцијасаң километр жын сајын, жужыд сонын, ју дорын, колө вөлі паныдагны революционнөј рабочөјјаслы. Став тајө лунјассө да рытјассө Рајевскиј корсалис најос өти бөрсө модөс сижө братскөј јитөдјас серти, кодөс виҗөны јөз, кодјас коркө-либө тышкаслисны аснысө увтыртысјаслы паныд. Корсалис сижө і важ подпольщикјасөс, кодјас мыҗкө дыра кежлө вешјылөмаөс тышгыс. І мыҗ кот сижө ез воч, ас мыш сајгыс сижө кыліс писө, коді суга ви-җөдис сы бөрсө. І өні, кор машинист ыжыд комнатаын чукөртчисны рабочөјјас, Рајмонд пукаліс стрелочник тыртөм будкаын, мылк жы-лын, җөпоө мунанинын. Тасаң сылы вөлі гогор тыдалө. Улын, ју до-рас, водокачка. Вескыдыввса өшиң пыр тыдалө көрт туј насып да војвывлаң муныс стал рельсјас. Шужгасаң тыдалөны подјезднөј тујјас да җөпо, сы сајын—вокзал.

Машинист Ковалло пыр нөкҗис тані, сер вылас зөнталис пос. Көр уліти, ју пөлөн кыссыс трөпа куҗа мунис нөлөд морт, сижө бостис черсө кинаулас да вескөдчис будкалаң.

— Öнi суга виҗөд, том морт,—шуис сижө Рајмондлы коса.—Локны татчө некодлы. Кодөскө-кө вајас кыҗкө, то лөз. А кор сижө кутас

леччыны увлаң, өвтышт шапканад. Ме нылөс мөдөдә өшіңувсаң ві-
рөдны. Сіјө мем вігталас.

І сіјө леччіс увлаң.

— Олега, мун вірөдлы сен овмөс куза. да ен вунөд, мыј жылыс
ме теd віставлі,—шуіс Ковалло, комнатаас пырігөн ныв дінас шыөд-
чөмөн.—Кажітчө, өні ставыс? Поэө сізкө сорнітыштны.—І Ковалло
чөвтліс пукалысјас ылө сіңјассө. Аслас зор щөф коd тошнас да
жеңыда шырөм јурсіјаснас сіјө вөлі јөж коd. Сылөн вежөра руд
сіңјасыс сувтісны Рајевскіј ылө.—Сізкө, кывјыс те сајын, Вігмунд.
Завоdит, а мі кывзыштам,—шуіс сіјө да пуксіс пызан дінө.

І мукөdјас дінө шыасөмөн јуаліс:

— Көнкө, төдмагід? Місө ськөd важга друпјас кызі ті төдад,
сіјөс татчө мөдөдісны сулалан васө вөррөдны. А то тани јөзгыс јона
колччісны... Карын завоdитчө тыш, тајөс колө мөвпыштны.

Грігоріј Ковалло сорнітіс украинскөј ногөн.

— Јортјас!—завоdитіс Рајевскіј.—Татчөсса революціоннөј комітет
щөктіс мем сорнітыштны тіјанкөd мыј-сурө јылыс.

— А коd сен сулалө, сіјө комітетас?—јуаліс косінік Воробейко,
коді лөна пукаліс комната пельөсын. Сіјө вөлі пукалысјас піын мед-
са том. Рајевскіј вірөдліс сы ылө да нуммуні.

— Вермад не повны, јөз надежнөјөс...

Воробейко падміс.

— Міјан-һин ем партіјнөј організаціја,—воэө нуөдіс Рајевскіј.
—Збыл, мі абу унаөн—ставыс комын сізім морт. Но тајө прөверітөм
јөз. Карын мунө, тыдалө, переворот. Немецјас мунөны, а панјас
бостөны властсө кіаныс. Талун міјан һинөмөн кучкыны тајө кіјас
кузаыс. Сізкө, колө дејствујтны, колө кыпөдны көрттуј вылын ужа-
лысјасөс, сахарнікјасөс. А то тајө рака чукөрыс јонмөдчасны да сехі
сөкыд лоө најөс путкылтны.

Рајевскіјлы паныд пукалыс даңіл Чобот, кыз-сурө шөралөм, но
крепыда вурөм морт, ассыс паровоз топкасө вердан антраціт коd сөd,
сөкыда вөррөдчіс да важ жекјыс сы улын локыс зуртыштіс.

— Ставыс гөгөрвоана... А вот мыјөн мі панјассө гыжјавныс ку-
там? Јөзтө мі кыпөдам, сіјө факт! А өружіеыс абу! Кулакнад уна
он војујт,—ассыс ыжыд бассө кутөмөн шуіс сіјө.

Ставөн вірөдлісны сіјө гырыс кулакјас ылө.

— Селөыс-кө өружіе сајын, ылөз ветлыны оз ков—сізімөd туј
вылын тупікын сулалө плөмбірујтөм вагон. Сені вітовкајас тыра
јашцікјас. Ачым азылі, кызі грузітісны,—ловыс Воробейко.—Но, а
патроныд артіллеріјскөј складаын, коді станціја дінын, көф тыртчы! Сы
вылө-кө-һин мунө, то мі көф талун војнас сіјөс вајам татчө, водо-
качка дінас, тани здукөн ректам да течам запаснөј камераө. Водо-
качкаыс бокын, сіјөс некод оз казав... Сөмын вугравныд оз поэ...

Рајмонд вірөдіс будка дорө матыстчыс том морт бөрса. Сіјө лок-
тіс вескыда насып куза. Төлыс вајіс сыланкывјыс торјас:

Ты навик моя, кохана,

Смерть одна разлучит нас!

Вөлі көзыд, но том морт вылын ватнөј пінжакыс паскыда вос-
төма. Сіјө, тыдалө, вөлі зев кыпыд. Гөрдоват шапкасө вештөма зік ба-

лабѡж вылас. Воѡм су рѡма јурѡи пратнас ворсѡдѡис тѡв. Том морт мунѡс кѡјассѡ џепјасас сујѡмѡн да сѡлѡмсањыс ылыс.

Рајмонд тѡдѡс сѡјѡс. Тајѡ вѡлі Андриј Птаха, сахарнѡј заводса котельнѡјыс кочегар.

Ѣни Рајмондѡс повѡдѡдѡліс сѡмын ѡѡик тор—кытѡ мунѡс Птаха. Сѡктѡ-кѡ, сѡјѡ мунас вескыдывыв перејезд вомѡн. Со сѡјѡ перејезд вылын... Ез, бергѡдѡис татѡ! Гѡгѡрвоана, муно водокачка дѡно. Сеса њекытѡ. Рајмонд еновтѡс ассыс постсѡ.

— Еј, Андруша!

Птаха бергѡдѡис, шенѡмѡн вѡдѡдѡліс код тѡдас кытыс бостгѡм. Рајмонд вылѡ да локтѡс сылы паныд.

— Те кытѡ, Андриј?

— Ме Григорѡј Михајлович ордѡ. Со улын сылѡн керкаыс.

— А мыј те сен вѡчны кутан?

— Вѡчны? Хм... да век сѡјѡ-жѡ. Лебач сылѡн ем зев мѡча... Ме вѡскресенѡјасѡ пыр ветлывла сѡјѡс кывзыны. Бура сылѡ!—најана нуммунѡмѡн вочавѡіс Птаха да топыда кутліс Рајмондлыс кѡсѡ.—А те мыј тани?

— Ме? Сѡј... случајнѡ вескалі. Њекор ег вѡвлы тајѡ местајасас... Окота вѡдѡдѡлыны,—серѡктѡс Рајмонд.

Птаха дугдѡс њумјавны. Збој руд сѡнјасыс сылѡн ескытѡг мурталѡсны Рајмондѡс. Сѡјѡ друг леѡис шапкасѡ сѡнкымјас вестѡзыс.

— Окота вѡдѡдѡлыны? Аѡзылі ме тащѡм сѡлајастѡ!—І скѡрыс сѡдѡтѡс:—Буржык теныд мѡд места бѡрјыны. Тани-нын вѡдѡдѡма, гѡгѡрвоин?

— Њинѡм ег гѡгѡрво!

— Но, сѡкѡ оз кол тыштѡг!

— Тышкасны? Мыјыс? Буракѡ, те јуѡмыд талун?

Но Птаха вескыда кыскѡс кѡсѡ џепыс.

— Те мыј ышѡасан? Чајтан, тѡјан власт ѡні дај вышѡтчыны повѡдѡ? Сѡлыштны ме кѡсја тајѡ став вылас! А вот мѡда сѡвтны, секи тѡдлан, кыѡи хохолјаскѡд јѡтчыны. І прѡказыд теныд оз отсав!—скѡрыс шуѡс Андриј.

— Шыбыт, Андриј! Кущѡм власт? Кущѡм прѡказ? Теныд-кѡ окота тышкасыштны, корс кодѡскѡ мѡдѡс,—вочавѡіс Рајмонд, кодѡ кутѡс дѡзмыны Андриј вылѡ.

— Мыј, повѡн! Тѡдѡ кањыд, кодлыс јасѡ сојѡс! Ставныд тѡ, полачѡшкајас, ѡѡи сѡкасѡс: вывсањыд—шѡвк, а кынѡмад—тыртѡм! Велалѡмныд ветлыны хохолјас вылын, кыѡи осолјас вылын.

Рајмонд восковтѡс сы дѡно. Муртса асѡ кутѡмѡн, сѡкыда шуѡс:

— Те-кѡ ескѡ ен вѡв код, то ме ескѡ тащѡм кывјассыд ордѡлајастѡ чегјали тенсыд... Сѡбдѡс лок пон моз! А ме нѡшта тенѡ бурморт пыдѡлі лыдѡылі... Мыјла те став полскѡј јѡзсѡ оскорбѡлајтан? Кущѡм ме вылын шѡвк? Код мыш вылын ме ветла? Ек те, кер!

Код тѡдас, мыјѡн ескѡ помасѡс тајѡ сорѡныс, нывлѡн јос гѡлѡс-кѡ ез чукѡст улысањ:

— Андри-и-ј!

Кыкнаныс вѡдѡдѡлісны. Улын, керка дѡнас, ва камера цементѡро-ваннѡј площадка вылын, сулалѡс Олеса. Птаха кымынкѡ здук сулыштѡс падмѡмѡн. Сеса шапкасѡ јур пыдѡс вылас вылыс вештыштѡмѡн кутѡс леччыны. Кымынкѡ восков муныштѡм бѡрын сѡјѡ сувтѡс да ез Рајмонд вылѡ, а кытѡкѡ бокѡ вѡдѡдѡмѡн, шуѡс:

— А те век-жѡ корс аслыд мѡд местаын. А то те кѡѡи ас морт, а нырвомтѡ жугѡда, гѡгѡрвоин?

Олега терпiттөг вiччысiс, кор Андрiй локтас сы дiнө. Весiг татчө, сонас, воывлiс брөдага-төв, көзид да кос. Олегалы ковмiс венласны ськөд, вiзны юбкасө сiжө збож кiясыс.

Кыөм шоныд дөрөм топыда пукалiс сiжө морөс да пельпом вылын. Сылы локтiс дассiзимөд арөс. Сiжө вөли сөд сiнјаса, мугов, терыб вөраса да збож. Нывбабалөн јандысөм да збојлун өтлаө гартчiсны сiжө став вөрасын. I тајө сетiс сылы торја мiчлун.

Гөравывса көза коф стројнөј, сiжө гөгөрволiс аслас шаңлун јылыс. Сыын сөвмыс нывбаба вiставлiс-нын мiча вөрас да шапiтчыштөмлыс кутны поштөм сiжө формасө, кодө сiжө, аслыс төдтөг, кутчыслiс-нын, кажiтчыны көсјөмла.

— Те мыј јылыс ськөд сорнiтiн?—вескыда јуалiс сiжө Андрiјлыс, ез леј весiг сылы чолөмасы.

— Сiз... Рөднaјас јылыс... Сылөн батыс да менам бабөј—бур төдсајас... А те мыј, ськөд вiжөдчөмөн ворсан? Мыј-нө те ывла вылас, керкаад он кор? Ме көсјi сылы пуж петкөдлыны, да те...

Андрiй друг лантiс. Нывлөн чiткыртөм сiнјасас вөли сы мында көзидлун, мыј сылы ез ло лөсыд.

— А нөшта мыј?

Тајө јуалөмас Птаха кылiс сaјөдтөм грөз. Коса вескалiс iз вылө. Андрiй ез көсјы пiнө воны—ез сы вылө сiжө лок татчө. Но Рајмондкөд паныдасөмыс да Олегалөн ташөм мустөма да весiг локыс јуасөмыс щыкөдiс ставсө.

— Нөшта мыј?—Олега каблукнас кощнiтiс бетонө.

— Нөшта ме шуi сылы, мед сiжө весасiс тас чөртјас дiнө, гөгөрвоiн?

Андрiй решiтiс, мыј луныс щыкөдөма-нын да мунiс вескыда. Öвтыштыс төлыс суiс Олегаөс вiччыстөг. Сiжө скөрыс кучкiс кьпөдчөм јубкаас. Андрiй јандысөмөн лејiс сiнјассө.

— Кущөм јөј! Кущөм јөј! Мыј өни мортыс мөвпыштас?—шөпкөдiс сiжө.

Андрeј повзыштөмөн азiс сiжө сiнјасыс сiнва.

— Но, мед ме јөј, но мыјла-нө те бөрдан? Ме-өд теныд нiнөм сешөмсө...

— Ме бөрда? Оз вөли тырмы, мед ме быд дөтинка возын нөшта бөрдi! Төлыс сiнмөс вундө, а сiжө... Сiз-жө ухажор! Зырымнас му бердө кымө, а сетчө-жө... Вiстав те мем, кущөм чөртла те тан ветлан? Кымыныс вiставлi, мiга, аззывны тенө ог көсјы!

— Ме тајөс мыјкө ег-кывлы!

— Мун сiн возыс, мустөм!

Олега бергөдчiс. Андрiй ез төд, кызи бурасын ськөд. Сiжө гөгөрвоiс, мыј Рајмонд татчө воiс ез ськөд азөдчывны. Олега ескө секi ассө кутiс мөд ног.

— Курiтчыны шог куза, али мыј?—шога шуiс Андрiй да пырiс щептас табакла. Чунјасыс iнмiсны кусынтөм бумага вылө. Сiжө кыс-кiс сiжөс да нөшта өтчыд лыддiс: „Воынь вылын Польшаса государстволөн вооружоннөј вынјасөн командујтыслөн приказ...”

— Те он төд, Олега, тенад батыд лыддiс тајөс? Мыј сiжө вөчө? Гашкө, меным сы ордө пыравны, теныд-кө сөлөм вылад ег во?

— Бат дiнө оз поф—сылөн гөстјас. Вај татчө!—Олега бөстiс сiжө кыс лiстсө.

Приказсө вөли печатајтөма польскөј да роч кыв вылын.

Сiжөс өдјө вiжөдлөм бөрын Олега бергөдчiс Андрiјлаң:

— Ен лок ме бѳрса, ме пыр воа...—I котѳртіс керкалаһыс.

Андріј гажміс. Фелѳјасыс, тыдалѳ, вескалісны. Тѳвлаһ мышкѳн бергѳдчѳмѳн сіјѳ рад вывсыс гартыштіс ыжыд чігарка.

Комнатаын суга кывзісны. Рајевскіј назѳнїк да гораа лыддїс:

„Первојја параграф. Польшаса јѳз кѳсјѳм серті тајѳ лунсаһ став властыс крајын лоѳ лѳгїѳнѳрјас штаб кїын“.

— Аззылід? Пыріс Украинаѳ да камандујтѳ польшаса јѳз нїмсаһ! —скѳрыс горѳдіс Остап Щабел, сѳд сїнјаса мїча морт, фелпоса молотобојец.

— Колѳ ескѳн налыс јуавны, кор најѳ польшаса јѳзыслыс јуасїсны?—ѳдјѳ кыпѳдчїс стрїнѳј Метелскїј, і сіјѳ сїнјасын ыпнїтіс јарлун.

— „Мѳд параграф. Јѳзѳда карын осаднѳј положенїе. Сїзім час бѳрын кар куза ветлыны оз поз, кодѳс лоѳ кутѳма—лыјлыны“.

„Кѳјмѳд параграф. Оз поз нуѳдны һекушѳм собранїејас, чукѳртчѳмјас, менам сы вылѳ разрешенїетѳг. Командованїејелы да вылкотыртѳм властлы паныда агїтациаыс кутѳм јѳзѳс щѳкта лыјлыныы места выланыс“.

— Ого!

— Пыр тѳдчѳ кѳјїн самыд!

— Нїнѳм шуны „польшаса јѳзлѳн власт“!

— А тајѳ польшаса јѳзсыс полѳны чѳртыс моз!

— „Нѳлѳд параграф. Возыв вїстала, мыј Польшаса госуларство-са гражданалыс лїчнѳј владенїе лїбѳ налыс ембурсѳ кодѳнкѳ мырдѳн бостѳм кутас лыддїсысны грабїтѳмѳн да бостысјасыскѳд лоѳ вѳчѳма бандїтјаскѳд моз“.

— Ага! Мед ескѳн тасаһ і заводїтісны!

— Јѳзыс мыкѳ оз тыдав, а помещїклѳн плешыс со тыдалѳ,— шуыштїс Чобот.

— Му јывсыд чѳв-на олѳны, мед јѳзсѳ һе бунтујтны. Кадыс терпїтѳ—тѳв...—шуїс Воробейко.

— А владенїејасыс мыј, те ногѳн?—сылаһ бергѳдчїс Щабел.

— Возѳ лыдса. „Вїтѳд параграф. Воста полак-добровѳлецјасѳс вылкотыртан частјасѳ набор. Быд добровѳлецлы лоѳ сетѳма тыр содержанїе, обмуңдїрованїе да ветымын марка жалованїе тѳлыс“.

— А возѳ сен мыј?—ез терпїтсы Коваллолы.

— Возѳ. „Командованїе кутас нуѳдны һемжалїттѳм тыш большевїкјаскѳд, кызі Польшаса госуларстволѳн медса ѳпаснѳј врагјаскѳд. Большевїтскѳј партїјаын сулалысјасѳс щѳкта пыр-жѳ сетавны војенно-полевѳј судѳ, фелѳсѳ кыз һол часѳн вїдлалѳмѳн“.

— Тајѳ-нїн нароснѳ мїжанлы!

— Налѳн дыр он ов свет вылад!

Чобот локыс сујїс вїтнан чуңсѳ аслас сук јурей пыщкѳ.

— Код налѳн сенї тащѳм терыбыс?—јуалїс сіјѳ.

Рајевскїј вїѳдліс кырымпас вылас.

— Полковнїк Могельнїцкїј.

Здук кежлѳ комнатаын лої лѳн. Рајевскїј пунктїс прїказсѳ пызан вылас.

— Ме чајта, јортјас, ѳнї ставыс гѳгѳрвоана?

Чобот ѳшїһ вїѳдѳмѳн скѳрыс нускїс.

Рајевскїј чѳвтліс сїнјасѳс вїтнан вылас да ез аззы најѳ сїнјасыс нї полѳм, нї шѳјѳвошѳм. „Бур ѳкмїс јѳзыс“.

Рабочѳјјаслѳн збыл чужѳмјас. Нѳуна зумышѳс. Щабел һе арлыд

сертыс суров. Воробейко мыкко жылыс шога мовпало. Щабель да Воробейко ез тодны, мыж Ковалло, Чобот да доктор Метельский волины ревкомса шленясон. Налы сомын отнас Ражевский воли сылон представитель.

Ражевский матыстчис козайныс дино.

— Коло мододны томжоско каро тодмавны, мыж да кызи. Мед Ражмонд тенад нывкод ветлас.

— Бур, пыр вистала.

— Они ми сорнитыштам сы жылыс, мыж мижанлы коло вочны,— вोजис Ражевский.

...Олеся котортис Птаха дино.

— Мунам, мустомој, каро! Гулајтыштам, вичодлам, мыж сени вочсо.

Кор модисны чој паныд, сijo шуис чорыда:

— Теныд Ражевскийкод коло миритчыны, а то ме текод—некытчо! Ен-ко ескон те вов сещом јој, вистали еско, мыла сijo мортыс тани.

И котортис будкалан.

— Мунамој каро, Ражмонд. Бат шуис, коло-по вичодлыны, мыж сени вочсо. Тијан батныд колччис мижано, кутас виччысны. Татчо локтас Воробейко.—И кор матыстчис Андриј, волнужчомон содтис:—Птаха тијанлы сорис, но сijo век-жо бур морт. Ти сы выло ен скоралој! Но, модим!

Птаха мунис да сорнитис, бытто налон Ражмондкод нином ез и вов. Вокзал вылын кылис кымыныско лыјом. Тревожноја городис паровоз, но кыкко пыр лантис. Лоис чов.

— Андриј, те волин карын? Мыж сен вочсо?—полыштмомон јуалис Олеся.

— А чорт сijos тода! Аззыли кавалеристяслыс отр'ад. Карса управа динын—кымынко пан винтовкаясон. Отикос тоди—Сладкевич, адвокатлон пи. Ошлома аслыс жежыд ор'олясос шапка вылас. Унжыкыс гимназистјас. Серам!

Корттуј вылын воли јозтом. Сепоса воротајас подсаос. Мыкко повчодлана воли тајо јозтомлунас. Станција вомон вужыс пос дино кымынко восков вотоз, товарној склад пелоссањ, налы паныд југнитис кушомко мыгор. Тајо воли австријаса полицејској. Сijos ескон бирскобтылис боквыв, но аззис кујимто да лонис. Подомон да зорјаломон сijos городис налы лок полској кыв вылын, кинас војвывлањ шеныштмомон:

— Ти сес ен аззылој оружјеа јозос?

— Его,—вочавизис Ражевский, коди отнасон кујим пыс сорнитис полској ногон.

Полицејској ускодчис котортны водокачкалан. Но Птаха друг логодис сылы коксо да ыжыд тушаа шуцман став соктанас шлапкысис муо. Сещом-жо одјо Андриј лоис сы вылын. Кот кыз ез мездыс модыд, но том морт јон кјасыс мездодчыны ез вермы.

— Ражмонд, кыскы сылыс леволверсо! да одјожык!

Ражмонд копыртчис полицејској дино да, термасомон да волнужчомон, востис кобурасо да кыскис сес револверсо. Птаха одјо чечыштитис полицејској диныс, ез вунод кыскыны пуртоссыс паскыд тесаксо да сувтис дорјысан позао.

Ражмонд бергодлис мырдом револверсо кјас да ез тод, мыж сыкод вочны.

Ставыс лоі сещом ödjö, мыј Олега нінөм оз вермы гөгөрвоны. Поліцејскөј сувтіс кок вылас. Повзөмысла да скөралөмысла улі черлыс сьлөн тіраліс. Но Птахалөн збоја сувтөмыс ез леҗ і мөвпавны воҗсаөм жылыс.

— Но, а öні пышјы! Зелөдлы кок бөрлајас вылад!—І Андриј тесакнас сынөдас чорыда öвтыштіс војвывлян.—Он гөгөрво? Но, кыҗ сен тіјан ног—махен драпіс, чортөвөј маҗері!

Рајмонд җебіс револьверсө җептас. Секі поліцејскіјыд кутіс термасөмөн мунны на діныс, быд здуқын бергөдчывлөмөн. Кымынкө восков мунөм бөрын сіјө раҗіс тасмасө да шыбытіс öні ковтөм кобурасө да пуртөссө. Андриј муніс да лептіс најөс. Тесаксө пуртөсас сүјөмөн да нымкода нумјалөмөн сіјө бөр локтіс.

— Кытчө ескөн мем тајөс сујыштны?

— Те мыј, јөјмін? А сіјө-кө ескө мјанөс ставнымөс лыјліс?—сы вылө ускөдчіс Олега.

— Ек, ескөн быдмісны-кө нырад шакјас! Мыј чөртысла сылы пістолетыс? Җік өткод, лавканыс пөдлаггіс! А меным сіјө шогмас.

— Но, а штыкыс теныд мыјла? Шыбыт сіјөс да мунам!

— Но, да! Сетыс кык зев бур пурт вөчны поҗас. Ме вот сіјөс татчө, шупөд улас, ідрала. Тан оз тыдав.

Пос вылас сіјө сүөдіс најөс.

— Кывзы, Андриј, те-кө көсјан нөшта мыјкө вөчны, то ен мун мјанкөд. Мјан ыжыд делө,—коса шуіс Рајмонд.

— Но, мыј сібдід? Ставыс-жө бур! Важөн меным пістолетыс коліс, а тани, віҗода, кыҗ добраыс мунө... А јона ме поліцејскөјсө повзөді! Көнкө, дасөд верст-нын кулө! Се-рам!—І Андриј серөктіс сещом сөлөмсаһыс, мыј Рајмонд да Олега ез вермыны не нуммунны.

Андријлы воіс бур настројеніје. Пос куҗа сіјө муніс кокнідіка јөктышталөмөн да сыліс:

Гоп, кумэ, нэ журыся,
Туды-суды поверныся!

Сіҗ-жө друг сылы воіс мөвп помавны ставсө бур торјөн.

— Төдан мыј, Рајмонд, сета тең пістолетсө! Бост! Төд менсым дружбасө! Ме аслым мөдөс суҗода.

Олега скөрыс бергөдчіс сылан.

— Те мыј, бара лөсөдчан кодкө вылө ускөдчыны? Ен мун мјанкөд! Кылан? Ен мун!

— да ог-жө! Мыј те менсым талун сөлөмөс ускөдан? Ме став сөлөмсаһ, а сіјө... шуі, міса, чүдїтны ог кут, мыј-нө нөшта? Малолі ме кыскө верма суҗодны? Кушөм теныд делө? На, Рајмонд, кобурасө да вөдїт на-здоровје... Мыј тајө бабјеыс војеннөј делөс гөгөрвоө!

— Те бабје јывсыд кокніжыка!

Но Андриј ез-нын кывзы сіјөс. Рајмондөс коскөдыс сывјыштөмөн да јандысөмөн нумјаліг шөпнітіс:

— Коди важсө каҗтылас, сылы сінсө здолож, гөгөрвоін? А тас мі текөд лыјыштам морт өтчыдөн буржык інын. Мунө?

Вочакыв пыдї Рајмонд пуктіс кісө сіјө пөлпом вылө.

(Воҗө лөд-на)

Коміөдіс Ізјур Іван.

ТУВСОВ АСЫВВОҢ

Тувсов асыввоґын,
Паскыд Ежва дорын,
Радејта ме коллалыштны кад.
Виқодны, кыз шонди
Асыввывсаң петө,
Кызи југөр воґын зарниасө ва.
Кывзыны, кыз гөгөр
Вадор сынөд ловзө,
Кызи содө строжка вылын шум,
Аззыны, кыз нывка
Ежва дорө леччө,
Кызи заводитчө вылыг шуда лун.
Со і ваыс
Ыжыд шумыг садмиг;
Ежва шөрөд клопкө пароход.
Со і ылын—
Сыктыв мөдлапөлын,
Укөстис вөр пилтан завод.
І кор кокни лунтөв
Лебис ворсигтырји,
Нуис сөрыс Ежва вывса ру,
Секі аззи ме
Кыз кымөрјасдор мунис
Јежыд бордја чајкајаслөн пур.
Налы горзи ме:
— Ти лебө вылө, вылө,
Сыланкывјөн тыртө јенежвив.
Шуда олөм јылыс
Чајкајасөј сылө,
І страна јылыс,
Көн олөм—сыланкыв.
Көни сінвалы
І шоглы ез ло места,
Көни вочөж гажа тувсовкад,
Көни шонди,
Көни олө Сталин,
Кодлөн нимнас
Олө став страна.

МИХАИЛ ЧАЙКОВСКИ

(Очерк)

1.

Мишалы вöли көкжамыс арöс, кодыр Октябрскöй революция пасвартис важ эксплуататорскöй стрöйсö да востис человечестволыс збыл истöрия. Миша сöмын вöтөн моз помнитö нагайкаа урадникöс да стражникöс. Сijö ез-нын, багыс моз, нулы ас вывтыс важ проклатöй кадлыс став сöктасö. Сijö олис олöм выльмöдан гымшыа војасö, быдмис гражданскöй војна дырса пушкајас јиркөм шы улын, сöвмис первојја пјатилетка дырји гырыс строителствојас нуöдан кадö, кодын сijö вöли-нын вöзмöстчöмөн участвујтысөн.

Миша ичöтсаң вöли визыв фетинон, быдтор тöдны көсјысөн. Велöдчис бура, но кујим во мыгти сijöс баф-мамыс петкöдисны школаыс: „Колö, пиö, ужавны... Нинöм көмкот-паскөмтö јирны... Велöдчы көф ен—попö он-жö во-а...—шуисны сылы гортса, и Мишалы лои дугшыны велöдчöмыс да бостчыны гортса ужö.

Миша ичöтсаң радејтлис ветлыны вөрöд ружјöөн. дасвит арöсөн сijö вöли-нын сус кыјысөн. Тајö кадсаңыс-жö бостчö вөрлезан ужö.

1925 воын Тима Иванкөд кыкөн најö вöчöны 300 кер. Олöны ичöтик вөркеркаын, гудрасöны шын пыщкын. Тајö кадсаңыс сijö кутис овны самостöјателнöј олöмөн, лои гырысјаскөд радыс ужалысөн. Гожöмын ужалис ас овмöсын, арын кыјис, тöвнас вөрлејис, тулысын кылöдчис. Таји коліны том кадса војас.

Ошкисны сijöс Сузаыбса војтыр:

— Ретив фетинаыс, быд уж вылö сама...

Тајö ошкöмыс нöшта кыпöдис сылыс зилдунсö. Сijö кылис ассö верстö мортөн, кодi кужö вöчны быд уж, и окота вöли ужавны нöшта буржыка.

1931 воын Миша Чайковскіј аслас семјаыскöд пырис „Ленин гранат“ колхозö. Тајö-жö каднас сijöс примитисны комсомолö. Миша кутис лыддыны газетјас, политическöј да художественнöј литература, воывлыны собраніјас вылö, выступајтны, велöдчыны кружокјасын.

Михаил Александрович лои колхозник, комсомолец, социалистическöј странаын вöзмöстчыс бојец.

2.

Призывнöј комиссия вылö пырис зумыд тушаа, паскыд мышкујаса, рудов карöј сінјаса том морт.

— Кöни көсјан служитны?—јуалисны сылыс.

Фото А. Пельмеговлѳн.

Вѳрлезѳмын пѳатитысачник
МИХАИЛ АЛЕКСАНДРОВИЧ ЧАКОВСКИ

I
E
i
C
M
i
V
H
i
C
F
I
E
S
E
M
C
I
C
S
E
F
E
I

— Танкістын либб флотын,—збожа вочавііс сіјо да содтіс:— бур-
жык ескö вöлі мунны танкістö...

Тайö вöлі Міхаіл Чајковскіј. Аззöны прізывнöј коміссіјаса шлен-
јас: морт здоров, тыр вірјаја, комсомолец. А суслуныс шедас армі-
јаын. І шуісны індыны сіјос танкөвöј частö.

Німкофасан чужöмөн петіс сіјо прізывнöј коміссіја вылыс.

Петігөн быдөн јуасöны:

— Бостісны ез?

— Кытчö?

— Порс візны...—шмонітісны мукöд.

Но Чајковскіј гордöја вочавііс:

— Бостісны танкістөн...—да нумјалігтыр воглаліс прізвајччыс-
јас пöвстті пастасанінö.

Ез јуöмөн да кодалöмөн, ез сінваөн да бöрдöмөн, кызі вöвлі
важөн, а гажаа сылöмөн, гудöкјасөн, флагјасөн басітöм пароходөн
арміјаö муныс прізывнікјас леччісны Сыктывкарö.

Оркестрјасөн, уна јöза мітінгөн коллöдісны најöс Сыктывкар-
саң. Ылöз јураліс „ура“ горзöм да сылöм. Пароход нуіс тырваа
Ежва куза велікöј рöфнаöс том дорјысјасöс.

Леңінград. Гырыс револуціоннöј заслугајаса кар. Тані медвоз
кыптіс Октябрскöј револуціјалөн знамја, тані Владімір Ільіч Леңін
гіжіс Сöветскöј властлыс медвозза фекретјасö мір јылыс, рабочöј-
јаслы фабрік-заводјас, крестаналы візмујас сетöм јылыс.

Вескыд куз улічајасöд, жужыд да міча керкајас дорöд нуöдісны
арміјаö воысјасöс асланыс частö. Міхаіл Александровічöс чужмöдіс
уна јöзлөн гыöм, трамвајјаслөн јіркöдöм, автомобилјаслөн журјалöм.
Ставыс мунö сувтлытöг, олöмыс бытöтö термасö возö, медым бостны
кадыслыс ставсö і кыз позö регыджыкөн. А вылын, бытöтö гырыс-
скалајас вестын оролјас, лебалöны арса шонді улын југјалыс само-
лотјас.

Нінöм ташöмсö ез аззывлы Міша Чајковскіј Вісер ју бокса зо-
ланік сіктын олігөн. Сылы тöдса вöлі вөр, тöдсаöс вöліны јујас да
јагјас, пармајас да нурјас—сені сіјо вöлі гортын коф. Но ыжыд кар
сылы вöлі тöдтöмөн, повзöдліс аслас ыжданас, öтщöщ кыпöдіс сы-
ын кущöмкö аслыспöлöс рафетöм на дінö, кодјас стрöйтöмаöс тайö
міча карсö, гырыс керкајасöс.

Сетісны Міхаіллы сöд петыцајаса гімнастөрка, шыңель, звездоч-
каа шлом. Вісерса том зонмöс öні он тöд. Шырöм јурсіа, лöсыда
пукалыс гімнастөркаа, југјавтöз весалöм сапöгјаса. Војјасын мөвпа-
ліс: „Сöкыд, көнкö, лоö велöдчыны... Зев-пö уна быдсікас частјас
колö тöдны... Танкыд абу пістонка ружјö... Ладнö, кадыс петкөд-
лас... а танкістөн сотакі лоа“,—тащöм мөвпөн Чајковскіј вöлі ун-
мовсö частö воöм бöрын.

Медвозза лунјассаңыс-жö бостчіс бура велöдчыны, тöдмасны
војеннöј пöрадокјасөн, öружіеөн, сложнöј машінаөн, механізмјасөн.
Сылы воö вöлі сölöм вылас вöфітчыны машіна частјасөн, тöдмавын
налыс став секретјасöс, коді кытчö да мыј вылö індöма да кызі
пöльзүтчыны наөн.

І велöдчіс сіјо зіла, пукаліс весіг војјасын, зуңасіс кніга дорын.
Бöрынжык командірјас ез ещаыг аззывны сіјос öтнассö јöз бöрас
машіна дорыс, коді маслöссöм кіјаснас „гурјысіс машіна гырк
пыщкын“,—кызі шулывліс ачыс.

Велöдчöмын вöлі упорнöј. Тайöс регыдөн кажалісны. Мöдісны

отсавны. Унаыс отрадса командир беседуйтлис рыт гороз том комсомолецкод, виставлис вылыс-выл торяс танк жылыс, сижон вескодлом да сижос радеятом жылыс, вайодавлис фактяс гражданској война војасыс. Командиряслон ыжыд вниманіеыс отсалис регыдон венны велодчомлыс сокыдсо, освоитны танк, і квайт толыс мыгті сылы доверітисны новлодлыны ыжыд грозној машина.

Висер вожса ворјасыс петом зон, ворлезыс да кыжыс том морт пуксис сталној исполн выло, коди суркналө ас улас кыс сантиметр кызта пуяс, вуждө-чеччыштө гырыс ровјас, мунө часнас кымынко дас километр.

І Чајковскіј лоі первоклассној танкістөн. Ез ещасыс пасјывны та жылыс частса приказјасын. Сетавлисны подаркіяс, ошкісны строј возын.

Скөрыс виодчоны асланыс сталној стволјасон танк вывса орудијяс да пулемјотјас. Муралігыр мунө-жіркөдө танк. Гольскөны сталној гусеницајас. Броня пыщкын пукалө Міхаіл Чајковскіј, суга виоддө „глазокөд“ вождө, уверенноја нуоддө ассыс машинасо сонјасод, вөр діјаса местаод—мунө сижө сувтлытөг, некущом вын оз вермы кутны сылыс вождө мунөмсө, уклад воглассө.

Орудіјяс да пулемјотјас дорын суга пукалоны сылон боевој јортјасыс. Најө дасдө медвожа приказ серті-ждө којыштны свіечон да картөчон „врагөс“, коди зебсөма вөр ді сајө. Но тајө велодчом, велодчом сек кежлө, кодыр ковмас збылыс нуодны ассыс бронированној јортсө бојө да петкодлыны наступајтомлыс искусство.

Мањоврјас вылын танкіст Чајковскіј пыр ас кадын портлис олөмө командованіјелыс приказјас. Машина ужалис аваріјатөг. Сижө кутис экзамен, медем лоны повтом боецон, дисциплинированној танкістөн, активној комсомолецон.

Ставмуывса ужалыс јоз празник дырји—мај 1-ој лунө—Міхаіл Александрович сетис торжественној клатва, мыј сижө асө жалиттөг кутас дорјыны Советској странаос, социалистическој родинаос. Сижө бура тодис, мыј ускөдчасны-кө врагјас, сылон машинаыс кутас служитны сылыс верноја, і најө сыкод оз ещасыс-на вөчлыны славној походјас.

3.

Красној арміяыс демобілізујтчөм бөрын, Міхаіл Александрович вылыс бостчис ворлежны, кыжыны, сесса ужалө фесатнікөн.

1935 воын арнас, ур кыјигон сылон чеглі кокыс—чужжыліс порігон пу. Ноль толыс да жын лоі тупласны волпасын да ветлыны көстылјасон. Төвбыд нинөм вөчтөг лоі овны гортын, а том сөлом да вын кыскисны ывлаө, кыпөдисны ужавны. Ез вермы терпитны да чотіг тырји, беддасөмөн, кајис порөдчыны. Март толыссан вөчис-на 140 кубометр вөр.

А мыјон вогсалисны јујас, сижө котыртис бригада да петис Лопју выло кылөдчыны.

Бура ужалис сылон бригадаыс кылөдчан ужјас вылын. Бригадир Чајковскіј кујис портны бригадасө дружној коллективө, нуодны вылыс-выл вермомјасө.

Лопјусан бригаданас мунис Чөв јуө, а сесањ, комын квайт мортыс бригада котыртөмөн, кајис Куломдин рајонө весавны јујасыс космом вөр.

Фелöыс вöли Прупт ју вылын. Унжык вöрыс вöли космöма сетчö. Плöтинајас вöчалöмөн, багырыс-багырö кыскöмөн, колö вöли петкöдны вөр.

— Ковмас ужавны лун і вој, но ніöти кер татчö колны оз поз—шуис бригадир Міша Чајковскіј.

Заводитчис уж. Пöштi ез узыны војјассö, ужалисны сiзи, лубöј мортлы позис вежавны најö уж вылö. Ордјысисны мöда-мöд костаныс уж вылö воужык петöмөн, горөнжык пырöмөн, унжык вöчöмөн. І на пöвсын пыр вöли медвозас том бригадир, кодi не сöмын сöмөн вескöдліс бригада ужөн, но і ачыс ужалис медбура.

Нiöти кер ез космы кылöдчан участокын. Бригада перјис тыр вермöм. Тајö героическöј ужгыс бригадаöс премірујтисны 1200 шайт сöмөн, а бригадир Чајковскіјöс—270 шайтөн.

Вөрлезіг кежлö Міхаил Александрович лöсöдчис гожöмсааныс. Пруптын ужалигөн-на сiјö чукöртис асгыс јортјассö да нуöдис ташöм горні:

— Матысмö вөрлезан кад. Ковмас öниган думыштлыны та јылыс, Ме чајта, мыј вöчны сурс кубометр—таво еща-нын. Стахановецјасыд быдлаын тыртöны кујим-ноль нормаөн. Сiз-кö, ковмас бостны унжык. Ме ас пайыс кöсјыга вöчны сурс да вiтсо кубометр да чуксала ставнытö вöтчыны ме бöрга.

Сылыс возмöстчöмсö поддөржитисны унжыкыс. Кодi бостчис вöчны сурс кубометр, кодi—сурс кыксо лiбö сурс кујимсо, а мукöдыс ез колччыны—сiз-жö бостчисны сурс вiтсо кубометрөн.

Гажаа локтисны асланыс рајонö. Вайисны најöс автомобилөн. Кызi і пыр, локтигөн сылісны, гудöкагисны.

Кыпыда чолöмалисны Чајковскіјлыс бригадасö Шојнатыын. Вöлины встречајас, беседајас. І сені-жö Чајковскіј сетис кöсјысöм вöчны тöвбыдөн 1500 кубометр пыдди 2600 кубометр.

Август тöлысын локтис гортас, но кымынкö лун мыстi корисны Сыктывкарö, Комі областлы 15 во тыран јубiлеј куза торжествојас вылö.

Міхаил Александрович леччис Шојнатыö, а сетыган öтчукöрын медбур стахановецјаскöд, Шојнаты рајонса знатнöј јöзкöд локтисны Сыктывкарö, кöни вiччысисны најöс кызi дона гöстјасöс.

Гажаа колисны Сыктывкарын јубiлејнöј лунјас. Кык сурс морт сажö вöлины гöстјас. Вöли уна јöза, уна зорiзјаса, помтöм гöрд флагјаса да долыд серама кыпыд празник комi ужалыс јöзлөн, сöветскöј гражданадөн.

Міхаил Александрович участвујтис Комі Обiсполкомса јубiлејнöј пленум вылын, кöни сiјöс премірујтисны велосипедөн. Сiјö вiзöдис спектаклјас, кино, вöлис олимпиада вылын, выставка вылын.

АССР-лөн öдјö быдмыс да паскалыс столица сы вылö вöчис ыжыд впечатлејије. Сiјö чувствујтис, мыј „зыр'ана“, кызi важөн шульвлисны комi јöзöс царскöј лакејјас, кужöны не сöмын ужавны вiзму, кысыны да лезны вөр, но і кужöны стрöитны мiча дворецјас, тырыс заводјас, шојччан паркјас, лебавны сынöдын, новлöдлыны вына тракторјас.

Том стахановецöс Сыктывкарын кышалисны инженерјас, да профессорјас, врачјас да учiтельјас, писательјас да артистјас, вөрлезыс стахановецјас, заводјасыс медбур геројјас да сталинскöј ударницајас.

І кыптис сылөн гордостыс аслас рöдина вöсна, мiјан великöј ком-

муниципалитетской партии война, когда нуодо мѣжана сюда оломо, кони рулевонас мѣрас медмудрой мортыс—Юсиф Виссарионович Сталин.

Тази-жо кытылис сылон гордостыс, кодыр Октябрской торжества дьрѣи сѣло локтис Урицкѣи нѣма площади выло аслас танкон да сувтис стальнѣи колонна радѣ. Трибуна вылын сулалис пыр нумжалыс да мелѣ Гергеѣ Миронович Киров, кодоос бѣрынжык предательскоѣа виисны подлѣи троцкистѣаслон сурспѣов проклатѣи банда.

Трибуна дѣнти муниципалитетской танк пыщан Чайковскѣи ез азыв чужѣомсѣ Гергеѣ Мироновичлыс, но сылы нем кежлас пуктис вежѣорас сылон мелѣ нумжаломыс, кодыр Киров жорт волѣи најѣ частѣо да ошкѣи медбур танкистѣасѣос бура велѣдѣомыс.

И трибуна дорѣд муниципалитетской сылон ветлисны журас выл мѣвпѣас, Гергеѣ Миронович моз овны да ужавны кѣсѣом.

Сыктывкарса Краснѣи площади вомѣн муниципалитетской маршѣон ужалыс жѣзлон помтѣом колоннаѣас. Бѣдѣонлон чужѣом вылас волѣи нумжалом, оломнас нѣмкофасѣом, ас вынлы ескѣом.

Таѣо луннас Михаил Александрович аслыс сѣтис выл кѣсѣом: вѣчны тѣвнас нѣол сурс кубометр вѣр. Та жылыс сѣи нѣкоды ез вѣстав, но шуѣомыс сылон волѣи сещѣом-жѣ чорыд, кушѣом чорыд волѣи сѣи танклѣон брѣнаыс. Сѣи шуѣи лоны медбур стахановецѣон, шуѣи петкѣдлыны, мыѣ вермѣо вѣчны морт, кодыр сылон ем пламеннѣи сѣлом, большевистской самлун да муртавыны вермытѣом том вын.

Трибуна дорѣд муниципалитетской жѣз. Духовѣи оркестр ворсѣи марш. Кылис „ура“ горзѣомѣас.

Михаил Чайковскѣи радлѣи ѣтлаын став ужалыс жѣзкѣд. Таѣо збылыс волѣи народнѣи празднѣкон.

4.

Сыктывкарыс гортас локтѣом бѣрын удѣитис сѣмын чай жуны. Воѣи телеграмма: корѣны мунны Москваѣ, Наркомлѣсѣо, вѣрлѣзѣом куза совещанѣиѣ выло.

Чайковскѣи воѣи аслас странаса краснѣи столицаѣо, конѣи олѣо народѣаслон вождѣ Сталин жорт, конѣи мавзолеѣын кулѣо человечестволѣон генѣи Владимир Ильич Ленин.

Совещанѣиѣ вылын паныдасѣи Вл. Иванов жорткѣд, Вожвыв областса вѣрлѣзыс-стахановец Сысоѣев жорткѣд да мукѣд знатнѣи вожтыркѣд.

Горнитисны вѣрлѣзѣомын механизациѣа жылыс, выл нормаѣас да расценкаѣас жылыс, вѣр промышленностын стахановской дѣвиженѣиѣ паскѣдѣом жылыс.

Совещанѣиѣ бѣрын вѣрын ужалыс стахановецѣас сен-жѣо кутисны бѣставны содтѣд ѣбѣазатѣлствоѣас. Сысоѣев жорт сѣтис кѣсѣом вѣчны 4000 кубометр да чукѣстис вѣтчыны ас бѣрѣаыс Чайковскѣиѣс.

Мѣшалѣон вѣчакыв волѣи дасѣома возвыв:

— А ме вѣча нѣол сурс да вѣтѣо кубометр.

Сылы пѣса аплѣдѣружтисны совещанѣиѣ вывса дѣлегатѣас, аплѣдѣружтис и нарком Вл. Иванов жорт.

...Гажа да кыпѣд талунѣа Москва. Кымынкѣо лунѣон Михаил Александрович тѣдмасѣи унаторѣон. Медвож волѣи Ленин мавзолеѣын, азылис сѣиѣс, коди став оломо, став гѣгантской вежѣорсѣо да мывкыдсѣо пуктис рабочѣиѣас да крѣстѣана дѣло вѣсна тышкасѣом выло.

Большој государственнőј академическőј театрын вѣдѣ опера „Пиковаја дама“. Ветлис метроод, кыпѣдчылис Краснőј ворота бердса меджужыд ескалаторѣд.

— Ташѣм чудосѣ вѣтнад он вермы вѣтавны,—вѣгасѣ сѣјѣ.—Му пыщкас гажажык му вылас дорыс. А поскыс, сувтан-да лужки ачыс катѣдѣ. да... тајѣ дѣвѣсѣ вермисны вѣчны сѣмын большевикјас...

І бара сылѣн гордостыс ѳзјис выль вынѣн, тајѣ вѣли сѣветскőј патриотлѣн гордост, кодѣ даг, ковмас-кѣ, пуктыны јурсѣ, медым ез лѣкѣст тајѣ мраморнőј сѣенјасѣ нѣѣтѣ гадлѣн пѣж кыс.

А вылын ѳзјалисны помтѣм бѣјас, ветлисны-журјалисны автомобилјас, автобусјас, троллејбусјас, трамвајјас, і жуисны уна-уна јѣз, сыкоѣ-жѣ ѳзјалан сѣлѣмаѣс, сы моз-жѣ дагѣс дорјыны сѣвет страналыс быд вершѣк му.

...Москвасан Михаил Чајковскѣј мунѣс братскőј Карѣлскőј республикаѣ, медым велѣдчыны ужавны лучковѣј пѣлаѣн. Волѣс Матросскőј да Вѣлка учасокјасѣ. Олис сѣнѣ кѣкјамыс лун. Ѵтщѣщ тѣдмасѣс вѣрын ужалан канадскőј методѣн. Сѣјѣ азјис, мыј ешажык вын воштѣмѣн, поѣѣ вѣчны јона унжык, сѣмын колѣ самѣн испѣлзујтны ужалан инструментјас да кужѣмѣн котыртны ассыд ужтѣ.

Михаил Александровѣчлѣн Карѣлскőј АССР-ѣ ветлѣмыс ез вош вѣсшѣрѣ. Сѣтыс бостѣм опытѣс сѣјѣ вајѣс Енју устѣјеса вѣручасокѣ.

І ѣдыр мыгѣтѣ сы јылыс слава паскалис став Комѣ АССР пасга, вужѣс мукѣд крајјасѣ да областјасѣ.

5.

Ен ју жужыд кыр јылын сулалѣ ѣыжыд керка. Тани вѣручасоклѣн контора. Тани-жѣ торја вежѣсын аслас гѣтыркѣд да јорткѣд —домна Петровнакѣд—олѣ Михаил Александровѣч Чајковскѣј. Пѣрѣдчыны сѣјѣ татчѣ локтѣс сѣмын нојабр 13-ѣд лунѣ. Тајѣ кад кежлас уна тысачныкјас вѣли вѣчѣмаѣс-нын вѣтѣс-квајтѣс кубометрѣн, а ѣткымынјас матыгтчалѣсны-нын сурсѣс. Колѣ вѣли суѣдны дај ордјыны најѣс, медым апрѣл тѣлыс кежлѣ сѣтны ѣѣл сурс вѣтѣс кубометр вѣр.

— Кадыс сор-нын да, ѣнѣ он-нын вермы вѣтчынытѣ,—шуалисны јортјасыс.

— Ковмас вѣтчыны,—вѣча вѣгталѣ сѣјѣ.—Ковмас чорыджыка зелѣдчывны...

Ужавны вѣли лѣсыд: лым абу, поводѣда бур, сѣмын јѣркѣд-пѣрѣдчы. Медвозѣ лунсаѣыс-жѣ Чајковскѣј бостѣс гырыс ѣдјас: кутѣс сѣтны 20—25 кубометрѣн. Сылѣн вѣли ѣтѣ подсобнык, кодѣ ез вермы ѣтнасѣн вѣтчыны пѣрѣдчыс бѣрса. Аслас лоѣ отсасны подсобныкыс-лы. Мыјкѣ дыра мыгѣтѣ сѣтѣсны мѣд подсобныкѣс. Уж кутѣс мунны ѣдјѣжык. Луннас артмыны мѣдѣс 30—35 кубометрѣс. Тајѣ ужалис пѣштѣ тѣвбыд. Март тѣлысын-нын содтѣсны кѣјмѣд подсобныкѣс. Ѵнѣ-нын сѣјѣ кутѣс вѣчны 35—40 кубометрѣн, а мукѣд дырјыс кајлис 50—60 кубометрѣс.

Мыјын секретыс сѣјѣ ыжыд производѣтѣлностлѣн?
Сыын, мыј Чајковскѣј ужалѣ стахановскőј методјасѣн. Сѣјѣ кужѣ тѣрвыјѣ испѣлзујтны кадсѣ производѣтѣлнѣја ужалѣм вылѣ, ужалѣ лучковѣј пѣлаѣн, ужсѣ јукѣма торја процессјас вылѣ.

Асывнас ѣѣл часын сѣјѣ чѣчѣма-нын. Термасѣмѣн сојыштѣм

бöрын, петö уж вылö. Арја вылыс асыввозсö да рытнас ужалис пöнара биөн. Сöрсыс бостö кык либö кујим бура кеслöм лучковöј піла да куз пуа чер.

Пажынöз пöрöдчö, сы бöрын рытöзыс орјöдлö. Уж вылыс пырö квајт-сизим час рытын. Луннас пажнајтö гортас пыравтöг—вöрас-жö.

Пу пöрöдны заводиттöз пöрлöдлö утјас, кералö пу гöгöрыс пöнöлјас да пу бердсыс талалö лым. Сегса вöчö подруб. Пу пöрöм бöрын, динсö торцујтö, і мунö пöрöдны мöд пу. Тазі первојја лунжынсö мунö пуыс-пуö, пöсадөн волсалö пујас—востö кузмöс ерд деланка öтар помгаңыс мöд помöзыс.

Мöд лунжынас орјöдлö. Орјöдлігөн мерајтö зор мераөн, кодөн öтщöщ і вешталö орјöдлöм керјассö, медем керјас пöвстиыс шöрöдыс вöчны подјезднöј туј. Став керјыс водö кык визөн.

Бöрсаңыс öти подсобник увјö орјöдлöм керјассö да волö керјывладор помсö примітыслы мерајтöм вылö. Кыкөн чукöртöны да сотöны лыс. Подсобникјас-кö ужалöны ретивжыка,—талалöны пöрöдчысöс, секі сылы колö јонжыка термасны.

Тазі і ужалöны луныс-лун.

Ыжыд преимушество сетö лучковöј піла. Чајковскіј сіјöс освоитіс бура: піласö кыскалö тырвыјö да плавнöја, пыр öткоф темпөн. Лучковöј пілаөн, медеа-һин орјöдлöмын, сіјö ужалö пöшті кык морт мында. Мукöд дырјыс видласны пöрöдчыны гöтырыскöд пöперечнöј пілаөн, но сіјö пыр і дурдас:

— Ме-һин дас велалöмын лучковöјнас ужала, буржык...—шуас гöтырыслы да бостас лучковöј піла.

Пöперечнöј піла бостлö сöмын јона кыз пујас пöрöдигөн, кытчö лучковöјыс оз сібав.

Міхаіл Александровіч рафејтö ужавны выл пілаөн. Ужалöм бöрас, кызі аслас вöв бöрсаыс кавалеріст, сіјö ухаживајтö піла бöрса: мавтö карасінөн да чышкалö сöстöм рузумөн. Оз весшöрö шулывлы сіјö:

— Ыжыд-жö аттö колö виставны сіјö мортыслы, коді думыштіс тајö лучковöј піласö...

...Тöвнас Ен ју устјеса участокын нуöдисны вöрлезыс-стахановецјаслыс слот. Сени Міхаіл Чајковскіј сетіс выл көсјысöм вöчны 5000 кубометр вöр.

Тазі чужіс Комі АССР-ын медвоzza пјатітысачник. Јанвар тöлысын-һин унаöс ордіс да петіс медвозын мунысјас радö.

Таво лым ез ус вел дыр. Сылөн кыскытöг кујліс пöшті став вöрыс. Міхаіл Александровіч ез вермы овны лантöмөн да чорыда кутіс корны колхозсыс содтöд вöв вын, медем бырöдны разрыв.

— Пöрöдны вöр—тајö еща-на: сіјöс колö кыскыны јујас дорö да кылöдны заводјасöз, новостројкајасöз,—висталö сіјö.

Сылыс пöрöдöм вöрсö тöвбыд кыскалісны 6-7 вöлөн. Бригадаас ставыс 15 морт: пöрöдчöмын подсобникјас, кыскасысјас сөвтчыс-ректысысјас да мукöд. Чајковскіј јорт велöдіс ужавны бригадасыс быдөнöс сізі, медем најö уж вылö визöдигөн быдөн һимкофасісны да вöтчісны на бöрса. дышжыка вöрысјасöс сіјö кужö кривікујтны да öзјöдны ужö, кужö і отсавны аслас сөветјасөн налы, кодјас збылыс көсјöны ужавны бура.

Но та јылыс бöрынжык. Öні мі висталам сіјö рекордјас јылыс, кодјасöс тајö сезоннас вöчліс Міхаіл Александровіч, і медвоz бöрја рекорд јывсыс, кодöс сіјö вöчіс март 15-öд лунö.

Сезон чөжөн Чајковскіј јорт вөчліс өкмыс рекорд: пөрөдлывліс луннас тајө-жө подсобникјасөн 80-саң 130 кубометрөз. Но медбөрја рекордыс сылөн вевтыртис став мукөд рекорджассө. Март 15-өд лунө вит подсобникөн сійө вөчис 168,6 кубометр вөр. Тајө вөлі республиканскөј рекордөн, замечательнөј вермөмөн.

...Вөлі выходнөј лун. Михаил Чајковскіј домна Петровнакөд петисны вөрө. Петисны ез пөрөдчыны, а лөсөдны ужалан места аскі кежлө. Најө возыв пөрлөдлісны утјас, керавлісны понөлјас, талалісны пујас гөгөрыс лым, лөсөдісны пөрөдан віз, медым аскі петны да некущөма сувтлытөг заводітны голгыны-пөрөдны вөр.

Рытнас сійө јуөртис Леспромхозө: „Көсја сетны выль рекорд—өтї лунөн вөчны 160 кубометр“. Көсјысөм абу ічөт. Тајө волнујтис Мишаөс: „Верма ог вөчны та мында вөрсө. Өд ковмас пөрөдны да орјөдлыны 700—800 кер...“—мөвпаліс сійө гортас бөр локтігөн. Но ескіс аслас вынлы:

— Вөча, соровно вөча—ог сетчы Філановлы,—өтнасөн сорнитіс сійө.

Чукөртис подсобникјасөс. Вель дыр бесөдујтис накөд, сеталіс індөдјас, кодлы мыј вөчны да кызі ужавны, сөсга водіс шојччыны.

Кымөра вој. Быдөн узөны, а контораын ужалысјас сөмын-на водалісны.

Чајковскіј сафміс, візөдліс часі вылө. Вөлі петөма-нын војшөрыс. Чуксаліс гөтырсө да муніс баракө чөчөдны подсобникјасөс.

Гојыштөм бөрын, пөнара біјасөн, мөдісны деланкаө. Векныдік трөпаөд сөрсөн-бөрсөн вослалөны квајт морт, пөнарјас бі југөрјас-саң орччөн кыссөны квајт куз вужөр. Асја унјылыс оз сорнитсы. Быдөн гөгөрвоөны, кущөм ыжыд делө вылө талун петөны. Мед ескө ез-жө подкачајтны. Көсјысөм тор вөчлөны стөча. Тазі велөдөны большевикјас. Та јылыс бура төдісны пемыд вөр пөвсөд муныс војтыр.

— Та шөрө нарөснө кымөртчис,—дөзмөмөн чөвтис Чајковскіј.—Көт сөсга кімаласнад ужав. Пөнара біыд омөла-нын өтсалас...

Сөрсыс бөстис, өтї метр да кыз сантиметр кузта нөл лучковөј піла да кык төчитөм чер, медым вежлавны најөс. Југдігөн көсјысис локны піла кеслыс, медым вөчасөн кеслыны.

Кад воштытөг сувтис пөрөдчыны. Кыліс пуө медвоззаныс сөтөм, сөсга зажгыны кутис лечыд лучковөј піла... Здук мыстї јіркысис пу, сөсга мөд, којмөд, нөлөд...

Вослалө пуыс-пуө зумыд тушаа, паскыд мышкујаса том морт, вужөрыс сылөн јөктө бі југөрјас улын. Вылыс кылө черлөн клоигөм да піла шы.

Талун весіг оз шмоңитны, оз серавны подсобникјас, кызі пыр. дај ужалөны вөрасөнжык. Пөрөдчыс бөрсө заводітисны увјыны өрөдтөм керјаслыс вылыс бокјассө, керавны јывгыс гырыс увјас да чукөртны көстерјасө. А Чајковскіј муніс пыр возө і возө, гримөдіс пөрлөдліс пујас. Нужавны кутис вөсө ерд, лымјыс ежсис пөрөдөм пујасөн, лыс чукөрјасөн.

Кутис-нын југдыны. Воіс піла кеслыс. Орччөн кылісны кыскасыс-јаслөн гөлөсјас. Локтис щөщ участокса мастер М. І. Івашев да кер прімітысјас.

Чајковскіј вежис-нын којмөд піла. Ужавны кокніжык.

Завтрек вајісны ужаланинас. Кыліс серам, шмонітөм. Нимкода виқодісны пөрөдөм пујас вылө, кодјаслөн помыс вөлі феланка мөдар помлаһыс-һын.

Завтрек бөрын луншөрөз пөрөдчис-на, сесса кутіс орјөдлыны. Орјөдлыны јона кокніжык—оз ков копыртчыны, сөмын вөла пырыс новлөдлы пілатө. А лучковөј пілаөн сіјө ужалө збылыс классическөја. Вөрасыс пыр өткоф, абу термасана, но ужыс содө.

Подсобнікјас пөвсыс А. В. Мішарін да А. А. Габов увјісны кер да воһісны кер јывсө; комсомолец Кола Габов, М. К. Мікущев да М. П. Мішарін чукөртісны да сотісны лыс. Најө көт і вөліны вітөн, но муртса вөтчісны Чайковскіј бөрга. А сіјө өтї өдөн, һөтї дугдывтөг, кытчө сурө шыбластөг, вылығы муніс пөсадсө, орјөдліс пујас да вешталіс керјассө вїзөн-вїзөн.

Кор орөдас пусө, піласө өшөдө шујга пөлпом вылас (сојас).

Сіјө-жө кіас мера, а вескыдас чер. І мунө мерајтігтыр пу јывлаһ, сесса вужө мөд пөрөдөм пу дорө.

Орјөдлыны тырміс рыт сорөз, но орјөдлыны колө вөлі став пөрөдөм вөрсө, өд бөрганыс-жө вөлі сіјөс прімітөһы.

Пажын сіз-жө вајлісны вөрас.

Вөрыс петісны пемыдөн-һын. Төвса рытын југјалісны көстөрјаслөн біјас, сурс чутөн кыпөдчісны бікіңјас да воһласісны пемыдас.

Воісны гортө музөс, но һимкофөс. Пріјомшшікјас кутісны артавыны, уна-ө вөчөма. Контора тыр чукөртчіс јөз. Локталісны шөщ мукод брігадајасыс—Фрунзе һіма колхозыс, „Комсомолыс“. Быдөһлы окота вөлі төдһы, уна-ө талун вөчіс Чайковскіј јорт. Өтїјас арталісны со кубометр, мөдјас і сымындасө-на ез сетһы. Быдөнлөн вөлі аслас мөвп да чајтөм. Но Міхаіл Александровіч воҙыв ескіс: со квајтымын кубометр зік ем.

— Јона-ө музін, Міхаіл Александровіч?—јуасісны сылыс.

— Торја музөм ескө і абу, сөмын вот онмөј локтө, омөла лөй узөмыс-да. Ме ассым вынөс торјасө ег пес. Ужалі спокојһөја, кызі і пыр, сөмын ассым вөрасөс ісползујті төлкөнжык да вежлі квајт піла,—вочавізө сіјө.

І сылы талуң үсі дум вылас, кызі најө Тіма Іванкөд 1925 воһн төвбыдөн вөчлісны кујімсо кер да овлісны зөланік вөркеркаһын. Нұмыс петіс та вылө: „Бост да і өткодав!“

Участокса маһтер Міхаіл Івановіч вајіс вөчөм сводка. Сені вөлі гіжөма:

„Міхаіл Александровіч Чайковскіј март 15-өд лунө вїт подсобнікөн вөчіс 168,6 кубометр лібө 748 кер. Лунса уждон воө 276 шајт 82 ур. Подсобнікјас бостісны морт вылө 40—45 шајтөн.

Пөрөдөма ташөм сортімента керјас: экспортһөј піловочнік—87,92 кбм., пыщкөсса рынокө піловочнік—36,61 кбм., шпальнік—5,72 кбм., баланс—0,62 кбм., рудостөјка—20,76 кбм., стројевөј—1,16 кбм. да пес 15,51 кбм.“

Тајө рекорд јывсыс вөлі печатајтөма став республиканскөј газетјасө, шөщ і „Правда Севера“ да „Леснаја промышленност“ газетө.

Кыпыда чолөмалісны вөрлезысјас Комі АССР-ын медвоҙа пјатїтысачнікөс, Міхаіл Александровіч Чайковскіјөс, кодї сіјө кад кежлас вөлі вөчөма-һын 4000 кубометр вөр да өһи аслас героическөј ужөһсетіс республика пастаһн медыжыд рекорд.

Скромност—мічмөдө болшевикөс. Бурещ тајо чертаыс і кыпөдө Міхаіл Чајковскіјөс мукөдјас воғын. Сіјө комсомолец. Көсјө пырны партіја радјасө—сетіс-һін шыөдчөм. Ужалө бура. Но сылөн медеа торјаланыс кушөмкө аслыспөлөс скромност.

Аслас ужөн сіјө оз ошјыс, оз ыһнас уна вөчөмөн. Јөзкөд сорһитө һебыда, гөлөс ыждөдтөг. І чужөм вылас пыр төдчө һумјалөм, коді һөшта-һін сіјөс матыстө морт дінө. Јона уважајтөны сіјөс стахановецјас тајө скромностыс, зһла да сөлөмсаһ ужалөмыс, локтөны сы дінө сөветујтчыны, јуаһны быдторсө. Сіјө кужө сетны быдөнлы колана вочакыв.

Собранијејас вылын выступајтө аһсө кутөмөн, но кывјассө бөр-јөдлө сіз, медем најө пырһсны сөлөмөһыс быд мортлы. Јуксө аслас уж опытөн мукөд бригадаса тысачһкјаскөд, велөдө најөс ужавны лучковөј пілаөн. Сылөн комнатаыс рытјаснас аслыс гама клуб код.

Но тајө скромностыс мукөд дырјыс вужлывлө героһческөј поступокјасө.

Јанвар төлыһса өтө көһыд лунө сіјө кыкө һенароком сөтис ыжыд кокчуһас. Рана вөлі зев ыжыд. Муртса воис вөрһыс. Локтис фелдшер. Вурис ранасө. Сіјө шөктис леччыны Чајковскіјөс гортас да шојччыны вежон-мөд. Но сіјө і кывзыны ез көсјы гортө леччөм јылыс:

— Те меным кол көртасан көлуј да јод. Кымынкө лун збылыс лөө тупласны, но гортө ог леччы...

Сізі ез і вермыны мөдөдһны. Тупласис вөт лун. Сөһса ез вермы терпөтһысө: „Кутан-кө һежитчыны, төвбыд көт туплас“,—шуис да квајтөд луннас петис вөрө. Векһыдк трөпаөд муһис чотөг тырјі, беф вылө мыжсөмөн. Сувтис пөрөдчыны. Сөјмөмысла пөһсө векуш-төмөн ветлис пуыс-пуө, пөрөдчис, орјөдлис. Видисны таыс сіјөс јортјасыс, шөктисны кујлыны гортын, но һинөм ез отсав. А сіјө первојја луннас-жө вөчис кыккубометр... Та бөрын ез-һін лунјыв выходһөјөз.

— Мукөд-кө ескө тајө дојнад төлыһыс дыр ветлисны гортаныс, —вөсталө участкаса мастер Міхаіл Івановөч.

Міхаіл Александровөч Чајковскіј дінө ме воі март 20-д лунө. Төд-масөм. Аскөһнас шөщ петали пөрөдчанөһнас. Рытјаснас вөлі бөседујтам сіјө ужалөм да өлөм јылыс. Ветлывлөм мукөд бригадасын вөчавны собранијејас. Нуөдөм кымынкө производственнөј совешщаније. Кывзыһсны сіјө кывјасө томјөз і өлөма војтыр. Сіјө кужө „бөстһны ас көһс“ кывзыһсөс, зараһтһны аслас ентуһһазмөн.

Март 27-өд лунө шуис сетһны выль рекорд—вөчһны 200 кубометр. Кутөм лөсөдчыны. Воһыв төчиталиһсны черјас, кеслиһсны пілајас. Март 26-д лунө (вөлі шојччан лун) Міхаіл Александровөч да сөмна Петровна ветлисны лөсөдһны пөрөдчан места, весалиһсны пу гөгөрјасыс-лым, кералиһсны понөһјас, пөрлөдлисны утјас.

Иһдөма вөлі кујөм подсобһкөс. Накөд нуөдөма бөһөда. Јөз вөлі-һны тыр дасөс. Но рытһнас лөі һөсчастје: Чајковскіј локтис вөрыс да кутөс өшөдһны гыһкөмсө плөта вөстө костыны. Но кыкө прөс-тупөтчөс да угө—шујга кимөһыс вескалі доһалөм плөта вылө.

— Ок, другө, еһтөс-тај!—сөмын вермөс шуһны.

Кимөһыс зөһнас сотчөс. Кык вершөк куза паскыд вөһөн полкјалис кучөкыс. Но сіјө төждыһс ез дој вөһнаыс, а сы вөһна, вермас-ө аскө сетһны рекорд...

Кісö кöрталісны. Војнас пöштi ез унмовсыв. Рекорд јылыс сорні лоны ез вермы—дојыс вöлі бурещ піласö кутаніны.

Но асывнас быдöн-на уысны, а сіјö мунома-нын пöрдöчыны, кöт i кöсјö вöлі шојчыны.

— Мыјла-нö петін тащöм дојнас да јешщö некодлы вiставтöг?— вiдчiс Міхаіл Івановiч.

Но Чајковскіј вочавізіс:

— Колö-на вöчны öкмысso кубометр, а кадыс еща-нын... Бурдöм-сö-кö вiччысны, кöт тöлыс ен ужав-да. даc кубометр вöча i сіјö воҙö...

Тажö луннас сіјö вöчiс 41 кубометр.

Рытнас öвтіс вiсан кiнас.

— Гырҗаöҗ јонкјö,— шуаліс гöтырыслы, но јöз возын ез норас.

Ужаліс аскінас i аскомыснас. Öдсö ез чiнтыв. Сöмын тöждысіс, мед ранаыс ез пежас. Корісны фельдшерöс. Сіјö весаліс воссöм ранаcö, кöрталіс да ез щöкты ужавны. Но аскінас-жö Міша вунöдіс сылыс кывјассö...

— Со мокастыд, рекордтö-тај ег вермöј сетныд... Ескö кыкso кубометртö-öд вöчiм-да...—тöждысіс Міхаіл Александровiч.

— Но кi бурдыштас да рекорд мöд лоö-на сетны, медым апрель даcöд лун кежлö тыртчыны вiт сурсöҗ...

Пöса прöшщайтчiм Енју участокыс бöр Вiсерö леччiгөн. Кöсјысім кутны јiтöд гiжасöмөн. Чајковскіј ескöдіс:

— Вiт сурс кубометр ме вöча, кöт ковмас вöчны ужаланінас чом да вöрас узыны нодја дорын...

8.

А тајö каднас сы гöгöр кысісны быдсама сорніјас да слукјас. Кулацкöј проповеднікјас асланыс пельöс сајсаң којісны најтөн Міхаіл Чајковскіјöс, iҗдевајтчiсны сы вылын.

Енју участокын төвбыд оліс да здравствуйтіс ларокын прикадшік Öсіп Петыр. Сіјö гусөн i јавö вiсталіс аслас матыса јöзлы, а на пыр паскöдіс i воҙö:

— Чајковскіјыд ужалö јöз шöја вылын... Сöмсö куралö созҗөн... Сылөн вöрыс медса бур... Тiҗан „Фрунҗе“ колхозыд сы вöсна i ез тырт плансö, став бур вöрсö жугöдіс Чајковскіј-да.

I сöд каңөн паскаліс клевета медбур стахановец вылö. Öсіп Петырлы отсасіс „Фрунҗе“ колхоз брiгадаыс брiгадiр Мöсеј Јогор.

Тажö кык проходiмецыс вöчасны сур, чукöртасны компанiје ларокö да пјанствуйтöны, сорнітöны кулацкöј сорніјас, быдногыс најтöстöны Чајковскіјöс.

Неешаыс најö котыртлісны брiгадајасын массöвöј лунјöмјас... Öтi лунөн-кö сормасны вајны сöм, најö сенöс-нын:

— Сöм оз сетны, а ужавны щöктöны...—i кулацкöј агiтацiја улын брiгада оз петав уж вылö лун-мöдöҗ.

Кодыр Чајковскіј јорт öтi лунөн вöчiс 168 кубометр, Öсіп Петыр локтіс баракö да паскöдіс сорні:

— Чајковскіјыд талун бостöма кыкso сізімдас шайт, а подсобнікјаслы кык шайтнас оз во...—i шыҗöдіс тајөн јöзсö. А збыл вылас подсобнікјасыс бостісны морт вылö 40—45 шайтөн.

Öсіп Петыр да Мöсеј Јогор төвбыд пјанствуйтісны, јуктöдісны

мукöдöс, котыртисны саботаж, нуöдисны контрреволюционнöй агита-
ция. Мiхaйл Александрович пöштi öтнaсöн нуöдис накöд тыш. Сijö
разоблачaйтiс налыс пeж ужсö сoбрaнiеяс вылын, гijис рaйонувса
газетö, но нiнöм eз отсав—сijöс eз пoддeржитны нi Вiсeрса пaртoр-
гaнизaция, нi рaйонын вeскöдлысяс. Сылöн вeскыд гöлöсыс, тaйö
сигналясыс вöјисны классöвöй вpaгжаскöд тышкacöм јылыс бoлгöмö,
рaйонын вeскöдлысяс пoлитическöй бeзпeчнoстö.

А вpaг eз уъ. „Комсомолец“ да Фрунзe нiмa кoлхозяс
план тыртöмсö oрöдисны. Унжык тысачникыс eз тыртны ассыныс
oбязaтeлствoјacсö. Прöгулјас вöјины coјacöн...

І сöмын мaрт тöлыс пoмaс-нын Öсип Петыр да Мöсeј Јогор куъа
вöли чoрыда кучкöмa, вeштöмa нaјöс уж вывсыс да вöтлöмa учaстo-
кыс. Но сyдeбно-слeдствeннöй oрганјас eз тeрмaсны кыскыны чoрыд
кывкутöмö кулaцкöй пpoпoвeдникјасöс да пoдрывнöй уж нуöдыс-
јасöс.

Комсомолец Чaјковскij пoмöъ вöчiс ассыс дeлöсö. Сijö аслас
кoмсомoльскöй упoрствoөн кужiс пeткöдны epдö тaйö мaскipyтчöм
вpaгжассö, кужiс гöгöрвoөдны кoлхозникјасöс, мыј вpaг öнi дeјст-
вyтö гусöн, сijö бyд шeлcaн зilö гaдитны, i тaщöм јöзыс, кызи
Öсип Петыр да Мöсeј Јогор, нeшцaыс-нa сyвтлaсны мiјaнлы пaныдөн,
да чoрыда-нa кoвмaс тышкacны накöд, мeдым пoвтöг мунны вoзö,
Стaлин јортөн индöм тyј куъа.

9.

Мiхaйл Александрович Чaјковскij вöрлeзöмын тaвo вöчiс сeщöм
вoскoв вoзö, кoдi пyткылтiс вöрлeзöм јылыс вaж пpeдстaвлeнiеясö.

Аслас гeрoическöй ужөн сijö сyвтiс Кoмi АССР-ын мeдca знaтнöй
јöз рaдјасö. Стaлин јорт кывјасөн öзјöдöм, сijö, кызи i мiјaн стpaнa-
ca унa сyрс мoрт, пyткылтiс ужaлöмын вaж нoрмaјaслыс зaкoн,
пeткöдлiс ассыс стaв твoрчeскöй сaмсö да кужaнлунсö, мeдым сyлөн
coциaлистическöй рöђиnаыс вöли мeдca вьнaөн, мeдca oзырөн, мeдca
гaжaөн.

Шoјнaты рaјон тaвo вöрлeзöмын кoлiс јoнa бöрö. Сijö eз сeт
стpaнaлы 150 сyрс кyбoмeтp вöр. Мыр дoрын кyлiс 70 сyрс кyбo-
мeтp сaјö. Мiхaйл Александрович стaв сöлöмнaс вiсiс аслас рaјон
вöснa. Сijö гijö пiсмö гaзeтö да чyкöстчö стaв вöрлeзыс-стaхaнo-
вeцјас дiнö кoлöм лыдa лунјaснaс пeткöдлыны ужын збылыс гeрoи-
чeскöй пpимepјac, кыскыны ас бöрсa вöрын стaв ужaлысјacсö, мeдым
aпpeл 10-öд лун кeжлö тыртны вöрлeзaн пpoгpaммa 100 пpöчeнт
вылö.

Сijö клeјмитö пoзopөн пpoгулшщикјасöс да сaбoтaжникјасöс, чyк-
салö пöшцaдaтöг тышкacны бyдcaмa пöлöс вpaгжаскöд.

...Вaјaсны пoштa. Мiхaйл Александровичлы вoö нoл гaзeт. І скö-
рыс чaбрacöны сyлөн кyлaкјасыс, кoдыр лыдцaс Испaнijaын фaшист-
јac звepствo јылыс. Öзјaлaн сiнјacөн вiстaлaс гöтырыслы:

— Пyксыны eскö тaнк вылö да мунны Испaнijaас... Бyр пyж eскö
пeткöдлaм фaшистскöй гaдјaсыдлы...

Сылы бyд пoштaын вoöны стaхaнoвeцјaccaн, пaртiјнöй рaбoтник-
јaccaн да јортјaccaныс пiсмöјac. Асланыс пiсмöјасын нaјö öзјöдöны,
oшкöны, јyacöны, јyкeöны мöвпјacнaс да кöсјöмјacнaс...

Пызaн вылaс Лeнинлөн да Стaлинлөн кыгaјac, пoлитyчeбникјac.

Рытјасын мукöд дырјыс пукгасын домна Петровнакöд кыкөн да сорöз лыддыгöны, кыпöдöны ассыныс тöдöмлун.

Велöдчöм жылыс мөвп Мiхаил Александровiч кутö важысан.

— Вот јешшö ужала мöд во, вöча сiзим сурс кубометр да ветла велöдчыны... Колö уна тöдны, а велöдчытöгыд зiк мыркод,—шульвлö сiжö.—Шöр образованијейд мортыдлы зiк колö, көт i вöрлезан уж вылын... Секи кокнiжык кыпöдны ужыслыс културасö, саммыныжык кутан тышкасны врагјасыдкöд...

*

* *

Мiхаил Александровiч вöрлезöм помасöм бöрын гортас ез лечыв—сiжö колччiс кылöдчыны. Тövбыдөн сылөн вöчöма абу еща вöр. Öтнаслөн пöштi „Комсомол“ колхозлөн мында. Сiжöс колö кылöдны вöрзаводјасöз, новостройкајасöз. Оз поз воштыны нiöti кер. Сiжö—зарны. Сiжö—ужлөн чест да слава.

Сылөн вöчöма тövбыдөн кыз сурс керјыс унжык. Тајö керсö-кö көртавны помыс-помö да нужöдны ју куза—кузтаыс лöö унжык 120 кiлометрыс, а волсавны-кö орчöн-орчöн—артмас квајт кiлометр кузта пос.

I голöдас-кывтас тајö вöрыс Вiсер ју куза, петас Ежва вылö да мунас паскыд Војвыв двiнаöд Архангелскса заводјасöз, СССР-са гырыс карјасöз.

Сыктывкар.

Апрел, 1937 во.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

ЗАВЕШЩАЊІЕ

*

* *

Кор ме кула, зебөј секи
Менө небыд муө,
Муса Украина степө
Гуавнысө нуөј,
Медым помтөм мица степјас,
Лөзов Днепр да кырјас
Вөлі аҗа, вөлі кыла
Налыс мурган кывјас.

*

* *

Менө зебөј, сесса кыптөј,—
Чепјаснытө расјө,
Врагкөд тышын најө вөрөн
Вөланытө пасјө.
Ыжыд семјаын ті менө,
Вөлнөј, выл семјаын,
Енө вунөдөј да казтөј
Бур кывјөн еін сајын.

Коміөдіс *Выл Паш.*

ГЕРЦЕН ПАМЕТЪ КУՅА

Коліс со во Герцен чужан лунсан. Чествуйтө сійөс став либеральнөй Россіја, социализмлыг ырыс вопрос зила төждыгөмөн кыщовтөмөн, сійөс бура тупкөмөн, мыјөн торјавліс *революционер* Герцен либералыс. Казтылө Герценөс і вескыдыв печат, подувтөг висталөмөн, мыј Герцен, олөм помлаыс, отрекітчіс революціаыс. А Герцен јылыс заграничнөй, либеральнөй да народническөй речјасын вевтыртө фраза і фраза.

Рабочөй партија должен казтыштны Герценөс не обывательскөй славословіе понда, а ассыс могјассө гөгөрвоөм могыс, писательлыс, коді ворсіс ыжыд роль роч революціја дастөмын, збыл історическөй местасө төдмөдөм могыс.

Герцен принадлежітліс колан нем первој жынга двор'анскөй, помещичеј революционерјас поколеніеө. двор'ана сетісны Россіјалы Біронјасөс да Аракчејевјасөс, лыдтөм „кодалыс офицерјасөс, забіјакајасөс, картіөн ворсысјасөс, жармангајасса геројјасөс, пон вічысјасөс, косасысјасөс, керагысјасөс, сепалныкјасөс“ да прекраснодушнөй Маңіловјасөс. „І најө пөвсын,—гіжліс Герцен,—сөвмісны декабр 14-өд лунса јөз, геројјаслөн фаланга, кодјасөс вердөма, кызі Ромулөс да Ремөс, дікөй звер јөлөн.. Тајө кущөмкө багатырјас, кодјасөс дорөма куш сталыс јурсаыс кокулөзыс, воін-сподвіжныкјас, кодјас сознательнөја петісны вескыда гібель вылө, медым сармөдны вылө олөмө том поколеніеөс да весавны челадөс, кодјас чужлісны палачество да раболепіе средаын“.

Тащөм челафјас лыдас принадлежітис Герцен. декабристјаслөн восстаніе сармөдіс да „весалис“ сійөс. XIX-өд немса 40-өд војасса крепостнөй Россіјаын сійө кужіс кыпөдчыны сы вылнаөз, мыј сувтіс аслас кадса велічајшөй мыслительјас вестө. Сіјө усвоітис Гегельлыс діалектіка. Сіјө гөгөрвоіс, мыј сійө петкөдлө аснас „революціалыс алгебра“. Сіјө муніс ылөзжык Гегельыс, материализмө, Фејербах бөрсө. „Прірода велөдөм јылыс пісмөјасыс“ медвоззасыс—„Емпирия и идеализм“,—кодөс гіжөма 1844-өд воын, петкөдлө міјанлы мыслительлөс, коді, весіг өні, јурнас вылынжык өніја лыдтөм јестествоіспытательјас—емпірікјасыс да помтөм уна өніја філософјасыс, идеалистјасыс да жынвыјө идеалистјасыс. Герцен зік топыдөз матыстчіс діалектіческөй материализм дінө да сувтіс—історическөй материализм возын.

Тајө „сувтөмыс“ і вайөдіс Герценөс духовнөй крахө 1848-өд вога революціја пораженіе бөрын. Герцен еновтіс-нін Россіја да візөдіс

тајо револуціясѡ аслас гінмѡн. Сіјѡ вѡлі секи демократѡн, революціонерѡн социалістѡн. Но сълѡн „социалізм“ прінадежітис сіјѡ буржуазнѡј да мелко-буржуазнѡј социалізмлѡн 48-ѡд вога епохаса лйдѡм формајас да разновідностјас лйдѡ, кодјасѡс вѡлі помѡз вѡд-ма јунскѡј лунјасѡн. Збыльвлас тајѡ нѡгѡи ез вѡв социалізм, а пре-краснодушнѡј фраза, бур мечтајтѡм, кодѡ паскѡдліс ассыс *секса* револуціонностсѡ буржуазнѡј демократіја, а сіз-жѡ сіјѡ вліянїе улыс мездыстѡм пролетаріат.

Герценлѡн духовнѡј крахыс, сълѡн жужыд скептіцізмс да песімізмс 1848-ѡд во бѡрын вѡліс социалізмын *буржуазнѡј іллузіја-јаслѡн* крахѡн. Герценлѡн духовнѡј драмыс вѡлі чужтѡма да петкѡдліс сіјѡ всемірноісторіческѡј епохасѡ, кор буржуазнѡј демократіјалѡн револуціонностыс вѡлі куланвыјын-нын (Европаын), а социалістическѡј пролетаріатлѡн револуціонностыс *ез-на нѡшта* кісмы. Тајѡс оз гѡгѡрвоны і ез вермыны гѡгѡрвоны лібералнѡј россіјскѡј јазыкоблудїелѡн рыцарјас, кодјас тупкѡны ѡні ассыныс контрреволуціонностнысѡ Герцен скептіцізм јылыс міча рѡмѡн серѡдѡм фразајасѡн. Тајѡ рыцарјасыслѡн, кодјас предајтисны роч револуціја 1905-ѡд воын, кодјас вунѡдісны і думайтны *революціонер* великѡј званїе јылыс, скептіцізм ем вужан форма демократіјасан лібералізмѡ, —сіјѡ холујскѡј, подлѡј најт да зверскѡј лібералізмѡ, кодї лыјліс рабочѡјјасѡс 48-ѡд воын, кодї бѡр сувтѡдаліс путкылтѡм да жуглѡм тронјас, кодї кекѡначіс Наполеон III-лы да кодѡс *проклїнајтис*, сълыс классѡвѡј пыщкѡссѡ гѡгѡрвоны кужтѡг, Герцен.

Герценлѡн скептіцізм вѡлі „надклассѡвѡј“ буржуазнѡј демократізм іллузіјајасан пролетаріатлѡн сурѡвѡј, непреклоннѡј, некѡдѡн вермытѡм классѡвѡј тышѡ вужѡмлѡн формаѡн. Доказательство: „Важ јортлы пісмѡјас“, Бакуніны, кодјасѡс гїжѡма во возжык Герцен кувтѡз, 1869-ѡд воын. Герцен орѡдчѡ анархіст Бакуніныс. Збыль, Герцен тајѡ орѡдчѡмас азѡ-на сѡмын тактікаын разногласїе, а не пропаст, аслас класс победаын увереннѡј пролетарїј міросозерцанїе да аслас спасїтѡмѡ ескыны дугѡм мелкѡј буржуа міросозерцанїе костын. Збыль, Герцен повторайтѡ бара і танї важ буржуазно-демократическѡј фразајас, бытѡ социалізм должен выступайтны „проповедѡн, кодѡс ѡткуда вескѡдѡма ужалыс і кѡзайн дїнѡ, візмуужалыс і мешцаын дїнѡ“. Но век-жѡ, Бакунінкѡд орѡдчѡмѡн, Герцен вескѡдіс ассыс віѡдлассѡ ез лібералізмлан, а *Інтернаціоналан*, сіјѡ Інтернаціоналан, кодѡн вескѡдліс Маркс,—сіјѡ Інтернаціоналан, кодї заводїтис „чукѡртны полкјас“ пролетаріатлыс, ѡтутвны „рабочѡј мір“, кодї „еновтѡ ужавтѡг пѡлзујтчысјаслыс мір“!

1848-ѡд вога став двїженїелыс буржуазно-демократическѡј пыщкѡссѡ да домарксѡвѡј социалізмлыс став формајассѡ гѡгѡрвотѡг, Герцен сыыс јонжыка ез вермы гѡгѡрвоны роч револуціјалыс буржуазнѡј прїродасѡ. Герцен—„роч“ социалізмлы, „народнїчестволы“ подув пуктыс. Герцен социалізм азїс крестанаѡс налы *му сетѡмѡн* муѡн мездѡмыс, общїннѡј землевладенїеыс да „му вылѡ право“ крестанскѡј ідејаыс. Ассыс радејтан мѡвпјассѡ тајѡ тема вылас сіјѡ развівайтліс лйдѡма.

Фелѡ вылас Герценлѡн тајѡ велѡдѡмас, кыгі і став роч народнїчествоас—ѡнїја „социаліст-революціонерјаслѡн“ лынајтѡ народнїчествоѡз—социалізмлѡн абу *весїг нїѡтї гран*. Тајѡ—сещѡм-жѡ прекрас-

нодушнōй фраза, сещōм-жō бур мечтайтōм, кодї пастōдō Россїяын буржуазнōй крестанскōй демократїялыг *революціонностсō*, кызї і „48-ōд вога социализмлыг“ унасікас формајассō Западаын. Кымын унжык му сурїс ескō крестаналы 1861-ōд воын і кымын донтōгжыканылы сїјō сурїс, сымын јонжыка вōлі ескō орōдōма крепостнык-помещїкјаслыг властсō, сымын ѓдјōжык, свободнōйжыка і паскыджыка мунїс ескō Россїяын капитализмлōн развівајтчōм. „Му вылō право“ да „му ѓткода јуклōм“ јылыг ідеја ем абу мыјкō мōдтор кызї крестаналыг равенстволан революціоннōй стремленїејассō формулірујтōм, кодјас (крестананыс) тышкасōны помещїчеј власт зїкōз свергнїтōм вōсна, помещїкјаслыг муōн владејтōм тырвыјō бырōдōм вōсна.

1905-ōд вога революціја тырвыјō петкōдліс тајōс, ѓтар боксан, пролетарїат выступїтїс революціоннōй тышōн јурнуѓдōмын тырвыјō самостојателнōја, социал-демократїческōй рабочōй партїја лōсōдōмōн; мōдар боксан, революціоннōй крестана („трудовїкјас“ да „крестанскōй сојуз“), помещїчеј землевладењїе быдсікас формајас „му вылō частнōй собственност отменїтōмōз“ тышкасōмōн, тышкасісны бурещ кызї кōзайјас, кызї поснї предпрїимателјас.

Онїја кадō му вылō „социалистїчност“ право јылыг кывпесōм да да с. в. служїтōны сōмын, медем *немдōдны* да тупкыны збыл важнōй да ыжыд історїческōй вопрос: роч *буржуазнōй* революціяын лїбералнōй буржуазїјалōн да революціоннōй крестанстволōн *їнтересјас* торјалōм јылыс; мōд ногōн шуѓмōн, тајō революціјаас лїбералнōй да демократїческōй, „соглашателскōй“ (монархїческōй) да республиканскōй тенденціја јылыс. Бурещ тајō вопросыс сувтōдōма Герцен „Колоколōн“, вїѓдōны-кō делō пыщкōсас, а не фразајас вылō,—иследујтны-кō классōвōй тыш, кызї „теорїјајаслыг“ да велōдōмјаслыг подув, а не мōдарō.

Герцен лōсōдїс вољнōй роч пресса заграницаын—таын сылōн ыжыд заслугаыс. „Полярная звезда“ кыпōдїс декабрїстјаслыг традиціјасō, „Колокол“ (1857—1867) сувтїс крестананōс мездōм вōсна гōраѓн. Рабскōй чōволōм вōлі торкōма.

Но Герцен прїнадејїтїс помещїчеј, барскōй средаѓ. Сїјō еновтїс Россїја 1847-ōд воын, сїјō ез аззыв революціоннōй народōс да ез вермы верїтны сыѓ. Тасан сылōн „верхјас“ дїнō лїбералнōй апеллаціјаыс. Тасан сылōн „Колоколын“ Александр II-ј Вешател дїнō лидтōм слашщавōй пїсмōјасыс, кодјасōс оз поз онї лидѓыны зывōктытōг. Чернышевскїј добролюбов, Герно-Соловјевїч, кодјас предсталајтōны вōлі революціонер-разночїнецјаслыг выл поколеније, вōліны сурс пōв правōс, кор упрекајтїсны Герценōс демократїзмсан лїберализмō тајō бōрынтчōмјассыс. Но, справедливост щōктō шуны, мыј демократїзм да лїберализм костын Герценлōн став колебајтчōмјас дырїыс, демократыс сыын век-жō венліс.

Кор лїбералнōй хамстволōн отвратїтелнōй тїпјасыс ѓтї, Кавелїн, кодї нїмкодасіс војдōр „Колоколōн“ бурещ сылōн *лїбералнōй* тенденціјајас вōсна, сувтїс конституціјалы паныд, ускōдчїс революціоннōй агїтаціја вылō, сувтїс паныд „насілїјелы“ да сыѓ чуксалōмлы, заводїтїс проповедујтны терпеније, Герцен *орōдїс* тајō лїбералнōй мудрецыскōд. Герцен ускōдчїс сїјō „тōшщєј, нєлєпōј, вреднōй тамфлат“ вылō, кодōс вōлі гїжōма „лїбералнїчајтыс правїтельствы гуса руководство могыс“, кавелїнскōй „полїтїко-сантїменталнōй сентенціјајас“ вылō, кодјас вōлі петкōдлōны „роч народōс скōтōн, а

правітєльствооѳ умнїмцаоѳ“. „Колокол“ печатајтїс стаѳта „Надгроб-
ној кыв“, кодын бїчујтїс „профессорјасоѳ, коджас кыисны асланыс
высокомерно-крошечнoј їдејкајасыс сїс чераѳвез, экс-профессорја-
соѳ, коджас коркo вoлісны прoстoјoѳ, а бoрынас скoрмoмoѳ, аѳѳoмoн,
мыј ѳoѳвїѳа томјoѳ оз вермыны сочувствуйтны најo зoлoтушнoј мoѳвп-
лы. Кавелїн пыр-жo тoдїс асso тајo портретсыс.

Кор вoлі арестуйтoма Чернышевскїјoѳ, подлoј лїберал Кавелїн
гїжліс: „Арестјас меным оз кажїтчыны возмущїтєльнoјoн... революці-
oннoј партїја лыдoѳ став средствојасso бурoн, медым шыбытны
правїтєльство, а сїјo дoрјыгo аслас средствојасoн“. А Герцен стoча
вочавїѳс тајo кафетыслы, Чернышевскїј вылын суд јылыс сорнїтї-
гoн: „А сенї жалкoј јoѳ, јoѳ-турун, јoѳ-нїлoг номырјас шуoны, мыј
оз ков вїдны рoзбoјнїкјаслыс да негoѳајјаслыс тајo шајкасo, кодї
векoдлo мїјанoн“.

Кор лїберал Тургєнев гїжїс частнoј пїсмo Александр II-oјлы ас-
лас верноподданїческoј чувствојасын уверајтoмoн да жертвуйтїс кык
зoлoтoј салдатјаслы вылo, коджас ранїтчїсны полскoј восстанїје пoдтї-
гoн, „Колокол“ гїжїс „зор јурсїа Магдалина јылыс (мужїк рoдыс),
кодї гїжїс государлы, мыј сїјo оз тoд уѳoм, мучїтчo, мыј государ
оз тoд сїјo раскајанїје јылыс“. I Тургєнев пыр-жo тoдїс асso.

Кор рoч лїбералјаслoн став ораваыс вешїс Герцен дoрыс сыoн
Польшаoѳ дoрјoм вoсна, кор став „образованнoј обществоыс“ бер-
гoдчїс „Колоколыс“, Герцен ез смущїтчы. Сїјo воzо кутїс отстаївајт-
ны Польшалыс свобoда да бїчујтны Александр II-oјлыс усмїрїтєлја-
соѳ, палачјасoѳ, вешатєлјасoѳ. Герцен спасїтїс рoч демократїјалыс
честсo. „Мї спасїтїм рoч нїмлыс честсo,—гїжліс сїјo Тургєневлы,
—да та вoсна пострадајтїм рабскoј бољшїнствoсaн“.

Кор волїс јуoр, мыј крепостнoј крєстанин вїис помещїкoѳ не-
веста чест вылo покушайтчoмыс. Герцен содтыліс „Колоколын“: „Е
бура вoчїс!“ Кор јуoртлісны, мыј лoсoдoны војеннoј начальнїкјасoѳ
„спокојнoја“ „мездoм“ мoгыс, Герцен гїжліс: „Медвоzа тoлка пол-
ковнїк, кодї аслас отраднас oтувтчас крєстана дїно, најoс пoдтoм
пыѳдї, пукєас Романовјас трон вылo“. Кор полковнїк Рејтерн лы-
сїс Варшаваын (1860-oд во), медым не лoны палачјаслы oтсасысoн,
Герцен гїжліс: „Лылыны-кo, колo лылыны сїјo генєралјасso, коджас
щoктoны лылыны oружїетoмјасo“. Кор вїисны 50 крєстанинoс Безд-
наын да казнїтїсны налыс вожаксo Антон Петровoс (1861-oд вoса
апрел 12-oд лунo), Герцен гїжліс „Колоколас“:

„О, мєнам кывјасoј-кo ескo вермїсны вoны те дїноz, рoч му выв-
са труженїк да страдалец!.. кыз ескo ме тенo велoдї презїрајтны
тенсыд духовнoј пастырјасoѳ, коджасoѳ пунктoма тєнад вылo пєтер-
бургскoј сїнодoн да нємецкoј царoн... Те нєнавідїтан помещїкoѳ,
нєнавідїтан подјачєјoс, полан наыс—ї зїк прав; но ескам-на царo да
архїрејo... єн ескы ваo. Цар накoд, і најo сылoн. Сїјoс те аззан oнї,
те, Безднаын вїoм том мортлoн баѳ, те, Пензаын вїoм баѳлoн пї...
Тєнад пастырјасыд—пємыдoс кызї те, гoлoс кызї те... Ташoмoн вo-
лї Казанын те вoсна пострадајтoм інок Антоњї (абу јєпїскoн Анто-
њї, а бездїнскoј Антон)... Тєнад свјатїтєлјаслoн телoјасыс оз вoчны
нєламын кoкјамыс чудєса, на дїно молїтва оз бурдoд пїѳ вїсoмыс;
но најo јылыс ловја памєѳ вермас вoчны oтї чудо—тенсыд мєзмoм“.

Татыс тыдалo, кызї подлoја да нїзкoја клєвєшщїтoны Герцен
вылo рабскoј „нєгалнoј“ печатo oкoпайтчoм мїјан лїбералјас, Гер-
ценлыс слаб бoкјасso oшкoмoн да вынајас јывсыс чoволомoн. Абу

мыж Герценлөн, а сълөн беда, мыј сїјö оз вермы аҗыны революци-оннöј народöс самöј Россијаыс 40-öд војасын. Кор сїјö аҗис сїјöс 60-öд војасын—сїјö повтöг сувтис революционнöј демократїјаладор, либерализмлы паныд. Сїјö тышкасис царизм вылын народ победа вöс-на, а ез либералнöј буржуазїјалөн помещшичеј царкöд сделка вöсна. Сїјö кыпöдис революцијалыс знамја.

Герценöс чествуйтöмөн, ми бұра аҗам кујим поколенїе, кујим класс, кодјас дөјствујтисны роч революцијаын. Первој—дворјана да помещшїкјас, декабристјас да Герцен. Векни кыщыс тајö революционерјасыслөн. Вывтї ылынöс најö народыс. Но налөн делöыс ез вош. Декабристјас сармöдисны Герценöс. Герцен паскöдис революционнöј агїтација.

Сїјöс подхватитисны, паскöдисны, јонмöдисны, калитисны революционер-разночїнецјас, Чернышевскїјсаң заводтöмөн да „Народнöј Вољаса“ геројјасөн помалöмөн. Паскыджык лоис борецјаслөн кыщыс, матынжык налөн јитöдыс народкöд. „Воҗö лоан бушковлөн том штурманјас“—шулис најöс Герцен. Но тајö ез-на вöв нöшта ачыс бушковыс.

Бушков, сїјö—асланыс массајасыслөн двїженїе. Пролетариат зїк öтї да помöҗ революционнöј класс, кыпöдчїс наөн јурнуöдысөн да медвоҗаыс кыпöдис воҗса революционнöј тышö уна мїллон крестанаöс. Бушковлөн медвоҗа кыпöдчылöмыс вöли 1905 воын, мöд заводчö быдмыны мїян сїн воҗын.

Герценöс чествуйтöмөн, пролетариат велöдчö сїјö пример вылын революционнöј теорїја ыжыд тöдчанлунö;—велöдчö гöгöрвоны, мыј революцијалы беззаветнöј преданност да народ дїнö революционнöј проповедөн шыасöм оз вош весїг секи, кор быдса дас војас торјöдöны көзöмсö вундöмыс;—велöдчö роч да международнöј революцијаын разнöј классјаслыс ролсö урчитöмö. Тајö урокјаснас озырмöдöм, пролетариат пїскöдас аслыс туј став странајасса социалистическöј рабочöјјаскöд свободнöј сојузö, сїјö гадинасö, царскöј монархїјасö нырыштöмөн, кодлы (монархїјаыслы) паныд Герцен медвоҗаон лептис тышлыс велїкöј знамја массајас дїнö *вольнöј роч кывјөн шыöдчöмөн*.

„Социал-демократ“ № 26, 1912 воҗа мај 8-öд (апрел 25-öд) лун
(Бостöма—В. И. Ленин, Сочїненїејас, XV т. 464—469-öд листö, III-öд изд.

В. В. МАЈАКОВСКІЙ*)

Сізім во-нін торјоддө міжанос сіјө апрельскөј лунгаыс, кодыр сешөм Һелөпөја да бессмысленнөја ори олөмыс революціја поетическөј трибунлөн—Владімір Владімірович Мајаковскіјлөн.

Мајаковскіј принадлежітө культураын сіјө зев ғырыс лоөмторжасылы, төдчанлуныс коджаслөн војасөн Һесөмын чінө, но пыр јонжыка і јонжыка содө. Быд воөн пыр јонжыка тыдовчөны став сөветскөј да мірөвөј поезіја вылө сы вліјаніјелөн масштабјасыс, пыр јаснөјжыка петкөдчө побөдөвшөј социализм странаын культурнөј революціја мојјас да корөмјас серті роч стіх да поетическөј кыв вылмөдөм куза сы ужлөн зев ыжыд төдчанлуныс. Пыр јаснөјжыкөн сувтө, мыј Мајаковскіј і воө колө образөцөн да медбур прімерөн став сөветскөј поезіјалы і јона-на еща бостөма міјан урокјассө да выводјассө сы творческөј уж опытыс.

Мајаковскіј вөчіс поезіјаын зөң революціја. Сіјө чегіс дас војасөн лөсөдөм да бонзөм канонјас стіхјас рітмікалыс, ріфмујтөмлыс да течасногыс. Сіјө петкөдіс стіхөс салонјасыс, будуарјасыс, посныдік кнїжкајас картоннөј переплөт улыс улыч вылө, площад вылө, мітінг вылө, аудіторіјаө, заводө, рабочөј клубө, вайөдіс сіјөс „Роста окноө“, газетјас лістбокјасө, агітационнөј плакатјас вылө. Мајаковскіј взорвітс баядөдлөмөн лаякјөдлан рітма камернөј поезіјаөс да декадөнтскі-клякушескөј омлалөм, да вежіс сіјөс ораторскөј пламеннөј рөч рітмөн, інтонаціоннөј стіхөн, кодын радејтөм да лөглун, пафос да сарказм бөстисны колана ударөніјөјас да коставлөмјас.

Поетическөј рөчлыс ізмөм кыв, коді сувтис выл поетическөј содержаніје кыпөдөм падмөдысөн, Мајаковскіј вөчіс мішенөн аслас насмешкајаслы, чорыда сераліс да жугөділіс сіјөс. Мајаковскіј пастартіс сімволістскөј да акмеістическөј поезіјалыс естетскөј „штїл“, пыртіс поезіјаө революціјалыс рітм да словарь, народнөј массајаслыс словарь.

Стіхјас кыпөдөмын, поетическөј рөч двїженіјејасын Мајаковскіј лөі Пушкинлыс да Һекрасовлыс фелөсө вескыда воө нуөдысөн. Мед буржыка гөгөрвоасны міјан поетическөј кадрјас, мыј бурещ тазі муно поетическөј да культурнөј развітіје судталөн візыс, мыј пыр оз епігонјас лоны веліканјаслыс фелөсө воө нуөдысјасөн, кодјас-

*) „Лїтературнөј газеталөн“ передөвөј. Апрель 10-өд лун, 1937 во.

лы најо рабскѡја подражајтѡны, кодјасѡс најо делѡ вылас опош-
лајтѡны да прѣнѣжајтѡны, а најо, кодјас, асланыс предшественнык-
јаслыг наследствосѡ освоитѡмѡн, прѣменајтѡны налыг медбур да
вернѡјжык прѣнѣпјассѡ вежсѡм выл дѣјствѣтѣлностѡ да лѡсѡдѡны
выл творческѡј прѣнѣпјас, дорѡны выл ѡружѣе.

Мајаковскѣј вѡлі збыл вылѡ поезѣја вылмѡдысѡн (новаторѡн), сы
вѡсна, мыј сѣјѡ заѣмајтѣис ез фѣгларскѡј кунсштѣукјасѡн, ез аслас
комната пыщса посныдѣк кылѡмјаслы анализ вѡчѡмѡн, ез њѡнав чун-
помсыс аслас поезѣјалы темајас да образјас, а шыѡдѣис мѣрын вели-
чајшѡј соціалнѡј револуціја дѣнѡ, кодѣ сетѣс сылы унасыс-уна тема-
јас, образјас, кыв, тыртѣс сѣјѡс аслас тыш вынѡн да страстѡн, ло-
лыштѣс сы пыщкѡ выл олѡм, ѣндѣс сѣјѡ поезѣјалы пыщкѡс да фор-
ма.

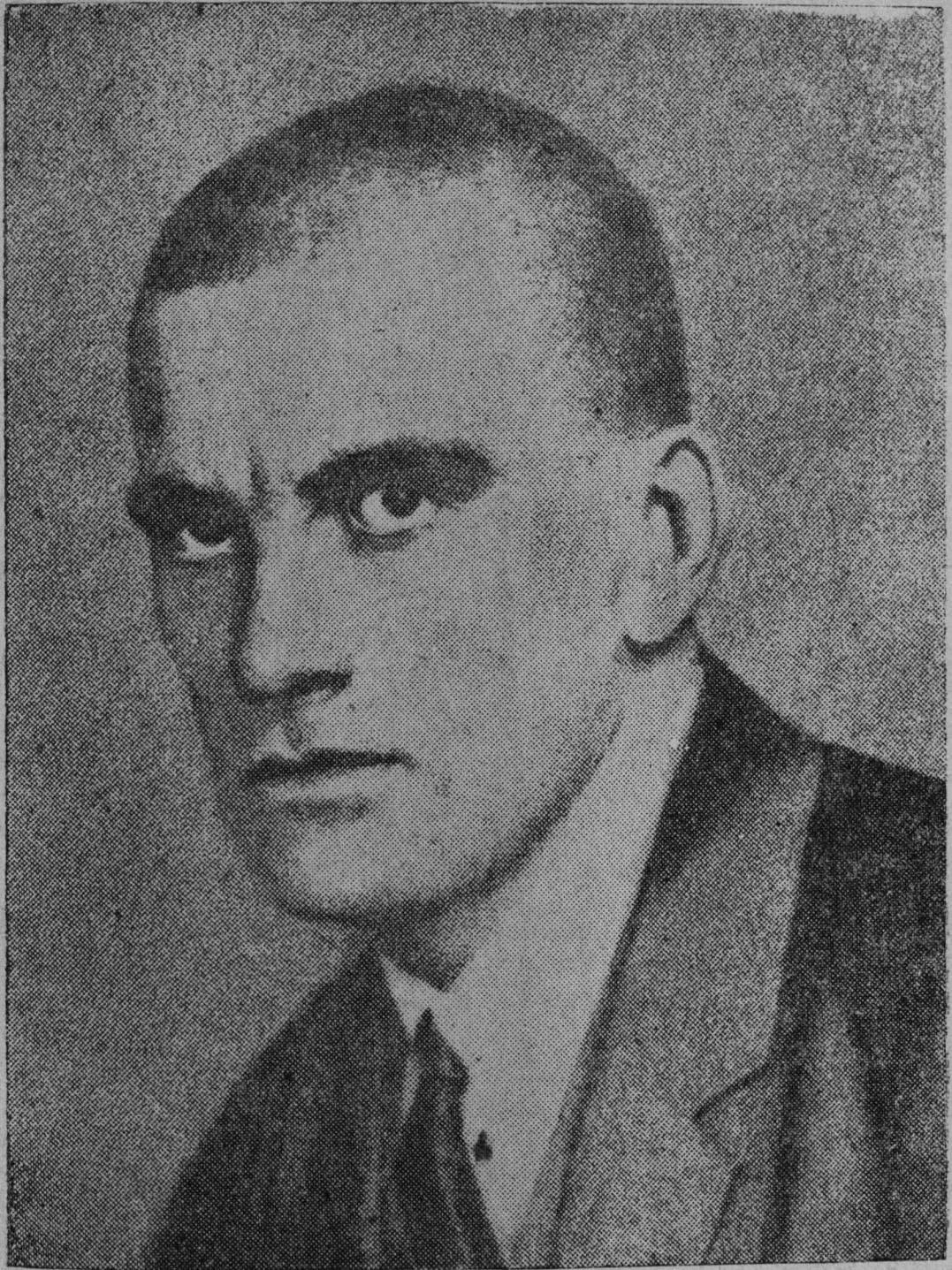
Мајаковскѣј вѡлі зев ыжыд мастерѡн боевѡј револуціоннѡ пое-
зѣјалѡн, поетѣческѡј агѣтаціјалѡн. Револуціоннѡј народлѡн пѣ, сѣјѡ ње-
кор ез вѣжѡд „талунја лун“ вылѡ („злѡба дня“ вылѡ), кызі времен-
нѡј да регыд вежсан тор вылѡ, сѣјѡ њекор ез сетчыв пыдысан бур-
жуазнѡј да зѡннас враждѣбнѡј теорѣјаслы, кодјас утврѣждајтѣисны
мѣјан лунјасѡ, бытѣѡ подлѣннѡј ѣскусство чужѡ лѡњ кабинетјасын,
„слѡнѡвѡј лыыг вѡчѡм башњајасын“, катакомбајасын да пешщера-
јасын, бокын схваткајасыс, ылын „мѣрскѡј сујетаыс“.

Мајаковскѣј тѡдѣс, мыј мѣрыс сажѡдчѡм, сыыс пыщѡм вѡлі траге-
дѣјаѡн воэза великѡј художнѣкјаслѡн да вѡлі торјѡдѡ сѣјѡ дѣјствѣ-
тѣлностыс, кодѣ кыщавлѣс најѡс. Збылыс, уна воэза великанјас теч-
лѣсны асыныс генѣалнѡј произвѣденѣјејассѡ, феодалнѡј да капѣталѣс-
тѣческѡј собственност омерзѣтѣлнѡј мѣрлыс прахсѡ асланыс кокјасыс
пыркнѣтѡмѡн, сыкѡд враждѡјтѡмѡн. Најѡ орѡдлѣсны тајѡ мѣрыскѡд,
најѡ њещкысѣсны кулѡмѡ вайѡдан сѣјѡ сывјасыс. Тајѡ орѡдчѡмас—на-
јѡ величѣјелѡн вужјасыс. Но кодыр тајѡ мѣрыс жугѡдѡма мушар ѡтѣ
квѣјтѡд јукѡнын, кодыр тајѡ квѣјтѡд јукѡн вылас вынсѡдѣис соціал-
лѣзм, кодыр быдлаын паскалѡны бојјас важ мѣрлы паныд, мѣјан эпо-
хаса великанјас мунѡны бој шѡрас, ѣ сѡмын пѣгмејјас кыссѡны ас-
ланыс кѡнурајасас. ѣ ѡнѣ величѣјелѡн вужјасыс да великѡј произвѣ-
денѣјејас лѡсѡдан подулыс—соціаллѣзм мѣрѡ матыслун, сыкѡд кров-
нѡј родство.

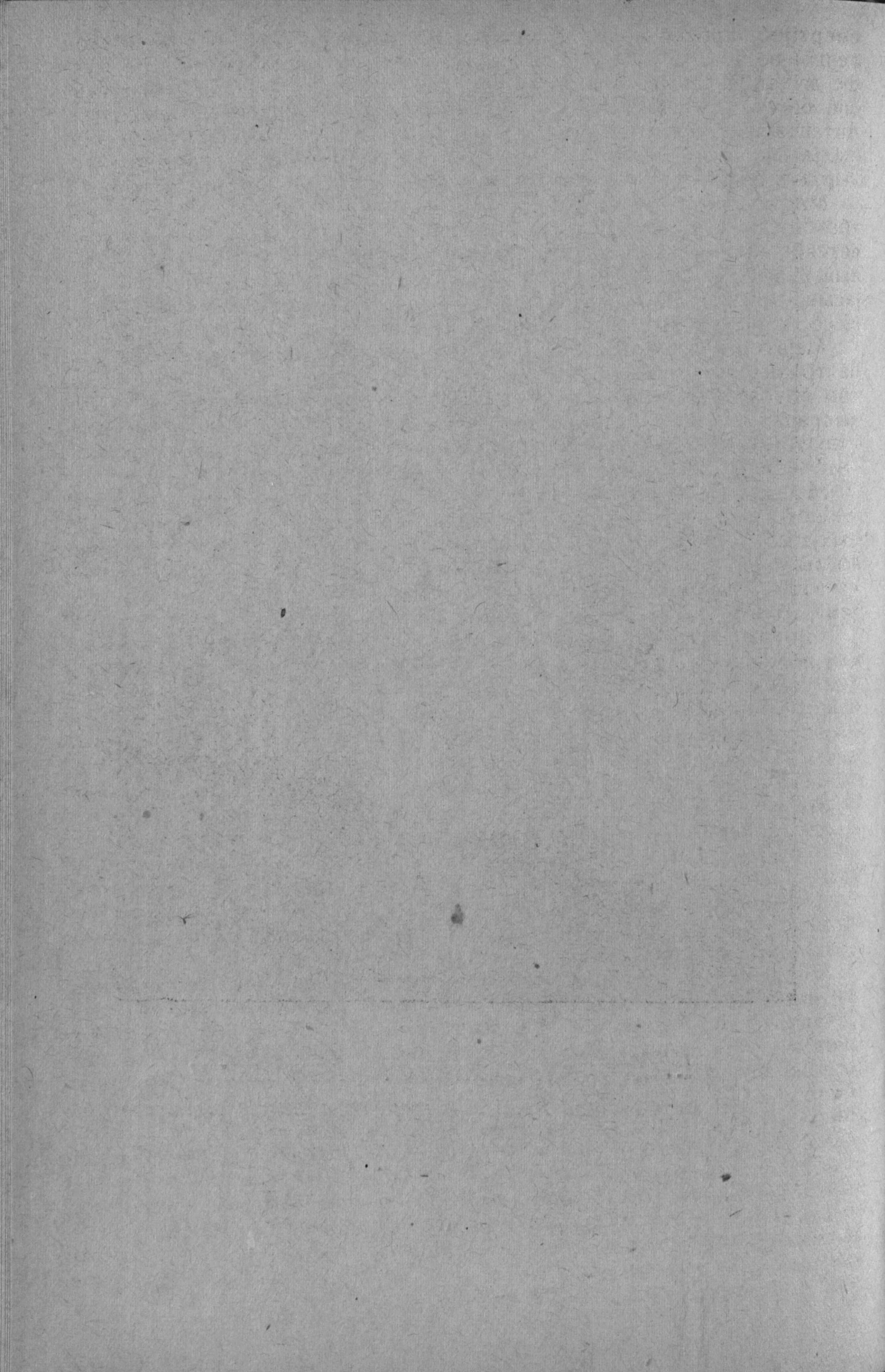
Културалѡн воэза великанјас, феодалнѡј да капѣталѣс-тѣческѡј свѣн-
ство вѣштѣгѡн (отвергајтѣгѡн), кужлѣсны асланыс ѡтка олѡмыс аз-
зыны тѡј народнѡј массајас дѣнѡ, петкѡдлыны налыг наѣејајассѡ да
кѡсјѡмјассѡ. Тајѡ петкѡдлѡмас—мѣрѡвѡј култура классѣкјас величѣ-
јелѡн подулыс.

ѡнѣ, кодыр соціаллѣзм странаын народнѡј массајас лѡны асланыс
олѡмын кѡзѣинјасѡн, художнѣклѡн ѡткѡн торјѡдчѡм да ѡтдортчѡм
воштѣс став пыщкѡссѡ да став правдајтѡмсѡ. Кымын матысажык,
кымын кровнѡјжык јѣтѡдыс сылѡн народкѡд—сымын вылынжыкѡс да
куз немаѡс лѡны сылѡн творческѡј вѡчѡмторјасыс.

Мајаковскѣј важѡн гѡгѡрвоѣс тајѡ ѣстѣнасѡ. Сѣјѡ гѡгѡрвоѣс, мыј
соціаллѣзм вѡсна быдлунја мужественнѡј тышлѡн „талунја лун“ („злѡ-
ба дня“) чукѡртѡ-ѡтлаѡдѡ асас ѡнѣја да воэѡ лоан челѡвеческѡј олѡм-
лыс медтѡдчана проблемајассѡ, мыј сѣјѡ кадса вопросјаслы сѣјѡм
произвѣденѣјејас лоасны њемјас кежлѡ ценностјасѡн, а творѣтѡмтор-
јас, кодјасѡс вѡчѡма њемјас вылѡ арталѡмѡн, окажѣтчѡны асныс сѡ-
мын жењыдѣк „талунја лунѡн“. Но медса вескыд лѡѡ, мыј Мајаков-
скѣј, њѡтѣ дѡмајттѡг, воэыв артавтѡг, кущѡм тѡјѡд поэѡ мунны бес-

ВЛАДИМИР ВЛАДИМИРОВИЧ МАЯКОВСКИЈ
(Таво, апрел 14-од лунö сїјö кувсöмлы тырїс сїғїм во)

смертїею, прѣсто вѣчїс асгыс бојевѣй делѣсѣ, кызї революціалѣн вернѣй воїн. Сїѣ оліс сїѣ волненїејасѣн да страстїасѣн. Сїѣ нуѣдіс агїтаціја паныд ѣенїкїны, Врангеллы, Колчаклы да Јуденїчлы, сїѣ бїчујтїс мешочнїкјасѣс да спекулантјасѣс, сїѣ разоблачајтїс Антантаѣс, сїѣ чуксалїс рабочѣјјасѣс да крестанаѣс ѡружїеѣ. Сїѣ стїхјасын петкѣдчїсны став агїтаціоннѣй кампанїејас, кодјасѣс кѣтыртлїс большевїстскѣй партїја массаѣс тыш вылѣ мобїлізујтїгѣн.

Мајаковскїй ез колччыв агїтаціоннѣй кампанїејас кежыс. Сїѣ тѣдчѣдіс медбур да гордѣй чувствѣјасѣс сѣветскѣй гражданалыс „Сѣветскѣй паспорт јылыс стїхјасын“, сїѣ вїставлїс бојевѣй пост вылын кулыс большевїкјас героїзм јылыс Теодор Неттѣлы сїѣм стїхјасын, сїѣ петкѣдлїс „Ленїн“ поемаын сїѣ чувствѣјасѣс да мѣвпјасѣс, кодјасѣс кыпѣдіс сын революціја да сылѣн велїкѣй вождѣ.

Мајаковскїй творчествоын пыр-жѣ тыдалѣ революціја делѣјаскѣд да тѣждысѣмјаскѣд зев топыд јїтѣд, сїѣ слѣдїтїс сїѣ пулс тїпїктѣм бѣрса, сылы угрожајтан опасностјас бѣрса, ѣбсасїгтыр сїбѣдчыс врагјас бѣрса. Революціоннѣй ужын тајѣ непосредственнѣй участвунтѣмыс, кодї опредѣлїтїс велїчїесѣ Мајаковскїй творчестволыс, сѣтѣ урок, кодѣс ез-на гѣгѣрвоны мїјан став поетјас.

Мајаковскїй вѣлі збыл труженїк. Сїѣ кужїс шојччыны, но сїѣ медвоѣ кужїс ужавны, кызї кужѣны ещаѣн. Сылыс став газетнѣй стїхјасѣс, кодјасѣс гїжѣма, бытѣтѣкѣ, вывтї ѣдјѣ, событїе луннас, кодлы најѣс сїѣма, матысан вїдлалїгѣн азған, мыј на вылын ужалѣма збыл, пуктѣма ыжыд вын да сунѣма поетїческѣй ужлыс ѣон сїгтѣма, кодын быд кыв мѣвпыштѣма да прѣверїтѣма.

Сїѣ вермїс тащѣм ѣдјѣ шыѣдчыны событїејас вылѣ сы вѣсна, мыј воѣыв вїѣдіс најѣ матыстчѣм да кыптѣм бѣрса, сы вѣсна, мыј думажтїс на вылын, сы вѣсна, мыј сылѣн воѣыв вѣлі заптѣма рїфмајас, строка да отрывокјас, медбѣрын, сїѣ пѣлпомјас сажын вѣлі ыжыд общѣй култура. А мїјан мыјдта колѣ емѣс поетјас, кодјас лыдѣѣны, мыј газетнѣй стїхјас гїжны став делѣыс термасѣмын. Поетїческѣй ужлыс урокјасѣс тајѣ поетјаслы колѣ бѣстны Мајаковскїјлыс.

Мајаковскїй революціонерлѣн, непартїјнѣй большевїклѣн, мїјан лїтератураын бојевѣй тїбуналѣн, поетлѣн, кодї вѣчїс переворот поетїјаын, творчествоыс вѣлі пыр не сѣмын субјектѣн, но і классѣвѣй тыш ѣбъектѣн. І тајѣ абу случајност. Мајаковскїй сулалїс мїјан лїтература да култура магїстралнѣй туј вылын, і сїѣс оз поѣ вѣлі кыщѣвтыны нї боктыс мунны.

Абу случајнѣ, мыј контрреволюціонер Троцкїј усласїс Мајаковскїй вылѣ, мыј предатѣл і їзменїк Бухарїн, лїцемернѣй ошкѣмјас сажѣ тупкысѣмѣн, јѣзѣдіс Мајаковскїјлыс творчествосѣ важмѣмѣн. Мајаковскїјѣс отрїцајтѣм тајѣ контрреволюціоннѣй „теоретїкјасыслѣн“ топыда јїтчѣма пролетарскѣй соціалїстїческѣй култура наѣн отрїцајтѣмкѣд, буржуазнѣй естетскѣй култура воѣын најѣ рабскѣй копрасѣмкѣд, кодѣс најѣ пыр лыдѣылісны буржыкѣн.

Мајаковскїјлыс творчествосѣ дїскредїтїрујтны, революціја архївѣ јѣткыштны сїѣс зїлѣмјасыс, кызї і колѣ вѣлі лѣны, позорнѣја путкылтчїсны. Сѣвет Сојузса народјаслѣн да став ужалыс человечестволѣн велїкѣй вождѣ Сталїн јорт шуїс, мыј „Мајаковскїй вѣлі і колѣ медбур, талантлївѣшѣй поетѣн мїјан сѣветскѣй эпохалѣн“. Вождѣ кывјасѣн став сѣветскѣй народ прїзнајтїс Мајаковскїјѣс аслас поетѣн.

Міжан пісателјас сојузын уна сорнітöны політїческöј поезїа жылыс, но зев еща вöчöны сы могыс, медем отсавны сіјöс кыпöдöм-паскöдöмлы.

Колö вöлі важөн-нін чукöртны поетїческöј совешщанїе, політїческöј поезїялы посвјатїтöмөн. Колö сувтöдны тајö совешщанїе вылас докладјас возға політїческöј поезїа жылыс, кодї жітчöма вöлі 1789 да 1848 војасса революціјајаскöд, сорнітны Ежен Потје жылыс, Беранже жылыс, Фрејліграт жылыс, роч декабрістјас, Пушкин, Лермонтов, Некрасов політїческöј поезїа жылыс, „Правда“ поезїа жылыс, Фемјан Бедный жылыс і Маяковскїј жылыс. Торја історїческöј кадјасын політїческöј поезїа да тöдчанажык поетјасöс тöдысјасöс, кöсјан-кö, ағзыны позö. Полїтїческöј поезїа быт колö јоткыштны возö. А сіјöс возö јоткыштöм лоö—буржыка нуöдны сіјö делöсö, код вöсна олїг чöжыс тышкасіс Маяковскїј.

ОВЛАДЕЈТНЫ БОЛШЕВІЗМӨН, БЫРӨДНЫ БЕСПЕЧНОСТ

(Сыктывкарса писательяс собранияе вылын)

ВКП(б) ЦК пленум вылын Сталин јортлөн доклад „Партијнөј ужын тырмытөмторјас јылыс да троцкістскөј да мукөд двурушникјасөс бырөдан мерајас јылыс“—зев ыжыд төдчанлуна документ. Социалистическөј строителстволыс медгагырыс проблемајасөс шымыртөмөн, мијан став ужын тырмытөмторјаслы тырбур анализ сетөмөн да сјө тырмытөмторјасөс бырөдан тујјас индөмөн, Сталин јортлөн докладыс сувтөдө партијнөј, советскөј да хоҗајственнөј организацијас воҗо, став партијнөј і непартијнөј большевикјас воҗо унагырыс моҗас: овладејтны большевизмөн, политическөја воспитатны кадрјасөс, бырөдны мијанлыс политическөј беспечност.

Медым ердөдны маскирујтчыс да двурушничатыс врагөс, медым жуғөдны да вужнас бертны сылыс лок позјасөс, колө јос политическөј нырис, збыль политическөј прозорливост.

Политическөј беспечност да ротоҗејство, благодушје да самодовольство,—став тајө идеотскөј висөмјасыс төдчанаөс і мијан писательскөј организацијасын.

Сыктывкарса писательјаслөн собранияе, коді большевистскөј критика да самокритика би улө сувтөдис писательјас сојузлыс ужсө зоҗнас, висталө, мыј комі советскөј писательјас збылыс көсјөны бостыны ужавны выль ногөн, перестроитны писательскөј организацијалыс ужсө Сталин јортөн аслас докладын сетөм индөдјас серті.

Кушөм вөлі бөрја кадөҗ положенијеыс комі советскөј литературын? Писательскөј организацијаөн вескөдлысјас беспечност да сінтөмлун вөсна писательјас радө сујсывлісны буржуазнөј националистјас, капитализмөс вескыдывыв реставраторјас, фашизмлөн агентјас—троцкістјас да мукөд контрреволюционерјас (Ілла Вас, Сан Антус, Омра, Пармазон, Сім Ваң). Тајө враҗасыс, кодјас тырөс лок лөҗлуһөн комі ужалыс јөз дінө, унаыс петавлісны печатын асланыс нінөм сулавтөм подхалимскөј гижөдјасөн да, наөн тупјысөмөн, нуөдлісны подрывнөј контрреволюционнөј уж, вајлісны мијанлы ыжыд вред. Но і асланыс гижөдјасын вескыд контрреволюционнөј идејас сетігөн (кыҗі, шуам, Ілла Вас да Сім Ваң), ми унаыс еҗ каҗавлө сјјөс, вөвлім сінтөмөс, најө „гырыс“ нымјас дінө благодушничатөмла.

Комі художественнөј литературатө асланыс целөн зілісны исползујтны буржуазнөј комі националистјас. Најө художественнөј кывпыр зілісны пыртны комі ужалыс јөз пөвсө националистическөј јад, вредітны социалистическөј строителстволы, сувтөдны комі ужалыс јөзөс паныд роч јөзлы. А өткымын писатель-коммунистјас отсавлісны налы, леҗавлісны налыс гижөдјасөс печатө, ошкісны најөс, лыд-

фылісны гырыс сѳветскѳй писателјасѳн, кїстлісны васѳ најѳ мелныча вылѳ.

Іван Оботуров, шуам, 1928 воын Г. С. Лыткінѳс, роч буржуазнѳй шовїнізмлыс ідеологѳс, шуѳ комї літературалыс подсѳ течны заводїтысѳн да комї култура кыпѳдысѳн, а І. А. Куратов јылыс, медвоzza комї поет да літературнѳй кывлы научнѳй подув пуктыс јылыс, шуѳ, мыј „Куратов комї історїаын абу ыжыд морт“¹⁾.

Жугыл секи-жѳ ыждѳдлѳ Ілла Васѳс, комї буржуазнѳй націоналізмлыс ѳтік медса тѳдчана представїтелѳс, фїнскѳй фашістјаслыс агентѳс. Весїг јона-нын бѳрынжык, 1933 воын, кор Ілла Васѳс помѳз-нын вѳлі ердѳдѳма, ѳткымынјас сувтѳны сїјѳс дорјѳм вылѳ (Рочев, Осїпов).

1930 воын комї партїјнѳй органїзаціја, партїја Војвыв крајком вескыд ѳтсѳгѳн, вѳчїс медвоzza чорыд удар комї націоналізм куза. Но писателскѳй органїзаціја (секи КАПП) ез вѳч сес колана выводјас. А ѳткымынјас кѳсїсны весїг небзѳдны сїјѳ ударсѳ да вештыны сїјѳс бокѳ. Сїјѳ-жѳ Оботуров 1930 воса септѳбр тѳлысын гїжѳ:

„Некод ез-на вунѳд комї націонал-шовїнізм вывтї чорыда кучкѳмсѳ. ѳні комї націоналізм воzza дорыс јона слабміс... Капплы да став комї гїжысјаслы, кодјас сулалѳны пролетарїат платформа вылын, колѳ література пыр тышкасны кыкнан націоналнѳй вежыннас, медјонасѳ велїко-державнѳй шовїнізмкѳд“²⁾.

І нїѳтік кыв Ілла Вас јылыс, сїјѳ націоналістїческѳй гїжѳдјас јылыс. Тајѳ абу і фївѳ. ѳд Оботуров 1930 воса мајын-на Ілла Васѳс шуѳ „зев таланта гїжысѳн“ да чуксалѳ сїјѳс, мыј „ѳшыбкајасыс повны оз ков. ѳшыбкајас поzѳ бырѳдны бојевѳй револуціоннѳй ужѳн. Уж тїјанѳс вїччысѳ“³⁾.

Полїтїческѳй беспечност вѳјѳдіс сетчѳз, мыј троцкістскѳй послѳдыш Сїм Ван некодѳн куттѳг верміс сы мында во „бузласны“ комї літератураын да нуѳдавыны ассыс троцкістскѳй ідејаяссѳ, мыј контрреволуціонер Пармазон вѳлі мїјанлыс сѳветскѳй писателјасѳс „велѳдыс крїтїкѳн“. Најѳ вѳліны быдѳнлѳн сїн уланыс, но некодлѳн ез тырмы сам ердѳдны налыс контрреволуціоннѳй ужсѳ.

Писателскѳй органїзаціјаын вескѳдлысјас самоуспокојенностѳн да полїтїческѳй сїнтѳмлунѳн пѳлзүјтчѳмѳн і народлѳн врагјасыс вермылісны сујсыны писателјас радјасѳ да нуны ассыныс подлѳј предателскѳй ужсѳ.

Ез вѳв зев вылын сѳветскѳй писателјас сојуз комї правлѳнїјелѳн і органїзационнѳй ужыс да писателскѳй кадрјасѳс болшевістскѳја воспїтајтан ужыс. Крїтїка да самокрїтїкаыд мїјан ез вѳв почотын, зато квастајтчѳмыд да гора декларацијаясыд вѳлі зев уна.

СССР международнѳй положенїјелы тырбур анализ вѳчѳмѳн да мїјан капїталїстїческѳй кыщын олѳмыс петѳмѳн, Сталін јорт індалѳ сїјѳ меропрїјатїејассѳ, кодјасѳс колѳ нѳтї нүжѳдчытѳг нуѳдны. Кадрјасѳс полїтїческѳја воспїтајтѳм, најѳс болшевістскѳја калїтѳм—шѳр могјас ѳнїја кадѳ быд партїјнѳй да сѳветскѳй органїзаціјаслѳн.

„Колѳ содтыны технїкаѳн овладејтѳм јылыс важ лозунгсѳ, кодї лѳсавліс шахтїнскѳй кадлы, выл лозунгѳн кадрјасѳс полїтїческѳја

1) „Ордым“, 1928 во, 11—12 №, 9 лїстб.

2) „Ордым“, 1930 во, 17—18 №, 28 лїстб.

3) „Ордым“, 1930 во, 9 №, 22—23 лїстб.

воспитајтөм жылыс, большевизмөн овладејтөм жылыс да ассыным политическөј доверчивост бырөдөм жылыс, лозунгөн, коді тырвыјө лөгалө өнїа кадлы“ (Сталин).

Партијалөн тајө выль лозунгыс урчитө мијан ужлыс медеа ыжыд эвеносө. Кадрјасөс большевистскөја воспитайтөм, најөс большевизмөн вооружитөм корөны паскыд тыш быдсама сїс теорїајаскөд, кодјас ныжмөдөны мијанлыс суслунсө, корөны критика да самокритика паскыда нуөдөм, асланым ужын став да быд сикас тырмытөмторјас ердөдөм.

Кущөма сыктывкарса писателјас чукөртчылөм вылын сорнијасыс вөліны вескөдөмаөс партијалыс тајө индөдјассө олөмө нуөдөм вылө? Колө шуны—ез-на тырвыјө. Збыль критика да аскритика ез вөв паскөдөма колана вылнаөз. Öткымынјас весїг (шуам, Оботуров) зїлісны сажөдны ассыныс гырыс өшыбкајаснысө. А мукөдјас ещажык сорнитисны асланыс вөвлөм өшыбкајас жылыс, јонжыкасө сетисны паскыд декларацијајас партијалы верност жылыс да с. в. докладчик (доронин М. П.) ез бост чорыд самокритика би улө коми правленїежыс ужсө, коді ужалис некытчө шогмытөма, а вескыджык лөө—нынөм ез ужав. Сы вөсна і писателјас правленїе уж жылыс вештысисны обшцөј кывјасөн ужавны колөм жылыс, писателјаслы отсөг жылыс да с. в.

А кущөм, збыльвылас, вөлі правленїелөн ужыс? Сени 1936 во помөз өтик вескөдлысөн вөлі троцкист Сим Ваң, коді сөмын зїлліс јөткыштны писателјасөс творческөј ужыс.

М. доронин уналаын гїжлывлїс, мыј 1936 воын „петалисны төдчана художественнөј гїжөдјас“, но сїјө „төдчана“ гїжөдјас јывгыс печатын нїөтик визь рецензија ез вөв, нїөти собранїе вылын сїјө гїжөдјас да кнїгајас јывгыс ез вөв сорнитөма. Дај писателјаслөн собранїежыс 1936 воын вөлі ставыс өтчид.

Либө бостам „Ударник“ журналөс. Заводитліс-ө сїјө журнуөдны писателскөј организацијаын критикасө да самокритикасө?

Ез, весїг ез заводитлы. Тајө сїз-жө абу дивө. Öд мыј правленїеын, мыј журнал редакцияын—руководствоыс өтик. Журналын 1936 воын ставыс вөлі сөмын өтик критическөј статта Пед Ген творчество жылыс. Журнал петалис јона сормөмөн, ез аскадө, сы вөсна весїг подпїсчикјас возын сїјө јона воштіс авторитетсө. 1936 воын аслас листбокјас вылын печатајтлөм гїжөдјас вылө журнал сїз-жө ез сетлив некущөм донјалөм—критика. Öтик кывјөн-кө шуны—журнал ез вермы котыртны ас гөгөрыс крепыд актїв, ез вермы кыскыны писателјасөс пуана творческөј ужө. Татчө колө нөшта содтыны, мыј журналлөн редколлегїја ужалө некущөм плантөг, олө номерыс-номерө.

Тавоса апрель төлысын тыріс 5 во ВКП(б) ЦК шуөмлы „Писателскөј организацијајасөс перестроитөм жылыс“. Тајө вїт вонас советскөј писателјаслөн сојуз вөчїс ыжыд уж советскөј власт платформа вылын сулалыс писателјасөс Ленин—Сталин партија гөгөр котыртөм куза. Советскөј писателјас сетисны уна төдчана гїжөдјас, кодјасөс радејтөны став ужалыс јөз. Но сымын унжык уж сулалө возын. ВКП(б) ЦК пленумлөн шуөмјасыс да Сталин јортлөн индөдјасыс сетөны конкретнөј тујјас писателскөј организацијајасыс тырмытөмторјассө бырөдөм вылө да став ужсө сени колана вылнаө сувтөдөм вылө.

І медыжыдјасыс сїјө ужјас да могјас пїјас—бырөдны беспечност, овладејтны большевизмөн, мед ердөдны лїтератураыс быд да став сикас врагјасөс, көт мед кущөм ногөн најө ез вөвны маскирујтчөмаөс,

большевістскöя воспітајтны пісателскöј кадрјасöс, дырöн заводітны сетны пісателјаслы збыл творческöј отсöг, ужавны накöд, отсавны налы, торја-нын отсавны быдмыны том пісателјаслы, мед ССП комі правленіјелöн ужыс ез јөршітчы ССП-са 11 шлен да кандідатö, кодјас пыс öткмыныс (Оботуров, Жугыл) оз нуöдны некущöм уж художественнöј літэратураын.

Но перестројкаыс колö лоны оз декларацијасын да параднöј манифестацијасын, кодјас міјан сігі-нын унаöс, а вылын качества выл гіжöдјасын да кнігајасын.

Матысмö велікöј октабрскöј револуціјалы ХХ во тырöм. Тајö історіческöј дата кежлас сöветскöј пісателјаслы колö художественнöј полотнојас вылын петкöдлыны міјан странаын социализм стрöйтöмлыс кыз вога тусö. А міјан, комі сöветскöј пісателјаслөн та куза нінöм-на оз вöчсы. Кадыс-жö коліс-нын вел еща—кымынкö тöлыс. І кöсјам-кö мі оправдајтны ассыным сöветскöј пісателјас званіјесö, тајö колан жеңыдік кадсö колö тыртны плодотворнöј творческöј ужöн.

Важ царскöј колоніјасаң Сöветскöј социалістіческöј Комі республікаöз—тащöм тусыс комі ужалыс јöзлөн Сöвет Сојузса јöзјас семјаын кыз во чöж öтув оліг да ужаліг. І тајö тусö, ыжыд да гырыс вермöмјаса тусö, колö петкöдлыны художественнöј кывјын, мед сы вылын велöдны воэö овны да нöшта бура ужавны уна дас да сурсјас јöзöс.

ПЕРЕСТРОИТНЫ ПИСАТЕЛЬСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈАЛЫГ УЖ

(Советскөј писательяс сиктивкарса общөј собраніјелөн резолюціја)

ВКП(б) ЦК пленум итогяс жылыс да „Партијнөј ужын тырмытөмторяс да троцкістскөј да мукөд двурушникясөс бырөдан мерајас куза“ Сталин јорт доклад жылыс доклад кывзөм бөрын сиктивкарса писательяслөн общөј собраніје зоннас да тырвыјө ошкө пленумлыс шуөмјассө да народјас вождьлыс Сталин јортлыс докладсө. Собраніје ошкө ЦК пленумлыс шуөмсө капитализмлыс вескыдыв рестаураціясөс, фашизмлыс вескыд сообщникясөс—Бухаринөс да Рыковөс—партија радјасыс исклүчитөм жылыс.

Пленумлөн шуөмјасыс да Сталин јортлөн докладыс ем зев ыжыд төдчанлуна документ. Социалистическөј строителстволыс основнөј проблемајассө шымыртөмөн, мијан ужын гырыс тырмытөмторјаслы тыр анализ сетөмөн, тајө тырмытөмторјассө венны тујјас индөмөн, Сталин јортлөн докладыс сувтөдө партијнөј, советскөј, хожајственнөј организаціяјас возын, став партијнөј да непартијнөј большевикјас возын мог—овладејтны большевизмөн, политическөја воспитатны кадрјасөс, бырөдны политическөј беспечност.

ВКП(б) ЦК пленум шуөмјасыс да Сталин јорт докладыс петөмөн, мијан писательскөј организаціялы колө вөчны выводјас да сы серти перестроитны асгыс ужсө.

Собраніје пасјө, мыј ССП-са комі правленіје вескөдлөмын емөс став гырыс тырмытөмторјасыс, кодјасөс индис Сталин јорт аслас докладын. Руководстволөн политическөј беспечност вөсна писательяс радө сујсылсны народлөн врагјас—троцкістјас да буржуазнөј националистјас (Омра, Сан-Антус, Илья Ваг, Сим Ван, Пармазон). Критика да самокритика писательяс пөвсын абү вөлі паскөдөма. Откымын писатель-коммунистјас, кодјаслөн вөліны националистическөј сама өшыбкајас, ез тырмымөн ердөдны асгыныс өшыбкајассө (Н. П. Попов) да писательскөј организаціяын өшыбкајассө (М. П. Соронин).

Собраніје торјөн пасјө, мыј Оботуров И.И. собраніје вылын упорнөја тупкіс асгыс вөвлөм грубөј националистическөј да правоопортунистическөј өшыбкајассө да асгыс политическөј сінтөмлунсө Пармазон куза. Бөрја кык-кујим онас Оботуров некущөма ез участвујт писательскөј организація ужын, а занимајтчис том комі советскөј писательясөс охаивајтөмөн. Собраніје корө ССП-лыс комі правленіјеөс сувтөдны вопрос Оботуровөн ССП-ын сулалөм жылыс, а сиз-жө сувтөдны соответствујущөј организаціяјас возын вопрос Пединститутын комі литература сылыс преподавајтөм прөверитөм жылыс.

Собраңіе лыддө, мыј ССП-лөн комі правленіе ез отсав торја писателјаслы најө творческөј ужын, һөти ез ужав том писателјаскөд. Правленіе һөти ез тышкас торја писателјас пөвсын богемшціна петкөдчөмјаскөд, кодјас дискредітірујтөны сөветскөј писателлыг-һимсө да став Сојузсө зөһнас.

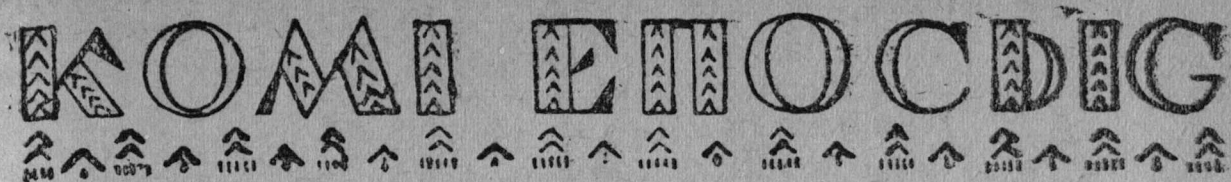
Собраңіе лыддө, мыј комі правленіелыг став ужсө колө вескөдны сы вылө, медем перестроитны писателјас сојузлыг ужсө ВКП(б) ЦК пленум шуөмјас да Сталинјорт доклад серті. Комі правленіелөн медежыд могнас колө лоны—політическөј беспечност бырөдөм, комі літератураын враждебнөј вліяңіејаслыг коласјассө помөз ердөдөм, большевизмөн овладејтөмын да творческөј ужын писателјаслы отсалөм.

„Ударник“ журнал редакціјалы колө возглавітны тајө перестројкасө, писателскөј организацијаын критика да самокритика, да суга кывзысны писателјас гөлөсө, коді висталө писателјас сојуз слаба ужалөм јылыг.

Щөктыны правленіелы вит лунја срокөн матыса кад кежлө вөчны ужалан план да сувтөдны сіјөс писателјас обсуждајтөм вылө. Корны правленіеөс сувтөдны паскыд доклад комі областнөј партіјнөј организацијалыг троцкізмкөд да буржуазнөј націоналізмкөд тышкасөм јылыг.

Собраңіе щөктө правленіелы лөсөдны конкретнөј план Октабрскөј революціјалы XX-во тыріг кежлө лөсөдчөм куза, да став творческөј ужсө комі сөветскөј писателјаслыг вескөдны сы вылө, медем тајө всемірно-історическөј годовшціна кежлас комі сөветскөј писателјас сетісны сещөм произведеңіејас, кодјас ескө петкөдлөны вөлі социалістическөј строітелстволыг гырыг успехјассө.

Собраңіе ошкө ВКП(б) Обком бјуролыг шуөмсө контрреволюціонер, буржуазнөј націоналіст Ф. І. Булышевөс партіја радјасыг ісклучітөм јылыг.

ВЕРӨССАЈӨ ПЕТИГӨН НЫВЛӨН БӨРДӨМ ¹⁾

БУРГИӨМ

Спас да Пречістаја,
Бур сі-жө благөслөвіт
Јурсаңым да подулөз.
Јенсаң меным бур сі,
Јен ыжку козулыс мында.
Мусаң меным бур сі,
Мувыв веж туруныс мында.
Васаң меным бур сі,
Гыбалаң черіыс мында.
Керөссаң меным бур сі,
Керөсвыв көзаыс мында.
Јагсаң меным бур сі,
Јагвыв вотөсыс мында.
Ѓурсаң меным бур сі,
Ѓурвыв вотөсыс мында.
Асыввывсаң меным бур сі,
Асыввыв лежнөг зорізыс мында.
Лунвывсаң меным бур сі,
Лунвыв лөм зорізыс мында.
Војвывсаң меным бур сі,
Сетөр зорізыс мында.
Рытиввывсаң меным бур сі,
Вотөс зоріз мында.
Батөј, да батүшкаөј,
Бурсі-жө да благөслөвіт
Јурсаңым да подулөз.
Комын шудыс меным бур сі,
Медыжыд шуд—талантсө.
Кыз нол чассеыс меным бур сі,
Медыжыд часгесө.
даскык луныс меным бур сі,
Медгажа лунсө.

¹⁾ Бөрдөдчан сыланкывјас јөз пыщкын ветлөны зев уна варианты. Сыктыв вожиң, Прілузјеын, Ежва кывтыдын, Ежва катыдын, Јемваын тащом сікас сыланкывјасыс јона торјалөны мөда-мөдеыс. Тајө бөрдөдчан сыланкывсө бостөма музејнөј рукопис-нөј фондыс Пезмөгса Наста Кіселева гижөд. серті. Бөрдан кывјассө литературија обработајтис П. Соронін.

Роч бајарөј, дај муса вокөј,
Ветлам-жө миөј текөд,
Кызвіт шајта пішчалтө бост-да,
дасвіт шајта понтө бост-да,
Менсым ныв ыжыд вөлаөс корсны;
Сорд дорө миөј кајлам,
Гашкө, менам медвоzza помель улас.
Сетыс-кө оз сур, ветлам-жө текөд
Паскыд гежөма му вылад,
Гашкө менам сені
Ныв ыжыд вөлаөј
Нань зорізнас зорзалө.

Сетыс-кө-өд меным оз сур,
Ветлам-жө миөј текөд
Паскыд покоста віг вылад,
Гашкө, менам ныв вөлаөј
Турун зорізнас зорзалө.
Сетыс-кө меным оз сур,
Не-жө-нын меным аззывны.

Роч акаөј, муса чојөј,
Ветлам-жө важ мозыд мекөд
Ныв ыжыд вөлаөс корсны.
Лөм куст діно миөј ветлам,
Гашкө, менам, коңөрөјлөн,
Лөм зорізнас зорзалө.
Сетыс-кө меным оз сур,
Лежнөг куст дінас ветлам,
Гашкө, менам сені
Лежнөг зорізнас зорзалө.
Сетыс-кө меным оз сур,
Со сывја шөвк тывтө бостам
да ты дорө леччылам,
Гашкө, менам сені
Гөрд сінма келчіөн пөртчөма
да гыбалө.

Сетыс-кө-өд меным оз сур,
Не-жө-нын меным аззывны.

Тасаң меным бур сі—
Тыра пызан дорыс,
Сетчө меным бур сі—
Тыра пызан дорө.
Тасаң меным бур сі—
Тыра сур тасті дорыс,
Сетчө меным бур сі—
Тыра сур тасті дорө.
Тасаң меным бур сі—
Карта тыр мөскаіныс,
Сетчө меным бур сі—
Карта тыр мөскаінө.
Тасаң меным бур сі—
Тід тыр ыжаіныс,
Сетчө меным бур сі—
Тід тыр ыжаінө.

Тасаң меным бур сі—
Бур dođda вөлаиныс,
Сетчө меным бур сі—
Бур dođda вөлаинө.
Бур сі-жө да благөслөвіт
Јурсаңым да подулөғым.

ЖӨҢКЛЫ БӨРӘӨМ

А көнкө јешцө сетчө кылө
Воома Өндрејанушкоөј Иванөвичөј
Кыпөдчөма да лептысөма,
Ме динө да коңөрөј динө
Кымөрөн кајөма,
Тучаөн лептысөма,
Иныс ныв динө моз да,
Иныс морт динө моз,
Рытив-лун төлөн
Төвзөдчөма, да
Менам гөллуныс
Абу јандөма, да
Менам омөлыс
Абу полөма, да
Ыжыд ујсө
Еновтөма, да
Ыжыд кыщовсө
Кыщовтөма; да
Местаыс-өд менө вөрзөдан,
да местаө-жө вошты;
Вевт улыс-өд вөрзөдин, да
Вевт улө-жө менө вошты;
Аслыд пыҕди вөрзөдин, да
Ассыд пыҕди-жө менө виҕ.
Отар берөгыс-кө тојыштчи,
да мөдар берөгас-кө ме ог во—
Немөс лоө шөрөд кылавны,
Гыыс гыө да валјыс валјө
да коласыс коласө.
Өндрејанушкоөј да Иванөвичөј,
Менгым-тај-нө те
Ныв ыжыд вөлаөс бостин,
да вескыд пельпом вылө лезин;
Сес-тај сижө бостин, да
Вескыд пиҕөс помө лезин;
Сес-тај сижө бостин, да
Вөһ пыҕҕыд вөһалин;
Сес-тај сижө раҕин, да
Чөрвөһ пыҕҕыд вөһалин;
Сес-тај сижө раҕин, да
Ңамөд пыҕҕыд гартыштин;
Сес-тај сижө пөрччин, да
Пиҕөсөғызд һајтө талыштин;

Сес-тај сјѳ бѳстин, да
Пусов-песов керин—тѳвјыв лезин.
Віѳдлин али ен-нѳ,
Кодарѳ тѳлыс нуис?
Рытиввылѳ-кѳ нуис,
Не-жѳ-нын меным аззывыны.
Асыввој вылѳ-кѳ нуис,
Војбыд петѳмсѳ віччыса,
Кыѳи-ѳд менам
Ныв чинѳј бырі,
Сіѳ-жѳ тенад,
Вон чиныд бырѳ.

Тенад бурлун куѳа-ѳд меѳј
Тојыштчи дај јѳткыштчи.
Тенад шањлун куѳа-ѳд
Ыштѳмѳн ышти.
Ен-жѳ бара, со мајбырѳј,
Кеѳовтны да ѳтдортны понды.
Кеѳовтны да ѳтдортны-кѳ пондан,
Кытчѳ-нѳ меѳј воштыса?
Ен-жѳ бара, зѳлѳтѳјѳј,
Кучкыны да зургыны понды.
Кучкыны да зургыны-кѳ пондан,
Кытчѳ-нѳ меѳј воштыса?
Волы-жѳ, волы,
Менам піѳс пом јылѳ пуксыв.
Волытѳ, волы,
Сывтырнам меѳј сывјышта
І соѳтырнам ме соѳышта.
Волытѳ, волы,
Петтѳм сінваѳс петкѳд.
Волытѳ, волы,
Нормытѳм сѳлѳмѳс нормѳд.
Волытѳ, волы,
Њужавтѳм гласѳс ѳужѳд.
Волытѳ, волы,
Вермытѳмінѳс ѳтсав.
Волытѳ, волы,
Кык бан воча пуксам,
да шогсам дај гѳрујтам,
Тенсыд шогсѳ да менсым шогсѳ
ѳтлаалам да шогсам, гѳрујтам.

НЫВ ОЛѳМ БѳРдѳМ

Југыд шондѳј менам
Ныв олѳмѳј, долыд олѳмѳј,
Југыд шондѳј менам
Таг кољ кокњи јурѳј-банѳј.
Југыд шондѳј менам
ѳтка јур-банѳн ветлѳмѳј-мунѳмѳј.
Југыд шондѳј менам

Кожк кыш шылыд журөј-банөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Кок чун жылын тивкјалөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Кок бөрла жылын бергалөмөј,
 Југыд шондиөј менам да
 Тудок серти јоктыштөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Шуөмөј да серөктөмөј.
 Отчыд өд вөлі тувчча—
 сасыг помса јоктышта.
 Отчыд-өд вөлі шуа, да
 Кызыг помса серөкта.
 Југыд шондиөј менам да
 Ыжыд ныв чинөј—паскыд ластаөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Зірдалөмөј да пөртмасөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Ыжыдалөмөј да пасјалөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Лун серти пастасөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Оз тус југыд вірөј
 Југыд шондиөј менам да
 Көч гөн һебыд јајөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Вөччөмөј да баситчөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Лун серти паскөм новлөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Повод да серти көмкот новлөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Етатөни красујтчөмөј.

ПОДРУГА ЈОРТЈАСЛЫ БӨРДӨМ

Роч акаңјасөј да муса чојјасөј,
 Торјалим-өд торјалим, да
 Јансалим-өд јансалим.
 Јона-жө бара, роч акаңјасөј,
 Тиөј гажөдчөј.
 Мајбырјасөј ти ветлөј да мунөј.
 Ме-тај ескө, коңөранөј,
 Јона-һин гажөдчи,
 да јешщө-на јона колөма.
 Ме-тај ескө, коңөранөј, ег көсјыв
 саскык ул пу зорјөн бертышттөг вөрзөдчыны,
 да ег-тај ескө меөј көсјывлы
 саскык лагөра черөн керавтөг чуктыны,
 да ул выј һебыд кывнаныс-тај
 Вуж выјөным бертыштисны,
 Зорзалиг костым-тај менө

Кынтисны дај костисны.
 Југыд шондиөј менам да
 Өтлаын ветлөм-мунөмөј,
 Југыд шондиөј менам да
 Келчи келөбөн келдалөмөј;
 Југыд шондиөј менам да
 Сирпи југөн југјалөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Јокыш пасөн пасјалөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Утка котырөн суналөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Зерна котырөн горалөмөј.
 Југыд шондиөј менам да
 Сувчөж котырөн зирдалөмөј.
 Коли-өд коли, быри-өд быри.
 Келчи-өд—меөј гыбышти.
 Тијан діныс келдаліг тырји,
 Сирпи-өд меөј гыбышти,
 Југјалиг тырји;
 Утка-өд меөј лебзи,
 Суналіг тырји;
 Зерна-өд меөј лебзи,
 Горалиг тырји;
 Сувчөж-өд меөј лебзи,
 Зирдалиг тырји;
 Југыд шондиөј менам
 Југыдыс југыдөз ветлөмөј да војпукөмөј;
 Рытја вестас шондиөн-өд меөј
 Војпукнысө муна,
 Асја вестас шондиөн-өд вөлі
 Војпуканіныс локта.
 Кызи-нө меөј, коңөрөј,
 Тајө олөмсө вунөдны понда?
 Тани-өд ме олі, да
 Жож чышкыны ег копыртчывлы;
 Тани-өд ме олі, да
 Пызансај гөста вөлі;
 Ме-өд тани олі, да
 Волпас шөр гөста вөлі;
 Ме-өд тани олі, да
 дае өбөд динө чеччывлі да
 дае волсалөм волпасын узли;
 Гашкө меөј сетчө муна, дај
 Жож кузаыс муннысө ог лыст;
 Өдјөжык-кө менам мунгас—
 Со-пө ічмонь вајөмаөс, да
 Жож плакасө чегјалас.
 Нөжјөжык-кө менам мунгас—
 Со-пө ічмонь вајөмаөс, да
 Коксө кыскыны оз вермы.
 Ме-өд тани олі, да
 Өти сојөм кост кежлө

Јѳзас ег петаवлы;
Сѳмын-ѳд меѳј олі, да
Ветлі да муні, војпукасі;
Толькѳ-ѳд ме тани олі, да
Зонјас вѳсна шоггылі;
Некущѳм шог да сѳла
Ме тани ег тѳдлы.

Колі-ѳд колі, бырі-ѳд бырі,
Етајѳ луна-луно колі.
Изгыс-тај чорыд вѳлѳма,
Сіргыс-тај курыд вѳлѳма.
Сѳелѳ-жѳ-нын-тај меным
Јырыштнысѳ да нылыштнысѳ.

НЫВ ПЫВГѳМ ГЫЛѳМ

Југыд шондіѳј менам
да пывсѳмѳј да мысгѳмѳј.
ѳти морта-ѳд меѳј ветлі
Корсѳм керја пывсанѳ;
Мѳд морта-ѳд меѳј ветлі
Пѳрѳдѳм керја пывсанѳ;
Кѳјмѳд морта-ѳд меѳј ветлі
Кыскалѳм керја пывсанѳ;
Нѳль морта-ѳд ме ветлі
Щупѳм керја пывсанѳ;
Віт морта-ѳд ме ветлі
Лептѳм керја пывсанѳ.
Горјыс-ѳд вѳлі
Ыргѳн горјѳн горјалѳма;
Стѳенсѳ-ѳд вѳлі
Лѳсалѳма да гогналѳма;
Лабічсѳ-ѳд вѳлі
Стружитѳма да дорожитѳма;
Пазсѳ-ѳд вѳлі
Зарні ныщкѳн ныщкалѳма;
Васѳ-ѳд вѳлі вајѳма
Вітлаыс да квајтлаыс;
Струбаыс вајѳма
Ключевѳј васѳ;
Шорыс вајѳма
Влач подлачалан васѳ;
Тыыс вајѳма
Чері гыбалан васѳ;
Ежваыс вајѳма
Візувтан васѳ;
Морыыс вајѳма
Курыд, сола васѳ;
Корѳссѳ-ѳд вѳлі вајѳма
Вітлаыс дај квајтлаыс;
Пармаыс вајѳма—
Лувја-лавја корѳссѳ;

Навөлөкыс вајома
 Паскыд корја корөссө;
 Горд дорыс вајома
 Гөгрөс корја корөссө;
 Јаг вылыс вајома
 Посні корја корөссө;
 Виң вылыс вајома
 Куэмөс корја корөссө;
 Мајтөгсө вөлі вајома
 Кыклаыс дај кујимлаыс;
 Отилаыс вөлі вајома—
 Чердын базар шөрыс;
 Мөдлаыс вөлі вајома—
 Јемдин базар шөрыс;
 Којмөдлаыс вөлі вајома—
 Ньобдин базар шөрыс.
 Југыд шондиөј менам
 дај өтка јур-банөј,
 Пывсөмөј коли-өд коли
 дај быри-өд быри.

КОҢНАГОМ

Југыд шондиөј менам
 дај чөжөмөј да заптөмөј,
 Эта вылө-өмөј ме
 Чөжи да запти?
 Эта вылө-өмөј ме
 Чун помөс вироетли?
 Эта вылө-өмөј ме
 Синјасөс дулөдли?
 Эта вылө-өмөј ме
 Чөскыд уған унмөс палөдли?
 Öти сер-өд меөј серөди
 Асја петан југыд шондиөн;
 Мөд сер-өд меөј серөди
 Луншөр кадја гажа шондиөн;
 Којмөд сер-өд меөј серөди
 Рытја вескыда вералан шондиөн;
 Ньолөд сер-өд меөј серөди
 Рытја леччан гөрди шондиөн.

ЖӨНІК ПІРӨГ СОЈНЫ МУНИГӨН БӨРДӨМ

Роч акањјасөј, муса пөдругајасөј,
 Ветламө-жө, ветламө важ мозныд
 Менам рөвеснікпу ордө јуны дај сојны.
 Кыңи-өд вөлі чукөртчам да сылиг тырји,
 Ворсиг тырји вөлі ветлам војпукны,
 Сіңи-жө миөј і өни ветдам.

ЖӨҢІК ПІРӨГ ГОЈАНИНЫН ГЫЛӨМ

Чеччы-жө чеччы, Степанушко да Иванович,
Не пөра узы да пөра чеччыны
Көт ачыл узан да невестаыд оз уз.
Он-кө өд чеччы, ми гирјам да гарјам.
Јурси јывганыд да кокчун јылөзыд.
Вөлис-өмөј кағалин дај сапөгтө көмавныд?
Вөлис-өмөј кағалин да јуртө сынавныд?
Вөлис-өмөј кағалин да чужөмтө мыскыныд?
Егө-өд ми локтө сөд пөтөлөктө виғөдны.
Егө-өд ми локтө сөд сентө виғөдны.

ЖӨҢІК ОРДЫН ГОЈӨМ БӨРЫН ГЫЛӨМ

Југыл шондөј менам да ветлөмөј да мушөмөј,
Мамөј да рөдимөј матушкаөј менам,
Ме-тај сетчө ветли, да толькө менам
Со чөлкөвөја сарапан бөжөј һајтчис;
Только-өд коньрөјлөн менам
Сапөжкі пөщваөј кигеис.
Только-тај меөј сетчө ветли, да
Јаблөк јурөј јанали.
Тајө-кө-өд меөј төди,
Пос помөғым ег петав.
Сурсө-тај налыс јуышти, матушкаөј,—
Сурыс тенад щан пожјөгыл коғ.
Черинаҥсө налыс чепөлтли ме—
Комын во-һин гөбөч гуас сестөмаөс.
Рузөг һаҥсө-тај курччышти, да
Сун сојыс пөжалөма.
Пирөгсө-тај курччышти, да
Өшиңув һајтыс пөжалөма.
Шаҥгасө-тај курччышти, да
Кыдјыс, бусыс пөжалөма.
Сөчөһсө-тај курччышти, да
Вадор лыаыс пөжалөма.
Кык кокјыв ме-өд ветли, јөктіг тырји;
Кык сојыв ме ветли, макајтчиг тырји;
дас чундөн-өд ме ветли, щолкајтчиг тырји;
Кык сінмөн-өд ме ветли, мигајтчиг тырји;
Кык пелөһн-өд ме ветли, кывзысиг тырји;
Көтиа кокөн ветли, турсө шылөдиг тырји;
Көмтөм кокөн ме ветли коктуј вөчалиг тырји;
Сапөжкіа кокөн ветли, турсө щуплиг тырји;
Верстөвөј меөј ветли, верстөвөј туј куға;
Столбөвөј меөј ветли, столбөвөј туј куға;
Меж сур моз меөј ветли, чукла туј куға;
Вөв гыж-өд меөј ветли, гөгрөс туј куға;
Мөс гыж-өд меөј ветли, вожа туј куға.

ДРУЖКАЈАСЛЫ БӨРdӨМ

Дружкајас-тај кылө воомаос —
да сарајө кајан жек пом коѳос.
дружкајас-тај кылө воомаос —
да зімбыр рушкуаос.
дружкајас-тај кылө воомаос—
Подонча сур ныраос.
дружкајас-тај кылө воомаос—
Рыныш тупјөд жураос.
Прамөјажык-тај меөј виҙөдлі, да
Зөлөтөј сурја коѳос вөлөмаос.
Со морт пые бөрјөмаос.
Медлуцщөјсө мөдөдөмаос.
Бур жуөр алі омөль жуөр-нө тіөј,
Зөлөтөјјасөј, меным вайінныд?
Бур жуөр-кө ті вайінныд, долыджыка мөдөдча;
Омөль жуөр-кө вайінныд, јешщө-на менө шөгөдас.
Мыј-нө сетчө сувтинныд да думажтанныд,
думажтанныд да і арталанныд?
Мыј-нө сетчө локтинныд, да
Езыс кыща пель пырныд кывзанныд?
Мыј-нө сетчө локтинныд, да
Зары лыска сін пырныд виҙөданныд?
Тувсовја-өмөј виҙөдад-кывзад—
Тувсов мыла көк шы?
Арса-өмөј тіөј кывзад—
Арса мыла јус-зоҙөг шы?
Алі-нө ті локтөмныд, да
Сывны-ворсны менө нуөдад?
Алі-нө ті локтөмныд, да
Менсым јус пөлан глас лөгөдлөмөс кывзад?
Ме-өд татчө пуксөма, да
Сір курыдөн курдала.
Ме-өд татчө пуксөма, да
Із чорыдөн чордала.
Ізсыс-на-тај чорыд вөлөма да
Сірсыс-на-тај курыд вөлөма.
Лоө-жө-нін меным јірыштнысө да нылыштнысө.

КӨСА БӨРdӨМ

Југыд шондөј менам
да менам міча көсаөј.
Југыд шондөј менам да
Колк кыш шылыд јурөј-банөј.
Бисер-өд вөлі поснөдлөм көсаөј,
Алөј шөвк-өд менам вөлі
Ылө луч усан көсаөј.
Сөд шөвк-өд менам вөлі
Југјалаан көсаөј.

Віж шөвк-өд вөлі менам
Волалан көсаөј.
Jeжыд шөвк-өд вөлі
Ҷірдалан көсаөј.
Југыд шондиөј менам,
Вітсо сывја алөј вөжіөј,
Регыд-нын бара, регыд
Рака позјө пөран.

НЕВЕСТА ВӨЧЧИГӨН БӨРӘӨМ

Југыд шондиөј менам,
Вөччөмөј да баситчөмөј!
Лук кор-өд меөј вөччі,
Кіла-кала кыліг тырјі;
Піпу кор-өд меөј вөччі,
Сура-сара кыліг тырјі;
Кыз пу кор меөј вөччі,
Кыша-каша кыліг тырјі.
Паччөр өшің дорын-өд меөј
Міча кокөс көмалі.
Көщас өшің дорын-өд меөј
Лөгыд тушаөс вөччөді.
Краснөј өшің дорын-өд меөј
Міча көсаөс кыи-шылөді.
Ыжыд зеркала воғын-өд меөј
Міча чужөмөс візөді.
Југыд шондиөј менам
да вөччөмөј дај баситчөмөј!
Регыд-нын бара, регыд
даскык сывја чеп пыщкө шеда.
Бур јөзсаң меөј пуксі—
Бур јөзлы ошканаинө,
Лок јөзсаң-өд меөј пуксі—
Лок јөзлы вежаланинө.
Бужөд дорө-өд меөј пуксі—
Буждана выјын.
Кыр дорө-өд меөј пуксі—
Кырана выјын.
Сір мыр вөд меөј пуксі—
Сірассана выјын.
Шордор вөд меөј пуксі—
Кылөдана выјын.
Сірөд мырјөн-тај меөј чајті,
А лыадор бад вуж вөлөма.
Регыд-нын бара, регыд
Кыра дај бужда.
Өтік-нын бара, өтік
Порог восковтөм сажө.
Ставыс вөд, ставыс
Тајө өшің дорө колө.

БАҒЛЫ БӨРӘӨМ

Батәј да батүшкаәј,
Көрмылечөј батүшкаәј!
Мыла-жә бара теәј
Меным ета ыжда вәласә сетин?
Код вылә наҕејаән-нә те
Ета ыжда гурансә кодјин?
Мыла-нә теәј менә
Чорыджыка ен чырышт?
Чорыджыка-кә чырыштин,
Етајә ужсә ескә меәј ег ував.
Мыј вылә наҕејаән-нә те
Ыштов-радовсә сизин?
Ег-әмәј-нә ме вәв тен
Кіпом кесјәдлысән?
Јона-жә, буракә, менам
Тенсыд бур јуртә јанәдсәма?
Јона-жә, буракә, менам тенсыд
Бур пелтә сәдмәдсәма?
Јона-жә, буракә, менам тенсыд
Бур сінтә пемдәдсәма?
Јона-жә менам тенә
дәзмәдсәма да дәсаҕитсәма?
Локны-кә вәд ме те ордә понда
Ен-жә бара паныд ускәдчы.
Ен-жә бара теәј килчәтә игнав.
Сојан шәрә-кә вескала,
Пуксәдны-жә бара понды.
Жугылжыка-кә меәј пукала,
Менам гашкә секі кынәмәј сумалә.
Пасибә-жә со пасибә
Бура вәзәмыд вылә,
Пасибә-жә, со пасибә
Бура кесјәдләмыд вылә,
Пасибә жә, со пасибә
Бур нәм-слава петкәдәмыд вылә,
да омәл јуәр вевтәмыд вылә.

МАМЛЫ БӨРӘӨМ

Мамәј-матушкаәј,
Чужтысәј да рәдигәсәј!
Ета вылә-әмәј теәј
Чужтин да рәдигәтин?
Ета вылә-әмәј-нә менә
Нәламын нәсәл сурса лажканнад лажкәдлин?
Ета вылә-әмәј-нә менә
Кызпу лажканнад лажкәдлин?
Ета вылә-әмәј-нә менә вәт арәсә?
Пизәс помад пывсәдін-мысәдін?
Ета вылә-әмәј-нә теәј

Лөгөдін да щөщөдін?
Ме вөд тенгыд, матушкаөј,
Отар борд пөвтө чегі...
Мыј вылө нађејаөн-нө
Ыштін, рад доін сізі?
Али-нө теныд, матушкаөј,
Приданнөј јашщыксо көсјісны?
Асгыд-тај, матушкаөј
Сывтырнаныс курыштісны.
Али-нө теныд, матушкаөј,
Медбур ужалыесо көсјісны?
Асгыд-тај, матушкаөј,
Кіпөв кесјылөстө нещыштісны.
Али-нө теныд, матушкаөј,
Карта шөргыныс медбур мөссө көсјісны?
Асгыд-на вөд, матушкаөј,
Нещыштны вірөдөны.
Пасібө-жө, со пасібө,
Бура вірөмыд вылө
да бура кесјөдлөмыд вылө.
Ме-вөд тани олі, да
дас өбөд діно чеччылі.
Отчыд вөлі теөј волан менө чуксавны—
Коскөзым менө шебралан;
Мөдыс вөд волан менө чуксавны—
Јур вылөзым шебралан;
Көјмөдыс вөд локтан да
Вөлісті-нін чуксалан.
Гашкө сетчө муна, да
Өрөс шынас пондасны чуксавны;
Гашкө, сетчө муна, да
Кок шынас пондасны чуксавны;
Гашкө, сетчө муна, да
Налыс ужсө ужавны ог куж.
Ме вөд тани олі, да
дас тор-кө кера, да өті тор-кө артмас,—
Ставыс менам ладнө лөб.
Гашкө сетчө муна, да
дас тор кера, да өті тор-кө оз артмы,
Ставыс менам весшөрө вошө.
Кыз-нө ме сіјөс вунөдны понда.
Мамөј-матушкаөј,
Чужтысөј да вөфитысөј!

ЖУРИНАЛЫС

	Лыстб.
Сулејман Стальскіј. Сталин	3
Ленін жылыс сыланкыс	4
Н. Островскіј. Бушковын чужысјас	5
Вл. Латкін. Тувсов асывво?	25
Выл Паш. Міхаіл Чајковскіј	26
Тарас Шевченко. Завешчаніе	41
В. І. Ленін. Герцен памет куза	42
Мајаковскіј (Лытгазеталён передовіе)	47
Ізјур Іван. Овладејтны большевізмён, бырөдны беспечност	53
Перестроітны писателскөй організаціалыс уж	57
 <i>Комі епосыс</i>	
Верөссајө петігөн нывлөн бөрдөм	59

Редколлегіја: М. доронін,
П. Шеболкін, І. Ізјуров.

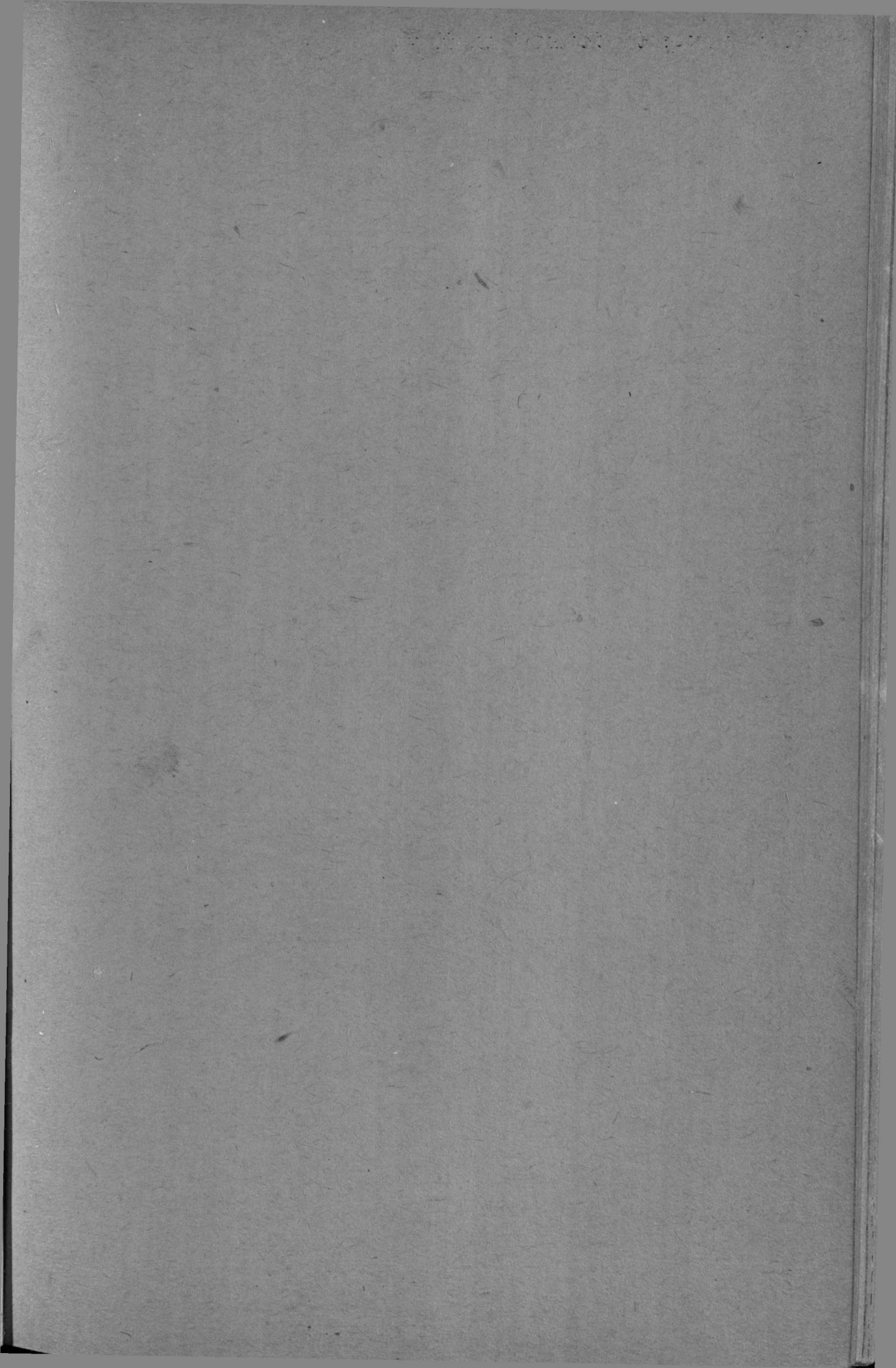
Отв. редактор М. доронін.

На обложке силуэт В. В. Маяковского.

Техн. ред. М. Шестаков.

Обложка художн. В. Полякова.

Главлит 82. Заказ 875. Тираж 1000. Став. форм. 62×94, 1/16. 60000 зн. в печ. листе.
4,5 печ. л. Сдано в производство 22/IV-37 г. Подписано к печати 5/V-37 г.

Торја номерлөн доныс 1 ш. 50 ур

42286